ilke

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN !

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ
10. MÜCADELE YILINDA

Cilt/14 Haziran 1984 Sayı/81

ilke

Cilt/14
Haziran 1984
Sayı 81

İÇİNDEKİLER

Yazışma Adresi: Postfach 10 16 34, 4100 Duisburg 1 – F.Almanya

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi 10 Yaşında

Ahmet Kaçmaz

GİRİŞ

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi 16 Haziran 1984'de 10. yılını dolduruyor. 10 yıl önce Türkiye proletaryasının, "iktidar mücadelesinde yegane silahı" olan ÖRGÜTÜ oluşturmak misyonuyla yola çıkan TSİP, bugün faşist zorbalık altında mücadelesini azimle sürdürüyor.

Faşizmin ağır saldırıları sonunda soldaki siyasetlerin ağırlıklı bölümünün birer mülteci çevreleri haline geldikleri bir ortamda, son derece müşkül mücadele şartlarında, TSİP'i ayakta tutan, onun geleceğine güvenle bakmamızı mümkün kılan özü, gene onun 10 yıllık geçmişinde aramak en doğrusudur. "Nasıl bir kimse hakkındaki düşüncemiz, onun kendisi hakkında ne düşündüğüne dayanmazsa", bir örgütü tanımak için de onun kendisi hakkında söyledikleriyle yargıya varamayız. En şaşmaz mihenk taşı, maddi temeldir, yaşanılan hayatın kendisidir. "Hayatın kendisi" hakkında taraflardan birinin ahkâm çıkarması objektiviteyi zedelemez mi? Herkesin şahit olduğu gerçekler altüst edilmedikçe, tahrifatlara gidilmedikçe, bilimsel metodlardan ayrılmadıkça, doğru olanı belirlememek için bir sebep yoktur. Kaldı ki doğrunun belirlenmesi tekelini kimse elinde tutamaz. "Halep oradaysa, arşın buradadır."

TSİP'in geçmiş 10 yılının bilimsel bir muhasebesi, onun zaman içinde güçlenerek, yekpare bir bütün halinde kenetlenerek, her geçen gün

proletarya içinde daha kök salarak bu günlere gelebilmenin başlıca esaslarının şunlar olduğunu kanıtlamaktadır.

★ İşçi sınıfı ideolojisini benimsemek, marksizm-leninizme ortodoksça bağlılık, bilimi hem olup bitenlerin analizinde, hem de politikanın tesbitinde yaratıcı bir şekilde kullanmayı becermek.

★ Proletarya enternasyonalizmine sonuna kadar bağlı olmak, kıl payı şaşmamak, proletarya enternasyonalizminin çıkarlarına hizmeti en ön planda tutmak, enternasyonalizme düşman, ya da ona ters düşen akımlarla tavizsiz mücadele yürütmek.

★ Her özgül durumda somut şartların, somut tahlilinden yola çıkmak, Türkiye solunun en iflah olmaz illetlerinden birisi olan aşırı abartmalara, kendisini dev aynasında gören –ve bunun da bedelini daima acı bir şekilde ödeyen– tutumlara asla itibar etmemek, kendimizi, ve emekçileri illüzyon peşinde koşturacak gerçek dışı belirlemelerle avunmamak.

★ Proletaryanın kitlesine, emekçi yığınlara güvenmek, ne yapılacaksa onlarla birlikte, onların bizzat kendi elleriyle yapılabileceğine inanmak, proletaryanın kitlesini mücadeleye kazanmadıkça tek bir kalıcı adım atmanın mümkün olmayacağını bilmek, örgütlenmede yığınsallık ilkesini temel almak.

★ Komintern'in belirlediği "yeni tipten parti"nin prensiplerini benimsemek, bu prensipler dahilinde TSİP'i, legal-illegal imkânları en optimal oranda birleştiren "yeni tipten bir parti" olarak, zaman içinde –başlangıçta, Türkiye'deki geleneksizliğin de sonucu bazı tecrübelerden geçerek– inşa etmek.

Canı isteyen herkesin yukardaki tesbitleri kendisi için yapabileceği ileri sürebilir. Mümkündür! Ama mümkün olamayacak bir şey vardır. O da gerçeklerin eğilip bükülmesidir. Gerçeklerin eğilip bükülmediği de, yapılan tespitlerle gerçekler arasındaki uyumla kanıtlanır. İşte bizim kendimiz hakkındaki değerlendirmemizin sağlamlığı ve doğruluğu da buradan kaynaklanır. Geçmiş 10 yıl, TSİP'in somut şartların analizinden çıkartılmış öngörülerinin hayat tarafından doğrulanmalarının sayısız örnekleriyle doludur.

Geçmişin muhasebesi, ayaklar üzerinde daha sağlam durabilmek, geleceğe daha bilerek, daha emin adımlarla yürümek için yapılır. Önümüzde çetin bir yol, üstesinden gelmemiz gereken zorlu meseleler var. Ne ki çaresiz değiliz. Elimizde 10 yıllık son derece değerli tecrübelerden süzülmüş bir ideolojik formasyon, yekpare ve militan bir örgüt, en "nankör" şartlarda, en büyük fedakarlıklarla mücadele eden azmetmiş partililer var. Yeter ki geçmiş 10 yılımız boyunca edindiğimiz hasletlere sahip çıkalım, onları daha geliştirelim ve mücadelenin hizmetine daha yaratıcı bir şekilde seferber edebilelim. İşte TSİP'in 10 yaşını bitirip 11

yaşına basması vesilesiyle kaleme alınan bu yazının amacı, önümüzdeki perspektiflerin belli başlı meselelerinin bilimsel çözümlemelerine ışık tutmak olacaktır.

DÜNYA DEVRİMCİ SÜRECİNİN GÜNCEL HEDEFİ: BARIŞ VE YUMUŞAMA

Kimilerine göre devrimcilik demek savaş demektir, devamlı şiddet kullanmak demektir. Bu nedenle barış ve devrim kelimelerini birarada görünce yadırgarlar. Ne ki Reagan'ın başa gelmesinden bu yana Beyaz Saray-Pentagon-Wall Street sacayağı tarafından tüm dünyada estirilen soğuk savaş dalgası, uluslararası planda gerginliğin hızla tırmandırılması, "dünyada barışın korunması ve yumuşama" politikasının günümüz dünyasındaki devrimci önemini bir kez daha gözler önüne serdi.

Hep altını çizdiğimiz gibi, biz dünyadaki tek tek meselelere bütünsellik içinde bakan bir formasyon edinmişizdir. Bu yaklaşımın proletarya enternasyonalizmi lisanında bilimsel ifadesi, bütün-parça ilişkisinde bütünün çıkarının tayin eden olduğudur. "Bütün" *dünya devrimci sürecidir.* İnsanlığın ileriye doğru yürüyüşünün motoru olan dünya devrimci sürecinin bütünsel çıkarları her şeyin üzerindedir. Emperyalizmin nihai yenilgisi, bir diğer deyişle, yer yüzündeki tüm ülkeler halklarının sömürü ve baskıdan "ebediyen" kurtulmaları ancak böylesi bir anlayış ve davranışla yakınlaştırılıp, kolaylaştırılabilir.

En çok anti-sovyetizm ve anti-komünizm humması şeklinde kendini gösteren uluslararası gerginliğin başlıca amacı, dünya sosyalist sistemini tecrit etmek, emperyalist beyin yıkama şebekeleri aracılığıyla halklar arasında sosyalizme olan sempatiyi kırmak, sosyalist ülkelere olan güven ve inancı zedelemek, sosyalist ülkeleri silahlanmaya zorlayarak onların ekonomilerini zor durumda bırakmak ve böylece sosyalist sistemin ulusal kurtuluş hareketine olan yardımlarını zaafa uğratmak, hem ulusal kurtuluş mücadelesini bastırmak, hem de dünya devrimci sürecinin bu iki bileşeni arasındaki sıcak ilişkilere gölge düşürmektir. Emperyalizmin, bilhassa ABD emperyalizminin, bunları amaçlıyor olması, mutlaka maksada erişeceğine delalet etmez kuşkusuz. Ama gerginliğin artmasının dünya devrimci süreci açısından hiç de olumlu sayılmayacak bazı sonuçlara yol açtığı da bir gerçektir. Meselâ ABD bağımsız bir ülkeyi, Grenada'yı düpedüz, yönetiminden hoşlanmadığı için işgal etmiştir. Ve bu uluslararası haydutluk, "Afganistan'ın bağımsızlığı" diye yeri göğü birbirine katan "batı"da pek olağan bir olaymış gibi geçiştirilmiştir. Yine aynı ABD Sandinist yönetimden hazzetmediği için uzun bir süredir Ni-

karagua'nın işgali peşindedir. Çünkü dünyanın parasını ve malzemesini dökmesine rağmen Somoza'nın paralı askerleri ve diğer anti-sandinist haydutların gücü, devrimci iktidarla başetmeye yetmemektedir. Mevcut gerginlik ortamında ABD yönetimi Orta ve Latin Amerika'ya kendi arka avlusu gibi baktığını açık açık söylemekten çekinmemektedir. Ve bu olgu da, sanki eşyanın tabiatının gereğiymişçesine, "muhkem kaziye" halini almaktadır. Oysa hatırlayalım, tüm dünyada barışın ve yumuşamanın güçlendiği dönemde ABD emperyalizmi bir ölçüde tecrit olmuştu. İşgalci Amerikan birliklerinin Vietnam'dan çekilmelerinin esas nedeni kahraman Vietnam halkının direnişi sonucunda yenilginin kaçınılmazlığının kesinlik kazanması idiyse, bir yardımcı faktör de ABD saldırganlığının tüm dünyada gördüğü tepki ve bunun ABD halkı üzerindeki olumlu etkisiydi.

Soğuk savaşın tırmandırılması kapitalist ülkelerdeki işçi hareketi üzerinde de olumsuz rol oynamaktadır. Gelişkin kapitalist ülkelerde işçi sınıfı içinde genellikle daha yoğun olan sosyal demokratlar, anti-sovyetik ve anti-komünist hummadan azami istifade etmekte, bu psikolojiyi, komünist partilerin itibarını düşürmek ve onları tecrit etmek maksadıyla kullanmaktadırlar. Yine bu türden ülkelerde, gerginliğin diri tutulmasıyla körüklenen silahlanma sonucu, silah endüstrisinin ekonomi içindeki payı artmakta, en gelişkin teknolojilerin kullanıldığı silah sanayiinde, örneğin dayanıklı tüketim mallarına kıyasla aynı miktar yatırım için yarısı kadar işçi kullanıldığından işsizlik hızla yükselmekte, böylelikle kabaran yedek işçi ordusu ise işçilerin mücadelelerinde negatif bir faktör olarak rol oynamaktadır.

Gerginliğin arttırılması, beraberinde ABD'nin dünya jandarmalığı imajının güçlenmesini de getirmektedir. Bu da emperyalizme bağımlı geri ve orta seviyedeki kapitalist ülkelerin işçi sınıfı hareketlerine bir tehdit oluşturmaktadır. Çünkü ABD, bu işçi hareketlerinin en kararlı ve tutarlı anti-emperyalist güçler olduğunu bilmektedir. Zaten bu tür hareketleri ezmek için CIA kanalıyla her türlü kompolya başvurmak geleneksel politikasıdır Washington'un. Soğuk savaş tırmandırıldığı sürece, bağımlı ülkelerdeki egemen güçlerin kendisine bağımlılıkları daha pekiştirilmekte, kukla yönetimlerin iplerinin çekilmesi daha kolay, daha aleni yapılabilmektedir. Hatta gerektiğinde amerikancı darbeler düzenlenmekte –Evren Cuntası nedir ki– ve sol hareketler acımasızca bastırılmaktadır.

Özetle, bizim gibi global açıdan bakılmasa, yani dar ulusal ya da ülkesel pencerelerden dahi bakılsa, dünyada barışın bozulması, yumuşama sürecinin geri döndürülmesi tek tek ülkelerdeki devrimci hareketlerin aleyhine sonuç vermektedir. Bu nedenle uluslararası gerginliğe ve soğuk

savaş kampanyasına karşı barış ve yumuşama için mücadele, son derece devrimci bir mücadeledir. Bu mücadelenin devrimci özünü görmeyen, onun bu birincil önemini reddeden bir kimse, istediği kadar en keskin devrim gevezeliği yapsın, bugün Çin yöneticileri ne kadar devrimciyse o kadar devrimcidir.

Mademki uluslararası gerginliğin artması emperyalizmin işine geliyor, o halde dünyada çarpışan iki sistemden sosyalizm geriliyor, kapitalizm ileri mi gidiyor? Elbette değil! Tarihin tekerleğini geri döndürebilmek kimin haddine? Geçmişte de denedi ABD emperyalizmi böylesine gözü dönmüş metotları. Ama sonuç ortada. Şimdi gerginliğin hükmü ağır basıyor. Ne ki silahlanma yarışının bunca tırmandırılmasına, dünyanın dinamit değil atom fıçısı üzerinde oturur hale dönüştürülmesine tüm dünyada büyük tepki geliştiği bir gerçek. Yapılan istatistikler gösteriyor ki, yeni atom silahı üretilmesi, yeni füzelerin yerleştirilmesi, insanlığın doğrudan kararına bırakılsa, yani böylesi kararlar sözgelimi referandum, plebisit vb. oylamalarla alınsa; ne tek bir atom silahı üretebilir ne de tek bir füze yerleştirilebilir. Bu olgu bile genel oy deyip başka bir şey demeyen "batı" demokratlarının genel oya ne kadar değer verdiklerinin çarpıcı bir örneğidir. Bugün silahlanma halkların iradeleri çiğnenerek gerçekleştirilebilmektedir. Ve halkların, üstelik tüm dünyayı tehdit eden çok hayati bir konuda iradelerinin çiğnenmesine sürgit tahammül etmeleri olası değildir.

Sosyalist ülkelerle daha ileri ekonomik ilişkiler içinde olmayı –kendi ekonomilerindeki tıkanmanın da bir sonucu olarak– isteyen Avrupa burjuvazileri, ABD'nin empoze ettiği bu tırmanmadan hiç de hoşnut değillerdir. Ama bir yandan da yumuşama sürecinin gelişmesiyle sosyalist ekonomilerin daha elverişli şartlarda boy atmaları, dünyada sosyalizme olan sempatinin ve yakınlaşmanın yükselmesi onların endişesini oluşturmaktadır. Bu nedenle bir taraftan ABD'nin baskılarını onaylarken, öte taraftan da ABD'yle SSCB arasında arabuluculuk yapmağa çalışan çelişkili bir politika gütmektedirler. Kısacası gerginliğin sürdürülmesi ve tırmandırılması politikasından, Reagan yönetimi dışında, derece derece herkes rahatsızdır. Reagan'ın da hükmü, ABD halkı da dahil dünya halkları "yeter bu soğuk savaş çılgınlığı" dedikleri gün son bulacaktır.

TÜRKİYE'DE ACİL HEDEF: FAŞİST REJİMİ ALAŞAĞI ETMEK

Bu konuda 12 Eylül 1980'den bu yana 3 buçuk yılı aşkın bir süre boyunca dilimizde tüy bitercesine yazdık. Bu nedenle bilinenleri tekrarlamanın bir gereği olmadığı söylenebilir. Ne ki Türkiye gibi bir ülkede en kendiliğinden anlaşılır doğruların dahi kavranması uzun vakit alıyor.

Bu yüzden ileriye doğru değişiklikler çok yavaş oluyor. Sonuçta yıllar öncesi söylenenleri, bu sefer bir başka yaklaşımla, ama aynı özü göstermek ve kavratmak amacıyla bir daha dile getirmek kaçınılmaz oluyor. Böylesi biraz "nankör" bir uğraş belki, ama faydadan âri olmadığını bizzat hayatın kendisi gösteriyor. Bu bakımdan acil taktik hedef olan faşist rejime son verilmesi kapsamı içinde, mücadelenin karşılaştığı belli başlı sorunlara kısaca göz atmayı yerinde görüyoruz.

Bu gün Türkiye'de sol güçlerin hemen tamamı faşizmin devrilmesini hedeflediklerini dile getiriyorlar. Kimileri faşizmin devrimle yıkılmasından ve yerine emekçi halk iktidarının kurulmasından başka yol olmadığını iddia ediyorlar. Gerek anti-faşist mücadelenin evrensel ilkeleri açısından, gerekse Türkiye'nin verili somut şartlarında bu iddianın çürümüşlüğünü, 12 Eylül'den bu yana çeşitli vesilelerle, defalarca kanıtladık. Bir yandan gerçeklerin dayatması, diğer yandan anti-faşist mücadelenin bilimsel esaslarının sol çevreler tarafından giderek daha iyi hazmedilmesi sonucu, bu gün "tek çare devrim" iddiasının yaygınlığı ve etkinliği bir hayli kırıldı. Dolayısıyla bu yazımızda bu konuyu ele almayacağız. Bu bölümde üzerinde durmak istediğimiz, ister tüm demokrasi güçlerinin elbirliğiyle demokratik bir geçici hükümet kurmak için olsun, isterse devrimci durum şartlarının mücadele içinde olgunlaşması ihtimali karşısında halk demokratik devirimini gerçekleştirmek için olsun, faşizmin ne şekilde, kimlerle altedilebileceğidir.

Hangi hedefe varılacaksa varılsın esas olan faşizmin *devrilmesidir.* Faşizm kendiliğinden devrilmeyeceğine göre "faşizmi devirmek" belirlemesi, aynı zamanda onu devirecek güçler olduğunu, bu devirmenin bir yolu olması gerektiğini üstü kapalı olarak ihtiva ediyor demektir. Ancak bu kadarı yetmez. Faşizmin, *kimler tarafından, hangi yollarla* devrileceğinin, somut Türkiye şartlarında daha vuzuhlu bir şekilde ortaya konması lâzımdır. Ki anti-faşist mücadele içinde yer alabilecek nitelikteki örgütler, kişiler kendilerinin konumları hakkında daha net fikirlere sahip olsunlar.

"Devirmek" kelimesinin, faşizmi devirecek güçler tarafından bir *şiddet* kullanılacağını içerdiği besbellidir. İşte önemli olan bu şiddetin *kimler* tarafından kullanılacağı ve *nasıl* bir şiddet olacağıdır.

Faşizmin çocuk oyuncağı olmadığı, darbeden bu yana geçen ve neredeyse dört yıla yaklaşan sürede anlaşılmıştır. Faşist bir diktatörlüğün hükmünü yürütecek şekilde yeniden düzenlenen devlet mekanizması vasıtasıyla, faşizm Türkiye'yi bir uçtan öbür uca sıkı bir kontrol altında tutmakta, demokratik hak ve özgürlükler konusunda legal planda kuş uçurtmamaktadır. Devrilmesi hedeflenen ordusuyla, polisiyle, jandarmasıyla, bölge valilikleri dahil idari mekanizmasıyla, hapishaneleri ve güdümlü

mahkemeleriyle. MİT'iyle, muhbir vatandaşıyla böyle belalı bir diktatörlüktür. Bu diktatörlüğü yıkacak şiddetin, dağa çıkacak üç beş "devrimci"nin başlatacağı silahlı mücadele olacağını ileri sürmek, düşmanın gücünü alabildiğine hafife almak bir yana, düpedüz intiharı savunmaktır. "Hele silahlı mücadele bir başlasın, zamanla kurtarılmış bölgeler yaratılır, halkın silahlı mücadeleye kazanılmasının imkânları artar ve giderek Türkiye çapına genişletilecek silahlı mücadele ile faşizm alaşağı edilir, Nikaragua'da böyle olmadı mı, El Salvador'da böyle olmuyor mu?" türünden üstünkörü benzetmeler, Türkiye'yi, Türk ordusunu, TC devletini hiç tanımamakla malüldürlar.

Türkiye'de faşizmi devirebilecek yetenekte tek bir güç vardır; bu da *YIĞINLARDIR*, tek bir şiddet vardır, bu da yığınların yüzbinler, milyonlar halinde davranmaları, faşizme karşı *sokağa dökülmeleridir*. Diğer bir deyişle anti-faşist mücadelenin kaleleri fabrikalar, müstahkem mevkileri gecekondu semtleri, kullanılacak şiddet ise işçilerin, tüm çalışan insanların yığınsal direnişi ve kararlılığı olmak zorundadır. Yığınlar somut demokratik hak ve özgürlükleri elde etmek için bir kere yürümeye başladı mıydı, şiddet unsuru da fonksiyonunu yerine getirmeye koyulmuş demektir. Bu noktada silah kullanılıp kullanılmayacağı son derece tâli bir meseledir. Faşist diktatörlüğün varlığını sürdürmek için silaha başvuracağı besbellidir. Ama kararlı bir şekilde ayağa kalkan yığınlara hiçbir silahın kâr etmediğini pek çok ülkenin tarihi defalarca göstermiştir. Yığınların uyguladığı şiddetin özü onların azimle sıkılmış yumruklarından, yekpare bir kitle olarak davranmalarından kaynaklanır. Ve bu süreç içinde, faşizmin karşı saldırılarını boşa çıkartmak, nihai darbeyi indirmek için anti-faşist safların silah kullanması zarureti doğacaksa yığınların silahlanmaları büyük sorun olmaktan çıkar. Çünkü anti-faşist mücadele hakkıyla ele alınacak ve yürütülecek ise ordu ve kolluk kuvvetleri içindeki çalışmalar da bir noktada semeresini verecektir. Yığınların davranışı belirli bir kabarma noktasına eriştiğinde faşizmin orduyu ve kolluk kuvvetlerini eskiden olduğu kadar kolaylıkla kullanması mümkün olamaz.

Bu dediklerimizin yeni bir tarafı yoktur. Dünyanın çeşitli ülkelerinde verilmiş, verilmekte olan anti-faşist mücadeleler kanıtlamaktadır ki, faşist diktatörlüklerin defterini dürebilecek yegane güç, işçiler başta olmak üzere, demokratik taleplerle sokağa dökülen geniş yığınlardır, onların *ÖRGÜTLÜ, DİSİPLİNLİ, PROGRAMLI* eylemidir.

Türkiye'de bu noktadan, yani kitlelerin yığınsal bir şekilde direneceği günlerden bir hayli uzak olduğumuz gerçekçi bir tesbittir. Yurtdışından gazel okuyan bazılarının dahi ayakları suya ermiş ve "sol"dan çarkedip burjuva muhalefetin arabasına koşulmanın çeşitli varyasyon-

larına formüller aramağa başlamışlardır. Ama böyle diye Türkiye'de faşist yönetimin yığınların davranışıyla devrilmesi hedefi gündemimizden düşmüş müdür? Asla! Yığınların sokağa dökülmeleri ne kadar zor ve uzak bir ihtimal olarak gözüküyor olursa olsun bu olgudan bezginlik getirip başka formüller aramak anti-faşist mücadeleden vazgeçmek demektir, dahası Cunta'nın vaad ettiği yoldan demokrasiye dönülmekte olduğuna kendini kandırmak demektir. Oysa Cunta faşizmi öylesine kurumlaştırmış ve yerleştirmiştir ki, diyelim 1989'da "görevi" bitecek olan Evren ve öteki cuntacı generaller bir kenara çekilseler, aynı bugünkü gibi, özellikle solculara asla hayat hakkı tanımayacak bir diktatörlük hükmünü yürütmeğe devam edecektir. Şayet bu süre boyunca yumuşamalar olacak ise, yine hiç kuşku duyulmasın ki bu, ancak demokratik hak ve özgürlükler için verilecek mücadelerle kazanılabilecektir.

Bu gün hınçlı bir tevekkülle Cunta'nın kendilerine dayattığı sefaleti, baskıyı ve horlanmayı sineye çekmekte olan çalışan yığınların suskunluğu ilânihaye böyle mi sürecektir? Böylesi toplumsal işleyiş kanunlarına aykırı olur. Elbette bunca birikim bir yerde patlama noktasına gelecektir. Üstelik, ne Özal'ın, ne de faşizmin bürünebileceği öteki formüllerin, yığınlara az biraz soluklanmaları imkânını sağlamak şansları hemen hemen yoktur. Bu şartlarda patlama kaçınılmazdır. Ancak bu noktada bir büyük tehlike vardır: *Patlamanın spontane olması ihtimali.* Çünkü kitlelerin kendiliğinden başkaldırıları saman alevi gibidir, hızla parlar fakat çabucak da söner. Üstelik şimdiye kadarki davranışlarıyla barbar tabiatını açıkça kanıtlayan faşizm, böylesi parlamaların kendiliğinden sönümlenmesine de müsaade etmez, olayları kanlı bir şekilde bastırıp yığınları *TEDİP* eder. Sonuçta anti-faşist mücadelenin örgütlenmesi ve yığınsal eyleme dönüştürülmesi süreci son derece zor ve elverişsiz koşullara kalır. İşte bu nedenle, faşizme karşı mücadelenin dakika kaybetmeksizin *ÖRGÜTLENMESİNİN* hayati önemi vardır.

Şu anda Türkiye'de faşist diktatörlüğe karşı mücadele veren "örgütler" yok mudur? Böylesi bir mücadelenin varlığını, Şahinkaya olayının özellikle *GERÇEK* gazetesi tarafından kamuoyuna duyurulmasına bir hayli içerleyen Evren, 23 Nisan mesajında durup dururken "Yeraltı faaliyetlerinin yeniden hız kazandığını" söyleyerek, açıkça itiraf etmiştir. Bir proletarya partisi olarak faşizme karşı mücadeleye var gücünü seferber etmek elbette TSİP'in başlıca görevlerindendir. Ve TSİP bu görevini darbeden bu yana aralıksız yerine getirmeyi başarmıştır. Ne ki, faşizmi altetmeye tek başına ne TSİP'in gücü ve yapacakları yeter, ne de tek tek öteki partilerin! Defalarca dile getirildiği ve de tek bir kalıcı somut adım atılmadığı için hayli aşınmaya yüz tutmuş deyişiyle, "demokratik hak ve özgürlükler için mücadele veren güçler örgütlü bir cephe

içinde elbirliği" etmedikleri sürece, bu gün Evren-Özal "işbölümü" şeklinde somutlanan faşizm hükmünü sürdürmeye devam eder. İşte yazımızın bir önceki paragrafının son cümlesinde geçen "örgütlenme"den kastımız budur.

Bir takım girişimler yapılmış olsa da bu türden bir örgütlenmenin henüz sıfırda olduğu gerçeğini kabul ederek kolları sıvamaktan başka çare yoktur. Yurtdışında yapılmaya çalışılan ve başarısızlıkla sonuçlanan bazı denemeler, anti-faşist cephe örgütlenmesinin olsa olsa nasıl olmayacağına ışık tutabilirler. Yine bazı örgütlerin güncel somut bazı konularda ortak bildirilere imza atmaları da, cephenin örgütlenmesiyle asla birbirine karıştırılmamalıdır. Cephe her şeyden önce iş gören bir örgüttür, bir statüsü, bir hedefi, bir çalışma programı olur ve en önemlisi Türkiye topraklarında faşizme karşı fiilen mücadele verir. Oysa bizim bildiğimiz, 12 Eylül'den bu yana basit bir bildiri dağıtmak için dahi Türkiye' de iki örgüt biraraya gelip ortak bir çalışma yürütmüş değildir. İşte bu anlamda anti-faşist örgütlenme henüz sıfır noktasında beklemektedir.

Bu gün Türkiye'de ortaklaşa hazırlanacak bir program ve ortak hedefler çerçevesinde, anti-faşist bir platformda güçlerini birleştirecek örgütler yok mudur? Anti-faşist mücadelenin kapsamı, niteliği, programı ve hedefi hakkında genel hatlarıyla hemen hemen aynı tesbitleri yapan örgütlerin olduğu bir gerçektir. Bunların –başka engeller olmadığı takdirde– biraraya gelmeleri ve ortak bir demokrasi programı hazırlamaları pekalâ mümkündür. Zaten anti-faşist bir cephe örgütlenmesinde atılacak ilk adım da budur. Ama farzedelim ki bu ilk adım atıldı, bir de ortak mücadele programı hazırlandı, bu program uygulanamıyorsa, yani Türkiye topraklarında mücadeleyi fiilen yönlendirecek koordinasyon sağlanamıyorsa, anti-faşist cephe örgütlenmesinin pratikte hâlâ daha sıfır noktasında durmakta olduğu gerçeğini kim görmezden gelebilir?

Öte yandan faşizmi alaşağı etmek için yola çıkan bir cephe örgütlenmesinin günümüz şartlarında illegal olacağı besbellidir. Bu demektir ki, böyle bir cephe örgütlenmesine, halen illegal mücadele veren ve böylesi bir mücadeleye yetenekli örgütler yanaşabilir. Bunlar ise, bilindiği gibi Türkiye solunda yer alan örgütlerdir. Ama bunların da büyük bölümü ya iş göremeyecek ölçüde paralize edildiklerinden, ya da kendilerine göre başka nedenlerle fiili işbirliğine yanaşmamaktadırlar.

Cephenin illegal olması kaçınılmaz ise, anti-faşist bir örgütlenmede yeri olduğunu söylediğimiz, özellikle faşizmin burjuva muhalefetiyle örgütlü işbirliği nasıl sağlanacaktır?

Hemen bir noktanın altını bir daha çizelim. Anti-faşist cephe bünyesine, toplumda faşizme karşı olan kim varsa hepsini almayı hedefler, ama birtek şartla: *demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkıyor, onları*

savunuyorlarsa... Bu açıdan bakıldığında, somut Türkiye şartlarında bir Demirel'in etrafının, bir D.Yol Partisinin anti-faşist cephede yeri olamaz. Çünkü onlar, 1982 anayasasının temel hak ve özgürlükleri tümden kullanılmaz hale getiren bölümünü açıkça savunmuşlardır.

Bu durumda burjuva muhalefet içinde işbirliği yapılabilecek esas güç olarak sosyal demokratlar kalmaktadır. Demokrasiye sahip çıkma geleneğinin son derece kifayetsiz olduğu Türkiye'de, sosyal demokratlar 4 yıl boyunca demokrasi mücadelesi konusunda tam anlamda sınıfta kalmışlardır. Demokratlığın asgari şartı, demokratik hak ve özgürlükleri, şartlar ne olursa olsun savunmaktır, bu uğurda mücadele vermektir. "Aman şimdi ağzımı açarsam, birşeyler yapmağa kalkarsam başım belaya girer" gerekçesiyle, demokrasinin hergün katledilmesine seyirci kalındı mıydı, değil sosyal, sıradan demokratlık bile büyük yaralar alır. Türkiyeye'nin sonradan olma demokratları 3 yıl boyunca sustuktan sonra yeni yeni seslerini çıkarmağa başlamışlardır. Bu onların bir kusurudur, ama faşist despotluğa karşı demokratik hak ve özgürlükleri savunan herkesle de iş yapmak bizim görevimizdir. Ancak sosyal demokratlar, hem Sodep kanalıyla, hem de Ecevit kanalıyla, demokrasi mücadelesini, sınırlarını Cunta'nın çizdiği bir çerçevenin dışına asla çıkarmamakta ve mevcut rejimin hukuki düzenini aynen kabullenmektedirler.

Bizlerle, sosyal demokratlar arasında, demokratik hak ve özgürlüklerin savunulması bakımından bir paralellik vardır. Zaten aynı saflarda mücadele verilebilmesini mümkün kılan esas faktör budur. Buna mukabil sosyal demokratlar bu uğurdaki mücadelede legal imkânları zorlamadan, verili hukuki şartlarda mücadele ederek bu şartları değiştirmeyi öngörmektedirler. Daha somutlarsak en pembe gözlükle bakıldığında bir sosyal demokrat için gelecek şöyle gözükmektedir: "Özal'ın ekonomik açmazı onun sonunu yakınlaştıracaktır. Kemer sıkmaktan bezdirilmiş insanlar sosyal demokrasinin toplumsal önerilerine daha yakınlık duymaya başlayacaklardır. Bunun sonucunda, erken veya zamanında yapılacak bir genel seçimde parlamentoda çoğunluk elde edilecek ve 12 Eylül döneminde çıkartılan anti-demokratik kanunlar değiştirilecektir."

Görüldüğü gibi bu yaklaşım, ne mevcut rejim hakkında net bir tavır alıştır, ne faşizmin devrilmesini hedeflemektedir, ne de illegal bir anti-faşist cephe örgütlenmesine yatkındır. Kısacası *teorik* olarak anti-faşist bir cephede yeri olması gereken sosyal demokratlarla fiilen birlikte iş yapmanın *pratik* şartları yok gibi gözükmektedir.

Ama bu "gözükme", bu günün verili şartlarındadır. Anti-komünist şartlanmanın etkilerini üzerinden atamayan sosyal demokratlar, dünyanın hemen her yerinde devrimcilerle, özellikle sosyalistlerle işbirliğine kolay yanaşmazlar. Kaldı ki yerli sosyal demokratlar, "devletin düzeni"

ne öylesine şartlanmışlardır ki, sosyal demokrasiye hayat hakkı tanınmasa bile, verili hukuki şartların sınırlarını zorlamaktan, öcüden korkarcasına korkarlar. Bu nedenle sosyal demokratlarla anti-faşist bir cephe içinde güçlerin birleştirilmesi, kısa vadede olası gözükmemektedir.

Uzun vadede durum ne olur? Şimdiden kestirilemez. Ama işçileri, emekçileri tabandan örgütleyerek işe başlayacaklarını iddia edenlerden hâlâ daha dişe dokunur bir ses çıkmamıştır. Çıkması da kolay olmayacaktır. "Binlerce insanın tabandan kuracağı parti" ütopyası peşinde koşanları bekleyen, ya kargaşaya yenilmektir, ya da demokratlık adına tek kişinin iradesine teslim olmaktır. Böyle olunca da demokratik hak ve özgürlüklere yığınların tabandan sahip çıkmaları ve dolayısıyla bu edinimlerini savunarak onları elde edecekleri bir gelişme ummak hayal olur. Demokratik hak ve özgürlüklerin bir daha onlardan vazgeçmeyecek ölçüde yığınlar tarafından benimsenmesi elbette ilk başta bizlerin hedefidir, bunu gerçekleştirmek de bizlerin görevidir. Ama bu çok güç ve önemli mesele İskandinavya'dan Türkiye'ye bakılarak çözümlenemez.

Demokratik hak ve özgürlükler uğruna mücadele ciddi bir iştir. Ve ilk başta da demokrasi düşmanlarına karşı, şartlar neyi gerektiriyorsa onu yapmayı zorunlu kılar. Darbe boşuna yapılmamıştır ve faşizmin yerleştirilip kurumlaştırılması boşuna değildir. Bu tedbirleri alanlar, "tabandan kurulan parti"ye bir fiske darbesiyle yıkılabilecek iskambilden şato gözüyle baktıkları sürece cevaz verirler.

Oyların çoğunluğunu alıp iktidar olmak da çare değildir. Önce oyların çoğunluğunu almak, yığınlar demokratik hak ve özgürlükler için hareketlenmedikçe, bu uğurda aktif mücadeleye katılmadıkça boş bir hayaldir. Gördük, son 4 yılda bunca ezilmelerine ve cebren yoksullaştırılmalarına rağmen emekçiler seçimlerde sosyal demokratlara fazla rağbet etmediler. İkincisi, Özal seçimi kazanmıştır ve iktidardadır. Ama güya iktidardadır. Çünkü ekonomi dışındaki tüm meselelerde son sözü Cuntabaşı Evren söylemektedir. Sosyal demokratlar seçimi kazansalar, mevcut "anayasa" hükmünü südürürken, mevcut devlet mekanizması perde arkasındaki Cunta tarafından kontrol edilirken, hangi demokratik hak ve özgürlüğün hayata geçirilmesi mümkün olabilir?

Anti-faşist mücadelenin bu günü ve geleceği konusunda çizdiğimiz tablo bazılarına bir hayli karanlık gözükebilir. Ancak bugünün gerçeği budur. Ve mücadelenin geleceği için en hızlı, en sonuç alıcı en kolay yolu belirlemek istiyorsak içinde bulunduğumuz şartlara da en gerçekçi yaklaşmamız şarttır.

Ne solda yer alanların, yani demokratik halk devrimini hedefleyen siyasetlerin Türkiye'de fiilen iş yapacak bir cephe örgütlemeleri bu günün somut şartlarında mümkün olabiliyor, ne de görünür bir gelecekte sosyal

demokratlarla işbirliği ithimali var. Öyleyse 12 Eylül'den beri savunduğumuz anti-faşist cephe örgütlenmesi bir hayal mi?

Kesinlikle değil. Herşeyden önce anti-faşist mücadelenin esaslarında anlaşanların ortak bir siyasi demokrasi programı belirlemek için biraraya gelmeleri pekâlâ mümkündür. Ve görüşmeler sonucu böylesi bir program üzerinde anlaşılması da sağlanabilir. Ancak bu programı benimseyenler aynı zamanda Türkiye'de güçlerini nasıl koordine edeceklerinin somut imkânlarını da ele almalıdırlar. En azından durumları buna müsait olanlar, Türkiye'de somut işbirliğine evet diyenler, ortak bir programın elde edilmesiyle birlikte, bunu Türkiye'de hayata geçirecek koordinasyonu da sağlamalıdırlar. Şartları şimdilik elverişsiz olan diğerleri de, zaman içinde imkânları elverdikçe ortak mücadeleye katılmalıdırlar. Tabii ortak bir program elde edilse bile bunun reklamı asla yapılmamalı, mütevazi davranılmalı, ortaklaşa iş görüldüğünü, görülebileceğini ilk başta Türkiye'de fabrikadaki, mahalledeki işçinin, çalışan insanın kendi gözüyle görüp kavramasına öncelik tanınmalıdır. Unutmayalım ki, sosyal demokratları da etkileyecek, mücadele içine çekecek faktörlerden birisi, sosyalistlerin, diğer devrimcilerin birlikte iş yapmaları olacaktır.

Başlangıçta cephe olarak ortaya çıkmayan, fakat geniş demokrasi güçlerinin cephe örgütlenmesine hizmet edecek en basit işbirliğinin örgütlenmesi nasıl olacaktır? Bu mesele de –pekçokları gibi– Türkiye için yenidir ve tecrübelerimiz, geleneklerimiz yoktur. Partilerin tek tek herbirinin illegalitesine zarar vermeyecek bir illegal örgütlenmeye gidilecektir. Esas olan çalışma programının, işbirliği yapanların tümü tarafından en yaygın ve etkili şekilde hayata geçirilmesidir. Burada da disiplinli bir koordinasyona ihtiyaç vardır. Bu sağlandığında gerisi –esas olarak– partilerin kendi bünyeleri içinde yerine getirilir.

Ancak hemen dikkati çekelim, mümkün olduğu kadar genişlemek isteyen bir anti-faşist cephe legal imkânlardan azami yararlanmakla yükümlüdür. Öyle ki, bir dönem sonra resmen olmayan, fakat faşist rejimin üstüne kolay varamayacağı *toplumsal legalite* kazansın, yarı-legal bir kimliğe kavuşabilsin. Bu gün Latin Amerika'nın çeşitli ülkelerinde varlıklarını duyduğumuz, eylemlerine şahit olduğumuz cephelerin hemen tamamı ya böyledirler, ya da bu yollardan geçmişlerdir. Konunun ayrıntılarının yeri burası değildir. Ayrıca ülkenin ve her durumun kendine özgü somut şartlarının yaratıcı olarak hesaplanması, değerlendirilmesi gerekir. Unutmayalım ki, sosyal demokratlardaki illegalite ve anti-komünizm tabularının yıkılmasına, legal imkânları değerlendirmenin büyük katkısı olacağı gibi, sosyal demokrasinin etkinliği altında olan, önder diye belledikleri kimi sosyal demokratların peşinde gitmekte dire-

nen yüzbinlerce işçinin, çalışan insanın varlığı da legal imkânlardan azami yararlanılması için elverişli bir vasat oluşturmaktadır.

Anti-faşist örgütlenmenin amacı yığınların en geniş şekilde mücadeleye kazanılmasıdır. Hedef, cephe içinde yer alabilecek siyasi örgütlerin üyelerinin toplamından onlarca, yüzlerce daha çok sayıda işçiyi, çalışan insanı mobilize edebilmektir. Yığınları *örgütlü* mücadeleye kazanmaktan kastolunan, yüzbinlerin, giderek milyonların cepheye üye kaydedilmesi değildir. Zaten cephe birleşik bir örgüttür, bir diğer deyişle bir üst kuruluştur, onun üyeleri esas anlamda, tek tek bireyler değil, anti-faşist güçlerdir, *örgütlerdir.* Yine bu kadar çok sayıda insanın cepheyi oluşturan partilere üye kaydedilmeleri yolundan cephe içinde örgütlenmeleri de, ne üyelerin gerektireceği yükümlülükler açısından mümkündür, ne de illegalite şartları böylesine elverir. Bu noktada önemli olan anti-faşist mücadeleye kazanılacak yığınların kendilerini, anti-faşist hareketin birer mensubu olarak görmelerini ve *cepheyi kendi örgütleri olarak benimseyip sahip çıkarak* mücadeleye katılmalarını sağlamaktır. Kuşkusuz bu noktada, çalışmaların disiplinini, işleyiş düzenini aksatmayacak, başıboşluğun ve kendiliğindenliğin önünü alacak yaratıcı örgütsel çözümler bulmak –her fabrikanın, her işyerinin, her mahallenin vb. özgül durumlarını da hesaba katarak– ilk başta sosyalistlere düşer.

FAŞİZMİN DEVRİLMESİ HALK DEMOKRATİK DEVRİMİ HEDEFİNE TABİDİR

Baştan beri, değil 12 Eylül sonrasında, 12 Eylül öncesinde de iki şeyi birbirine asla karıştırmadık, kategorik olarak birbirinden farklı iki örgütlenmeyi anti-faşist cepheyle, halk cephesini birbirinden ayrı tuttuk. Çoğu bu ayrımın önemini kavramadı. Bu nedenle de kimi sağa çekip sosyal demokratlarla devrimci cephe kurma hayalleri peşinde yıllarca koştu, kimisi de sola çekti, burjuva siyasetlerle aynı cephe içinde yer alınamayacağı, ya da sosyal demokratların devrimcilerle işbirliğine yanaşmayacakları gerekçeleriyle anti-faşist safların kapsamını daraltıp, devrimciler cephesiyle bir ve aynı dereceye getirdi. İki örgütlenmenin, gerek sınıfsal kapsam, gerek iktidar hedefi, gerekse cephe bileşenlerinin ilişkileri bakımından birbirlerinden *nitelik* olarak farklı olduklarını, yine 12 Eylül'ün çok öncesinden beri somut analizlere dayanarak defalarca kanıtladık. Gerçekler inatçıdırlar ve ergeç bir gün kendilerini kabul ettirirler. Şimdi halk demokratik devrimi türünden bir stratejik hedefi önüne koymuş örgütlerin ağırlıklı bir bölümü, en azından faşizmi devirmeyi hedefleyen mücadeleyle, halk demokratik devrimi için mücadelenin programlarının farklı olması gerektiğine kani olmuşlardır. Ancak her iki türden cephenin hayat içinde ortaya çıkacak ilişkilerinin griftliği, özel-

likle faşizmle emperyalizm arasındaki bağıntı ve güncel anti-emperyalist görevlerin, halk demokratik devriminin anti-emperyalist hedeflerine göre izafi konumu, hâlâ daha kimi yaklaşımlarda muğlak belirlemelere gidilmesi sonucunu vermektedir. Bu nedenle meselenin kısaca ele alınması yararlı olacaktır.

Türkiye'de faşizmi tezgahlayan güçlerin, aynı zamanda emperyalizmin en gözü kara işbirlikçileri oldukları gerçeğinden hareket ederek, anti-faşist mücadele ile anti-emperyalist mücadelenin birbirinden ayrılmayacağını iddia edenler, anti-faşist cephenin görevleri içine ancak halk demokratik devrimiyle çözüme ulaşabilecek bir takım hedefler koyuyorlar. Böyle olunca de bizim öngördüğümüz anti-faşist cephe programını, –kendi yanılgılarının doğal sonucu olarak– yetersiz buluyorlar. Ancak biz hiçbir zaman anti-faşist mücadele ile anti-emperyalist mücadelenin birbirinden bağımsız olduklarını, bu gün görevimiz faşizmi devirmek olduğu için anti-emperyalist mücadelenin ertelenmesi gerektiğini savunmadık. Yaptığımız, anti-emperyalist görev ve hedefleri bir analize tabi tutup, hangilerinin güncel olarak anti-faşist cephe mücadelesi kapsamında yürütülebileceğini, hangilerinin de –demokratik halk iktidarı tarafından gerçekleştirilebilecek nitelikte oldukları için– halk cephesinin hedefleri arasında olduğunu tesbit etmekten ibaretti. Herşeyden önce de şunu söylüyorduk: "Faşist yönetime karşı mücadele vermek demek, aynı zamanda emperyalizme karşı da mücadele etmek demektir. Ve bu doğrultuda faşizmi altetmek demek aynı zamanda emperyalizme de bir darbe indirmek demektir." Ama bu "darbe", halk demokratik devriminin indireceği darbeden *nitel* olarak farklıdır. Nihai darbe, emperyalizmle olan her türlü bağı topyekün keser atar. Bu nedenle örneğin NATO'dan tümüyle çıkmak anti-faşist cephenin programına konamaz. Konursa, demokratik bir hükümet hedeflendiği, sosyal demokratlarla işbirliği öngörüldüğü belirlemeleri lâfta kalır. Çünkü NATO'yu tümden reddedecek sosyal demokrat yoktur, olmaz da. "Batı ittifakı" içinde olmak, en azından "batı camiası" içinde yer almak sosyal demokratların en ağır basan niteliklerindendir.

Denecek ki, "esas olan ilkelerdir, yoksa sosyal demokratların şu veya bu eğilimi değil. Anti-faşist cephe programının esaslarını belirleyen sosyal demokratların geri çizgileri olamaz. NATO'dan çıkmak için illâ bir devrimci iktidara gerek yoktur. Örneğin bu gün NATO üyesi olmayan İsveç, Avusturya, İsviçre gibi, hem de en hasından "batılı" kapitalist ülkeler mevcuttur."

Biz hiçbir zaman anti-faşist cephenin programını sosyal demokrasinin çizgisine göre belirlemedik. Bu konuda bize yol gösteren, başlıca bilimdir, bilimsel esaslardan hareket edilerek, III. Enternasyonal tarafın-

dan belirlenen evrensel ilkelerdir. Anti-faşist cephenin programını sosyal demokratların seviyesine göre belirlemek pragmatizmdir ve sonucu kuyrukçuluktur. Örneğin bu gün tek bir sosyal demokrat yok ki, 1982 "anayasa"sına karşı çıksın. Ayrıca Kürt halkının ulusal demokratik haklarını kabul edecek bir sosyal demokrat belki daha yıllar boyu çıkmayacak. Böyle diye bu türden demokratik hak ve özgürlükleri savunmayı bir kenara mı bırakıyoruz? Herhalde bunu iddia edecek tek bir kişi çıkamaz.

O halde anti-faşist cephenin anti-emperyalist görevlerini belirlerken kıstasımız ne olmalıdır? Kıstasımız yine bilim olmalı, bilimin anti-faşist cephe için öngördüğü temel ilkeler olan "toplumda faşizme karşı mücadeleye katılabilecek herkesi bir araya getirebilecek" bir hareket tarzı izlemek olmalı.

Bilim faşizmin finans kapitalin "en emperyalist" unsurlarının diktatörlüğü olduğunu söylüyor. O halde faşizmi devirmekten muradımız da, bu "en emperyalist" unsurların safdışı edilmeleri olmalı, anti-faşist cephenin anti-emperyalist görevleri bu olguya göre tesbit edilmelidir. Somut örneklerle dediklerimizi açıklayacak olursak, "emperyalizme en bağımlı unsurlar, sözgelimi ABD ile Savunma İşbirliği Anlaşması"nın iptâlini asla kabul etmeyecek olanlardır. Buna karşılık NATO'dan ayrılmayı hiç düşünmeyen sosyal demokratlarla SIA'nın iptâli konusunda kolayca anlaşmak mümkün olabilecektir. Kaldı ki anti-faşist cephenin anti-emperyalist görevleri kapsamında, bugün sosyal demokratların yanaşmayacağı türden hedefler de olabilecektir. Örneğin bugün NATO'nun askeri kanadından çekilmesini kabul edecek sosyal demokratlar bulmak bir hayli müşküldür. Kıbrıs'tan Türk ordusunun çıkmasını, Türk cemaatinin bağımsızlık ilânının iptalini ve adanın bütünlüğünün sağlanmasını kabul edecek tek bir sosyal demokrat çıkması zordur. Böyle diye bu gibi somut ve acil anti-emperyalist görevleri anti-faşist cephenin programına almamazlık edemeyiz.

Aslında anti-faşist mücadele ile anti-emperyalist mücadelenin bir ve aynı süreç oldukları tezini hayatın kendisi de defalarca tekzip etmiştir. En ilginç örneklerinden birisi İspanya'dır. İspanya faşist diktatörlükten kurtulmuştur, ve kurtulduktan bir süre sonra NATO'ya girmiştir! Yine Portekiz'de faşizm, hem de radikal bir şekilde altedilmiş, ama Portekiz' in NATO üyeliği devam etmiştir. Bu gün Portekiz emperyalist kamp içinde yer alan bir ülkedir, yani emperyalizmle bağlar eskisi gibi sürmektedir, buna mukabil rejim –faşizmin hortlama tehlikesine rağmen– burjuva demokrasisidir. Benzeri belirlemeleri Yunanistan ve Arjantin için de yapmak mümkündür. Fazla uzağa gitmeye ne hacet, bizde de emperyalizme bağımlılığa son verilmedikçe, faşizmin devrilemeyeceğini söyleyen pek çokları, 25 Mart seçimlerinde, tek bir anti-emperyalist talep

öne sürmeyen Sodep'i desteklemişlerdir. Neden? Sıra somut bir şeyler demeye geldiğinde, gerçek kendini dayatmış ve iki mücadelenin birbirinden ayrılmayacağını iddia edenler, kendi davranışlarıyla pekâlâ ayrılabileceğini kanıtlamışlardır.

Burada anti-faşist cephe ile halk cephesi arasındaki grift ilişkileri uzun uzun ele alacak değiliz. KİTLE'nin Nisan 1984 sayısında başlayan "Sol" Maceracılık: Bir Gençlik Hastalığı yazı serisinde bu mesele bir kere daha ayrıntılı olarak incelenmektedir. Biz burada bazı yanılgılara neden olan bir noktanın kısaca üzerinde durduktan sonra şimdi de demokratik halk devrimi mücadelesinin Türkiye somutundaki anahatlarına, yine kısaca göz atacağız.

Halk demokratik devrimi bu gün Türkiye'de proletaryanın önünde duran devrimci adımdır. Bu hedef, Türkiye'deki burjuva iktidarların cinsinden *bağımsızdır*. Yani Türkiye'de ister faşizm olsun, ister az veya çok kısıtlı burjuva demokrasisi, halk demokratik devrimi stratejik hedefimiz geçerliliğini koruyacaktır. Bu yüzden de halk demokratik devrimi hedefi 12 Eylül öncesinde de geçerliydi, 12 Eylül sonrasında iktidarı gaspeden Cunta döneminde de geçerliydi, şimdilerde bürünmekte olduğu parlamento kisveli faşizm altında da geçerlidir, acil hedef olarak belirlediğimiz, "faşizmin devrilmesi"nden sonraki geçici demokratik hükümet döneminde geçerliliğini koruyacaktır; nihayet geçici hükümet dönemi sürecinde devrimin şartları olgunlaşmadığı takdirde, finans oligarşinin başını çektiği egemen sınıflar başta oldukları sürece demokratik halk devrimi, *stratejik* hedefimiz olma özelliğini muhafaza edecektir.

Böyle bir hedefimiz olduğuna göre bu hedefe nasıl ulaşılacağını bilmemiz, bunun gereklerini yerine getirmemiz gerekir. TSİP'in 1976'da I. Kongresi'nde kabul edilen programı, proletarya partisinin Türkiye'de asgari programı olan, halk demokratik devrimi ve halk demokrasisi programıdır. Yani *devrim programı* bundan 8 yıl önce, aynen bugün de geçerli olan biçimiyle hazırlanmış ve Türkiye'de emekçi halkın iktidarı için mücadele eden herkesin görüşüne sunulmuştur. Ayrıca bu tarihten itibaren Türkiye'deki anti-faşist, anti-emperyalist, anti-monopolist ve anti-şovenist siyasi hareketlerin biraraya gelmeleri için devamlı çaba sarfedilmiştir. Bu uğraş içinde, bu türden devrimci bir beraberlikle en geniş demokrasi güçlerini biraraya getirmesi gereken anti-faşist güçbirliğinin (12 Eylül öncesinde de yükselen faşizm tehlikesine karşı demokratik bir cephe hedefi hayati öneme sahipti.) kategorik ayrım çizgisinin belirgince çekilmesine hep itina edilmiştir. Aradan 8 yıl geçtikten sonra bugün hâlâ daha aynı konuyu işliyor olmamız, Türkiye'de doğru ve bilimsel olanın ne kadar geç ve güç kavrandığını göstermesi bakımından çarpıcıdır.

Faşizm, özellikle 1976'dan sonra hız kazanan tırmanışı sebebiyle ve 12 Eylül darbesiyle başa geldiği için doğal olarak en çok üzerinde durduğumuz konu oldu. Çünkü gökte yaşamıyorduk ve Türkiye'de geniş yığınların etinde kemiğinde duyduğu faşist zorbalığın kat kat fazlasına maruzduk. Bu nedenle 12 Eylül öncesinde faşist tırmanışa dur demek, 12 Eylül sonrasında faşizmi alaşağı etmek en canalıcı meselemiz oldu, olmaya devam ediyor. Bu şartlarda anti-faşist mücadeleyi, onun gerektirdiği örgütlenmeleri, mücadelenin hedeflerini ve iktidar görevlerini anhasıyla, minhasıyla, döne döne ele almamızdan daha tabiisi olamazdı. Ama sadece bu kadarla kalamazdık, çünkü işçilere, emekçilere faşizmden çıkış yolunu gösterirken, esas kurtuluşlarını da göstermekle yükümlüydük. Yani tek başına demokratik hak ve özgürlükleri savunmakla yetinemezdik. Çünkü, işçi sınıfı için, onun müttefiki emekçi sınıf ve tabakalar için esas olan proletarya demokrasisiydi, onun özgül bir şekli olan halk demokrasisiydi. Eğer demokratik hak ve özgürlükler için verilecek mücadele bu ikincisine ulaşmaya hizmet ediyor idiyse, oraya giden yolu kısaltıyorduysa; kısacası taktik hedef olan faşizmin devrilmesi, stratejik hedef olan halk demokratik devrimine *TABİ* kılınabiliyor idiyse yaptığımızın bir anlam ve değeri olabilirdi. Dolayısıyla yayınlarımızda ve tüm diğer çalışmalarımızda mücadelenin bu ikili veçhesine her zaman itinâ gösterdik, ikisi arasındaki bağlantıyı devamlı açık seçik ortaya koyduk.

Anti-faşist mücadele son derece hayati olduğu için bu konuda bir program taslağı hazırladık ve bunu Türkiye'deki komünistlerden, sosyal demokratlara, hatta "liberallere", "anti-faşist dinci akımlara" kadar mücadelede yer alabilecek herkesin görüşüne sunduk.* Buna mukabil halk demokratik devrimi için bir program taslağı ayrı olarak hazırlamadık.

** Bu program taslağının kimleri biraraya getirmek için hazırlandığı böylesine açıkça belirlenmiş ve "SUNUŞ" bölümünde de "hazırladığımız program taslağı tüm anti-faşist şiyasi görüşlerin ve çıkarları Cunta'nın varlığından yana olmayan herkesin görüşüne sunuyoruz." demişken, "sol güçlerin önüne geri bir program" koyduğumuz, ya da "sol güçlerin birliğini anti-faşist cephe platformunda sağlamaya" çalıştığımız iddiaları tümüyle mesnetsizdirler ve olsa olsa bu sözleri edenleri yaralarlar. İndi yakıştırmalarla haksız yargılara varılmaması için aşağıdaki yayınlarımıza önceden bir göz atılmasını tavsiye ediyoruz.*

- *TSİP II. Kongre Kararları, 1978.*
- *GERÇEK, Aralık 1980, Anti-faşist Mücadele ve İktidar Sorunu.*
- *TSİP 8. Yılında, sf. 21-32.*
- *KİTLE, Nisan 1983, Neden Demokratik Bir Anti-faşist Program?, sf. 6.*
- *KİTLE: Mayıs 1983, "Gerçek" Demokrasi mi?, sf. 7.*
- *KİTLE, Eylül 1983, Güncel Talepler Etrafında, sf. 6-7.*

Çünkü bu fonksiyonu parti programımız görüyordu ve program geçerliliğini koruyordu. Benzeri şekilde sol içinde yer alan diğerlerinin de kendi programları vardı.

Acil olarak dayatan anti-faşist mücadelenin kotarılması olduğu için örgütler arası yakınlaşmalar, işbirliği aranışları ve günübirlik beraberlikler bir süreç boyunca yine faşizme karşı ortak mücadele temelinde gelişti. Doğal olarak da, *birbirlerine yakın* ideolojilere sahip çizgiler arasındaki temaslardan, en ilk adımların atılabileceği umutları belirdi. Bu durumu yapıcı bir şekilde değerlendirmek, bir yandan anti-faşist mücadelede güçleri fiilen Türkiye topraklarında birleştirmenin yollarını ve imkânlarını aramak, bu somut temel için bir anti-faşist mücadele ve işbirliği programı hazırlamak, öte yandan anti-faşist mücadelenin tâbi kılınacağı halk demokratik devrimini ilgilendiren belli başlı konularda görüş alışverişinde bulunarak halk cephesi programının teorik temelleriyle ilgili ön çalışmaları sabırlı bir şekilde sürdürmek, tarafların sorumluluğundadır.

SİYASİ BİRLİK MESELESİ BİRİNCİL ÖNEMİNİ KORUYOR

Aynı tarafların sorumluluğunda olması gereken bir diğer konu da, kuşkusuz işçi sınıfının siyasi birliği meselesidir. Bizim yıllar boyudur üzerinde durduğumuz ve gerçekleşmesi için olanca yapıcılık ve insiyatifle kollarımızı sıvadığımız bu konu, tarafların tutumlarının bir sonucu olarak, çözümden bir hayli uzak bir noktada, –gündemin birinci maddesi olması gereken önemine rağmen– bir kenarda beklemektedir.

Soldaki bölünmüşlük açısından Türkiye'nin ilginç bir ülke olduğuna defalarca dikkat çekilmiştir. Çeşitli renkleri ihtiva etmesi doğal olan solun bölünmüşlüğü bir yana, esas ilginç olan sosyalist hareketin bölünmüşlüğüdür. Evvelden sıkça işlediğimiz için bu bölünmüşlüğün sosyal temellerini analiz edecek değiliz. Buna pek de gerek yok. Çünkü artık sosyalist hareket içinde yer alanların tamamı eski tutumlarını terketmiş durumda. Hatırlanacaktır –biz hariç– hiç bir partinin sosyalist hareketin birliği diye bir meselesi yıllar boyunca olmamıştır. Ama bu günler geride kalmıştır. Yakın geçmişe kadar sosyalist hareketin birliği meselesine en soğuk davrananlardan birisi bugün en azından bir partiyle de olsa "politik birlik" diye bir meselesi olduğunu açıklamakta, bir diğeriyle ise "politik birlik perspektifi ile yürüyemeyeceğimiz ortaya çıktı" diyerek, en azından böyle bir perspektifi gündemine aldığını, değerlendirdiğini zımnen dile getirmek durumunda kalmaktadır. Oysa biz şimdiye değin, söz konusu partinin bizimle "politik birlik perspektifi"ni ele aldığına dair tek bir yazılı ya da sözlü beyanını hatırlamıyoruz.

Tabii kimsenin bizi politik birlik içinde görüp görmemesi, kendimiz hakkındaki bilincimizi ilgilendirmiyor. Gerçeği ve kendimizi biliyoruz. Kimseye ne marksist-leninistlik ber'atı veriyoruz, ne de kimseden ber'at istiyoruz. Çünkü böyle bir ber'at yoktur, gerçeğin kendisi vardır.

Bizim için önemli olan tek nokta, tüm marksist-leninistlerin tek çatı altında toplanmasıdır. Buna ilk başta proletaryanın ihtiyacı vardır, emekçi halkın ihtiyacı vardır, devrimci mücadelenin ihtiyacı vardır, antifaşist işbirliğinin ihtiyacı vardır. *VE DE BİZİM İHTİYACIMIZ VARDIR.* İşte birlik konusunda tarafların yaklaşımını tayin eden esas faktör budur. Bu hepsi birbirini tamamlayan ihtiyaçlar dizisinin önemi kavrandığı ölçüde, somut olarak taraflar, herkes, en basitinden en karmaşığına kadar tüm görevlerin yerine getirilmesinde yek diğerine gerçekten *İHTİYAÇ DUYMAĞA* başladığı oranda, siyasi birlik meselesinin çözümü için şartlar olgunlaşmağa başlayacak demektir. Yoksa her örgüt kısıtlı imkânlarıyla ve kadrolarıyla günübirlik yapabildikleriyle yetindiği, proletarya içindeki, emekçi yığınlardaki ilginin marjinâllığından sıkıntı duymadığı ve böylesini olağan karşıladığı, meseleleri "canım bu işler kolay hallolmaz, hele biz kendi işimize bakalım, zamanla işler yoluna girer" rindliğiyle algıladığı sürece, ne kimsenin kimseye *ihtiyacı* olur, ne de –proleter unsurlar dayatmadıkça– politik birlik doğrultusunda dişe dokunur gelişmeler beklenebilir.

Konumuzu biraz açalım. Bu gün Türkiye'de faşizmin müsaade ettiği sınırlar içinde yapılan politikalardan çok daha ilerisine açık en az milyonluk bir kitlenin bulunduğunu herkes kabul etmektedir. Tek tek partilerin hangisi iddia edebilir ki bu kitlenin, diyelim onda birine erişebilmektedir? İnsanlara erişebilmenin, onlarla bağ kurabilmenin, hepsini geçtik onlara seslenebilmenin en birinci yolu yayındır. Ve bugün Türkiye'de sosyalist yayının –radyo dahil– son derece kifayetsiz olduğunu kimse inkâr edemez. Kuşkusuz illegalite şartları büyük bir handikaptır. Ama bu handikapın arkasına sığınmak kimseyi kurtarmaz. Çünkü yazı kadrosundan, dağıtım şebekesine kadar her partinin elindeki imkânlar –herkesin toplamına kıyasla– son derece mahduttur. Şimdi partilerin herbiri için sınırlı olan bu imkânlar, birleşik tek bir partinin hizmetine topluca, rasyonel bir işbölümü ve planlamayla sunulduğunda, illegalinden legaline, ideolojik organından işçi gazetesine, basımından dağıtımına kadar sosyalist yayının tüm veçhelerini kapsayan komple bir sıçramanın, tabiri caizse yayında bir devrim yaratmanın mümkün olabileceğini kim inkâr eder?

İşte tüm marksist-leninistlerin tek bir çatı altında toplanmasına duyduğumuz "ihtiyaç"dan kasıt budur, buna benzer diğer çalışmalardır. Tabii bu ihtiyacı duymak için böylesi kapsamlı hedefleri öngörmek

gerekir. Bu bir fantazi değildir, çünkü Türkiye'de bu boyutlardaki çalışmaları massedebilecek, bunlara su gibi, ekmek gibi *İHTİYACI* olan yüzbinlerce proleter vardır, sosyalizm sempatizanı vardır. Siyasi birliğin gerçekleşmesi için herşeyden önce bu milyonluk kitlenin ihtiyaçları karşısında ne kadar yetersiz kalındığının *SIKINTISINI* duymak gerekir. Elindeki dar imkânların elverdiği kadarıyla yetinenlerden, bu kadarıyla *TATMİN* olanlardan siyasi birlik doğrultusunda hevesli bir yapıcılık beklenemeyeceği açıktır.

Siyasi birlik gibi ciddi bir meseleyi "ihtiyaç" motifiyle değerlendirmemizi "popülist" bir yaklaşım olarak görenler çıkabilir. Ne ki siyasi birlik meselesinin, bizim tarafımızdan el atılmamış bir tarafı kalmadığını herkes bilir. Ve bu gün gelinen noktada "ihtiyaç" motifi gerçekten can-alıcı öneme sahiptir. Çünkü kimse proletaryanın siyasi hareketini tek başına kendisinin temsil ettiğini iddia edememektedir. Yani her parti kendi dışında asgari bir başka marksist-leninist parti olduğunu kabul etmektedir. Öyleyse yapılacak iş basittir. *Bu partileri birleştirmek.* Bunun da yolu bellidir: *Birleşik parti için yeni bir program hazırlamak.* Türkiye'nin şartları program değişikliğini gerektirecek ölçüde değişmediği halde programların değiştirilebildiği göz önünde tutulursa yeni bir program üzerinde anlaşmanın pek zor olmayacağı besbellidir. İşte bu nedenle siyasi birlik konusunda "ihtiyaç" ön plana çıkmaktadır.

Tabii mesele basittir ama, herkes ihtiyaç duyup, siyasi birliğin sağlanması yolunda hevesle kollarını sıvasa hiç de *KOLAY* olmayabilir. Binbir tane pürüz, en basit noktalarda binbir tane tıkanma çıkabilir. Bu meseleleri, partilerin hükmi şahsiyetleri değil, onları temsilen insanlar ele alacaklardır. Ve partiler marksist-leninist olduklarını söyleseler de, insanların komple marksist-leninist olmalarını bekleyemeyiz. Özellikle tüm ahlâk ve değer yargılarının tarumar edildiği, talanın ve vurgunun bir bakıma meşrulaştırıldığı Türkiye toplumundan gelen insan malzemesinin, sosyalist de olsa, "istikbaldeki sınıfsız toplumun günümüzdeki nüvesini" oluşturmak noktasında bir hayli olumsuzluklar taşıması olasıdır. Kuşkusuz bu mazeret olmamalı ve sosyalistler o "nüve"yi yaratmak için kendilerini değiştirmelidirler. Ama herkes o "nüve"nin dörtdörtlük adamı olsaydı zaten "siyasi birlik" diye bir meselemiz olmazdı. Görüyoruz, tek tek partiler dahi, kendi içlerinde siyasi birliği sağlayabilmek için ne bâdirelerden geçiyorlar. Bu durumda ayrı ayrı partilerin kendi aralarında birliği sağlamaları somut söylersek birleşmeleri elbette çok meşakkat gerektirecektir. Ama birlik ihtiyacının semeresi öylesine caziptir ki, bu meşakkat seve seve göze alınabilir, alınmalıdır. (Hem tek tek partilerin kendi içlerindeki sıkıntıların nedenlerinden birisi neden siyasi birlik konusundaki olumsuz yaklaşımları olmasın?)

Tüm marksist-leninistlerin tek çatı altında toplanmaları demek, kendilerine marksist-leninist diyen herkesi biraraya getirmek elbette değildir. Bu konuyu defalarca işlediğimiz için tekrarlamıyoruz; marksist-leninist olmanın –hem örgütsel, hem kişisel– objektif kıstasları vardır. Bizim için bu kıstaslar esastır. Kimileri subjektif yaklaşımlarla, değdi değmedi misali, birisini marksist-leninist kabul ediyormuş, ötekini etmiyormuş, olabilir ve bu tür tutumların birliğe hizmet etmeyeceği de açıktır. Ne ki gerçekler ergeç kendini dayatır ve mutlaka bir gün kabul ettirir. Bu türden subjektif yaklaşımlar nedeniyle siyasi birlik meselesi paketlenip buzluğa konulmamalıdır. Şu anda genel hatlarıyla marksist-leninist sınırlar içinde yer alanların hepsinin, kimlerin marksist-leninist oldukları noktasında tamıtamına anlaşmaları, –subjektiviteler nedeniyle– mümkün olmayabilir. Ama bu olgu, kim kimi –veya kimleri– marksist-leninist görüyorsa, onunla –veya onlarla– siyasi birlik doğrultusunda çalışmalar yapmaktan alıkoymamalıdır. Tüm sosyalistlerin tek bir çatı altında bir seferde toplanmaları elbette en mükemmelidir. Ama en mükemmele çoğu zaman aşama aşama varıldığı da bir gerçektir.

Siyasi birlik konusunu kapatırken bir olumsuzluğa kısaca dikkati çekmek yerinde olacaktır. Bu da Kürt sosyalistlerinin tutumudur. Bizim ulusal mesele açısından siyasi birlik konusundaki belirlememiz son derece nettir: Mevcut sosyal oluşumda Türkiye'de ve Kürdistan'da yekpare bir işçi sınıfı vardır. O halde proletaryanın siyasi birliği, çok uluslu ülkelerin şartlarına uygun tek bir partide sağlanmalıdır. Kürt marksist-leninistleri bizim bu bilimsel –ve evrensel olarak geçerli– görüşümüzü genellikle geçiştirmekte ve suskunluğu tercih etmektedirler. Oysa devrim konusundan, faşizmin devrilmesine ve dahi ulusal sorunun çözümüne değin tüm problemlerimizin merkezinde proleteryanın siyasi birliği meselesi yeralmaktadır. Ve benzeri şekilde, yine bütün meselelerimizle ulusal sorun arasında son derece önemli bağlantılar vardır.

KÜRT ULUSUNUN AYRILMA HAKKI SAVUNULMADIKÇA ULUSAL SORUNA ÇÖZÜM GETİRİLEMEZ

Kürdistan'ın Türkiye parçasında yaşayan Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesinin günümüz şartlarında genel bir değerlendirmeye tabi tutulması bu yazımızın kapsamı haricinde kalır. Biz burada, bu gün Türkiye'de yürütülmekte olan ve yazımızın önceki bölümlerinde anahatlarıyla ele aldığımız mücadelelerle ulusal sorun arasındaki bağıntılara kısaca göz atacağız.

Konumuza girmeden önce bir noktayı açıklığa kavuşturmak istiyoruz. Bu gün Türkiye başlıca iki ulusun –Türklerin ve Kürtlerin– yaşadı-

ğı bir ülkedir. Bu ikisinin yanısıra diğer azınlık halkların da kendi etnik durumlarından kaynaklanan ve Türk şovenizminin daha da ağırlaştırdığı problemleri vardır. Fakat Türkiye'de "ulusal sorun" denildiğinde esas olarak kastedilen Kürt ulusal demokratik mücadelesidir. Kürtlerin, Türkler Anadolu'ya gelmeden önce binlerce yıldan beri yaşadıkları bir yurtları vardır ve bunun adı evvelden beri Kürdistan'dır. Kürdistan'ın bugün TC devleti sınırları içinde kalan bölümüne de genel olarak Türkiye Kürdistan'ı denmektedir. Şu halde bu gün TC devleti sınırları içinde kalan iki ülke vardır: *Türkiye ve Türkiye Kürdistanı.* Ne ki gerek konuşma, gerek yazı dilinde TC devleti sınırları içinde kalan toprak parçasına "Türkiye" denmektedir. Oysa diyelim Kürt ulusu ayrılıp kendi devletini kurduğunda Türkiye, Kürdistan'ın dışındaki TC topraklarının adı olacaktır. Ancak bu durum olmadığı sürece hem anlatış kolaylığı, hem de anlayıştaki aksamaları önlemek bakımından biz TC sınırları içinde kalan toprak parçasına "Türkiye" demeye devam edeceğiz. Bir örnekle meseleyi somutlarsak, "Bu gün Türkiye'de ve Türkiye Kürdistanı'nda faşizme karşı yürütülmekte olan mücadele" ibaresi, hem anlatım zorluğu taşımaktadır, hem de –konuya aşina olmayanlarda– iki ayrı ülkede, iki ayrı faşist yönetime karşı, iki ayrı mücadelenin verildiği izlenimini yaratabilir. Zaten çok uluslu olan başka ülkelerde de bu ölçüde aşırı titizliklere rastlanmaz. Örneğin "Franko zulmünün hüküm sürdüğü İspanya'da, Katalonya'da ve Bask ülkesinde..." yahut "kömür işçilerinin grevlerinin yaygınlaştığı Büyük Britanya'da ve İskoçya'da..." veyahut "Şah'a karşı hoşnutsuzluğun arttığı İran'da ve İran Kürdistanı'nda..." türünden deyişlere, biz kendi hesabımıza hiç rastlamadık.

Kürt halkı 12 Eylül'le gelen faşizmin zorbalığına çok daha fazla maruz kalmıştır. Çünkü Kürdistan'da, Türkiye'deki tüm baskılara ilaveten bir de barbarca bir asimilasyon uygulanmıştır. Son Diyarbakır Cezaevi katliamı, Türk şovenizminin Kürtler üzerinde ne kadar gaddar bir zorbalık uyguladığının delilidir. Ancak Türkiye'de faşizmi uygulayan tek bir merkez vardır. Ve anti-faşist mücadele genel olarak bu merkeze karşı hep birlikte yürütülmek zorundadır. O halde Kürdistan'da faşizmin baskısı altında olan herkesin, her sosyal katmanın anti-faşist mücadeleye kazanılmaları gerekir. Bir başka deyişle demokratik hak ve özgürlükler için mücadeleyi öngören tüm Kürt örgütlerinin –sosyalist, ilerici, ulusal demokratik– anti-faşist cephede yerlerini almalarını, Evren-Özal ikilisine karşı mücadelenin mümkün olan en geniş boyutlara ulaşılmasını sağlamak, bunun gerçekleşmesine azami katkıda bulunmak hepimizin görevidir.

Türk olsun, Kürt olsun Türkiye'de tüm emekçileri sömüren ve baskı altında tutan egemen sınıf ve tabakalar, onların iktidarı bir ve aynıdır.

Emekçilerin sosyal kurtuluşu halk demokratik devrimiyle mümkündür. Bu bakımdan Türkiye'deki tekelci burjuvazinin egemenliğine son verip, halk demokrasisi yolundan sosyalizme doğru ilerleyecek bir mücadelenin saflarında emekçi nitelikli Kürt devrimci hereketlerinin de yer almaları zaruridir. Türkiye'nin verili şartlarında ve dünya devrimci sürecinin genel çıkarları açısından Türk ve Kürt halklarının devrimci mücadelesinin tek bir potada birleştirilmesi, mevcut şartlarda nitel bir farklılaşma olmadıkça –ki böyle bir ihtimalin oluşabilmesi için, dahili,bölgesel ve dünya çapında pek çok faktörün biraraya gelmesi gerekir ve bu nedenle bir hayli zayıf bir ihtimaldir bu– tek doğru yoldur. Bunun da somutu, Kürt ulusal demokratik hareketinin –bu hareketi oluşturan unsurların– halk demokratik devrimini gerçekleştirecek halk cephesi içinde yer almasıdır.

Yazımızın önceki bölümlerinde gördük, halk cephesinin oluşturulmasının maddi toplumsal şartları bu gün için alabildiğine elverişsizdir. Ancak en ilk adımlar, emekleme adımları dahi atılırken nereye gidileceğini bilmek şarttır. Bu nedenle de "yaratılacak olan halk cephesi iktidarı ele geçirdiğinde hem Türk, hem de Kürt emekçileri kurtulmuş olacaklardır" demek yetmez. Kurtuluştan sonra da birlikte yürümek, geleceğin toplumunu birlikte yaratmak en doğrusudur. Ama ayrılıp kendi devletini kurma hakkının boş sözler olmadığının güvencesini de getirmek gerekir. Bunun da somutu iki halkın oluşturacağı ve ayrılma hakkının anayasa ile garanti altına alınacağı bir *halk cumhuriyetleri birliğidir.*

Kürt ulusunun ayrılma hakkını savunmak demek, illâ ayrılmasını savunmak demek değildir, bu hakkı kullanmanın tümüyle Kürt ulusunun kararına bağlı olduğunu savunmak demektir. Verili şartlarda bağımsız bir Kürdistan'ın kapitalist olması, ihtimal dışıdır. Çünkü Türkiye Kürdistan'ında, değil bağımsızlık mücadelesinin başını çekecek güçte, sınıf olarak dahi ulusal burjuvazi mevcut değildir. Ulusal burjuva eğilim ve özlemleri gösteren bazı küçük işverenler ise toplumsal bir sınıf denemeyecek kadar dar bir çerçeve içinde kalmaktadırlar. Bu gün Kürdistan'daki ulusal demokratik mücadelenin başını çekenler de, içinde yer alanlar da hemen tümüyle emekçi karakterli, devrimi hedefleyen siyasetlerdir. Bu nedenle Kürdistan'ın, şu veya bu şartlarda bağımsızlığı gerçekleşecekse, bu ülkenin rejiminin halk demokrasisi olmasından başka çözüm yoktur. (Emperyalizmin güdümünde, işbirlikçi kukla bir yönetim altında, sözde bağımsız bir Kürdistan ihtimali, –çok zayıf da olsa– konumuzun dışındadır.) Kısacası bağımsız bir Kürt devletiyle dünya devrimci sürecinin genel çıkarları birbirine ters düşmez.

Ama bu ters düşmeme, dünya devrimci sürecinin böylesini gerektirdiği anlamına hiç gelmez. Çünkü dünyada sınıfsız, sınırsız tek bir top-

lum oluşturmak hedefini akıllarından çıkarmayan sosyalistler büyük devletleri, bölünmüş küçük devletlere tercih ederler. Bu konuda birliği savunmak en çok ezilen ulusun sosyalistlerine, Kürt marksist-leninistlerine düşer. Çünkü birleşik bir cumhuriyetten en çok istifade edecek olanlar, Sovyetler Birliği örneğinin de gösterdiği gibi ezilen ulusun emekçileridir. Dahası, bölge ve dünya gidişatında çok önemli bir değişiklik olmadığı takdirde, Türkiye'nin metropollerindeki işçiler ayağa kalmadıkça, Kürdistan'daki bir bağımsızlık hareketinin başarı şansı kesinlikle yoktur. Kürt ulusunun ayrılıp bağımsız devlet kurmasının haklı ve doğru olduğu tek ihtimal vardır: Türkiye'de mevcut tekelci kapitalizme son verilmesi şartları oluşmamasına rağmen, şu veya bu nedenle ortaya çıkan son derece elverişli şartlar sonucunda Kürt halkının bağımsızlık mücadelesinin başarı şansının büyük olması... Bu durumda dünya devrimci sürecinin çıkarları açısından, emperyalizme bağımlı bir TC yerine, yine aynı, fakat Kürdistan'ı kaybetmiş bir TC, ancak halk demokrasili bir Kürdistan olumlu bir gelişmedir ve böylesi bir oluşuma katkıda bulunmak tüm sosyalistlerin görevidir.

Türkiye çok uluslu bir ülkedir ama proletarya tektir. Bir ülkede isterse onlarca, ulus, etnik grup olsun, farklı uluslardan, farklı etnik gruplardan gelen işçilerin oluşturduğu proletarya tek bir sınıftır. Bu olgu onun üretimdeki, sosyal hayattaki, mücadeledeki fiili yerinden kaynaklanır. Somutlarsak, bu gün Kürdistan'da Kürdistan sınırları içinde kalan ayrı bir işçi sınıfı yoktur, Türkiye'deki, Kürdistan'daki tüm işçilerin oluşturduğu tek bir proletarya vardır. Masabaşı zorlamaları bir sonuç vermez, hayatın kendisi de böyledir. İşçi sınıfının enternasyonalist karakteri, onun bir ülke içinde ayrı milliyetler halinde, ayrı varlıklara bölünmesini önler. Sendikal mücadelenin dahi bölünmemiş olması bunun en açık örneğidir. Nasıl Katalonya işçi sınıfı, Bask işçi sınıfı yoksa, nasıl Galler, İskoçya işçi sınıfları yoksa, bağımsız bir Kürdistan işçi sınıfı da yoktur.

O halde başlıbaşına bir Kürdistan proletarya partisi de olamaz. Bu gün kendilerini "Kürdistan işçi sınıfının siyasi temsilcisi" olarak gören partiler varsa, "istenildiği kadar olmaz densin, işte pekâlâ oluyor" diye mesele geçiştirilemez. Türkiye sosyalist hareketinin bunca bölünmüşlüğü ortamında, özellikle sosyalist hareketin geçmişindeki milliyetçi günahlara da tepki sonucu bir kısım Kürt marksist-leninistlerinin ayrı örgütlenmelere yönelmeleri hiç de yadırgatıcı değildir. Tabii bu olguda ezilen ulus içindeki milliyetçi gelişmelerin de payı vardır.

Ezilen ulusun milliyetçiliğini ezen ulusunkiyle elbette bir tutmamamız ve hoşgörüyle karşılamamız gerekir. Ama aynı hoşgörüyü, ezilen ulustan da olsa, marksist-leninistlere asla gösteremeyiz. Çünkü mark-

sizm-leninizmle milliyetçiliğin katresi bağdaşmaz. O halde Kürt marksist-leninistlerinin kendilerine, göğüslerini gere gere marksist-leninist diyebilmeleri için, hiç dolandırmaksızın, Türkiye'de proletaryanın siyasi hareketinin birliğini savunmaları gerekir, bu kadarı da yetmez, bu uğurda üzerlerine düşenleri yerine getirmeleri şarttır.

Kürdistan'da ayrı bir işçi sınıfı yoktur ama, Türkiye işçi sınıfının Kürdistan sınırları içinde yaşayan bir bölümü vardır. Kürt ulusal demokratik hareketine bağlı olarak, işçi sınıfının Kürdistan bölümünün ayrıca Kürdistan'a özgü meseleleri, görevleri bulunmaktadır. Ayrıca, gelişen şartlar öylesini gerektirip Kürt ulusu ayrılma sürecine girdiğinde, herşeyi çekip çevirecek, öncülük görevini yerine getirecek, bir proletarya partisine sahip olmak zorundadır. Ve bu partinin, yani Kürdistan'ın marksist-leninist partisinin bugünden oluşturulması şarttır.

Hem Türkiye'de tek bir parti, hem de Kürdistan proletarya partisi... Çelişkili gibi gözüken bu durum, aslında birbirini tamamlayan bir bütünlüktür. Ve çok uluslu ülkelerde evrensel olarak geçerlidir, yürürlüktedir. Kürdistan partisi, iki halk birlikte mücadele ettikleri, birlikte yaşadıkları sürece, demokratik merkeziyetçi tek Türkiye partisinin Kürdistan örgütü olarak çalışır. Kürdistan'daki çalışmalarda özerktir ve orayla ilgili kararları, merkezi partinin genel politikası dahilinde, o alır. Ancak Türkiye' nin bütününde ve dış dünya ile ilgili politikalarda merkezi partinin kararları bağlayıcıdır. Böyle bir parti içinde hangi kademede olursa olsun üyelerin milliyetine bakılarak kontenjanlar tesbit edilmez, ayrımlar gözetilmez. Somutlarsak bu partinin her seviyede yönetim kademelerinde göreve getirilmenin kıstası marksist-leninistliktir, onun görevlerini yerine getirmektir. Parti üyelerinin milliyeti yoktur, bu nedenle parti içinde etnik orjine bakılarak ayrım güdülmez.

Türkiye'de sosyalist hareketin, hem Türkiye genelinde, hem de Kürdistan'da bölünmüş olması, birleşik bir proletarya partisinin önündeki başlıca engellerden birisidir. Bu engellerin aşılmasını sağlayacak olan maddi toplumsal temel işçi sınıfının birliğiyse, süreci hızlandırmak ve kolaylaştıracak olan da, hangi ulustan olursa olsunlar tüm marksist-leninistlerin, çok uluslu ülkelerin özgüllüğünü taşıyacak tek bir proletarya partisini savunmaları, bu yolda içtenlikle çaba göstermeleridir.

SONSÖZ

Faşizme karşı demokratik hak ve özgürlükleri savunma mücadelesi, önümüzdeki dönemde birhayli çetin günlerden geçmeğe namzettir. Ekonomiyi "tedvirle" görevlendirilen Özal'ın ilk altı ayı, ona bel bağlayan, bağlamak isteyen pek çok burjuva çevreleri için beklemedikleri ölçüde

berbat geçmiştir. Bizim daha ilk günlerde yaptığımız tesbitler birer birer gerçekleşmektedir. "Hele biraz bekleyelim, görelim" diyenlerin çoğu artık "perşembeyi" farketmişlerdir, ayakları suya ermiştir, yeni alternatifler düşünmeye başlamışlardır. Ne ki tekelci burjuvazi için, Özal'ın demagojik deyişiyle "başka alternatif" yoktur. Tekelci yapıyı daha da güçlendirmeyi hedefleyen ekonomi politikalarla, ne enflasyon düşük seviyede tutulabilir, ne de ekonomik büyüme sağlanabilir. 4 yılın muhasebesi ortadadır. Sonuç küçük bir azınlığın oburca tüketiminin ve menkul, gayrı menkul servet biriktirmesinin daha da hayasızlaşması, çalışan geniş yığınlarla bu azınlık arasındaki uçurumun daha da derinleşmesi, işsizliğin de artmasıyla emekçilerin sefaletinin daha da koyulaşması olacaktır. Zaten tahammül sınırında yaşayan kitlenin başkaldırı potansiyeli yükselecektir.

Gecikmiş de olsa aydınların ses vermiş olmaları mücadelenin yaygınlaşması bakımından olumlu bir belirtidir. Aynı günlerde Sodep bir kısım demokratik hakları savunan bir bildiriyle, bu çıkışa eşlik etmiş, arkasından da aydınlar bildirisini desteklemiştir. Bunlar, demokratik hak ve özgürlükler uğruna sürdürmekte olduğumuz mücadelenin daha geliştirilmesine yardım edecek faktörlerdir. Ancak hep altını çizdik, demokrasi mücadelesi kitlelere mal olmadıkça kalıcı adımlar atılması olası değildir. İşte bu noktada en ağır görev, en büyük sorumluluk bizlere, en başta partimize düşmektedir. Çünkü TSİP bir proletarya partisidir, gücünü yığınlardan almakla yükümlü bir partidir.

12 Eylül'den bu yana bir gün dahi aksatmadan görevlerimizi yerine getirmiş olmamız, işçi sınıfı içinde, çalışan saflarda etkinliğimizi arttırmamız, ağır baskı altında dahi çok insana sesleniyor hale gelmemiz, gelecekte de Parti'nin çok daha fazla işçiyi, emekçiyi, mücadeleye seferber edebilmesinin başlıca güvencesidir.

Gördük, önümüzdeki son derece çetrefilli meseleler vardır. Bir siyasi birlik meselesinin, bir halk cephesi için ön çalışmaların kotarılmasının, kalıcı ve işlerli bir anti-faşist işbirliğinin örgütlenmesinin, bu günden yarına çözüme ulaştırılmaları imkânsız olan bütün bu meselelerin adım adım, sabırla ve titizlikle ele alınmalarında Partimiz'in, onun sağlam ideolojik hattının, gerçekçi politikasının ve proletaryadan aldığı güvenin tayin edici rolü olacaktır. Önümüzdeki dönem zordur ama yeni imkânlar da vaad etmektedir. Yeter ki, bunları en yaratıcı bir şekilde değerlendirmeyi bilelim, mücadelenin legalite-illegalite bileşimini en iyi şekilde değerlendirip, legal imkânlardan azami istifade edelim, ve yeter ki Parti'nin proletarya içlerindeki köklerini daha derinlere salmayı, onun çalışan insanlar arasındaki cazibesini daha arttırmayı başarabilelim.

TSİP'in Kısa Geçmişi

İlke

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, 16 Haziran 1974'de, 1970 Büyük İşçi Direnişi'nin yıldönümünde kuruldu.

Parti kurucuları aralarında yaptıkları ilk toplantıda, Genel Başkanlığa Ahmet Kaçmaz'ı, Genel Sekreterliğe Yalçın Yusufoğlu'nu getirdiler. Ayrıca Parti kurucuları kendi aralarında dokuz kişilik Merkez Yürütme Kurulu üyelerini belirlediler.

Kuruluşu ile birlikte, yoğun bir örgütlenme ve siyasal kampanyalar çalışmasına girişen Parti, kısa zamanda Türkiye'nin sanayi işçilerinin en yoğun yaşadığı illerde ve demokratik muhalefetin gelişkin olduğu yerleşim birimlerinde örgütlendi.

Birinci Kongresine kadar olan dönemde, ülkemizde işçi sınıfı biliminin bazı sorunlarının kadrolara ve ileri bilinçli işçilere benimsetilmesinde son derece etkin görevleri yerine getiren Parti, "proletarya enternasyonalizmi", "işçi sınıfının ideolojik politik düşmanı maoizm", "ulusal sorun", "örgütlenme ve mücadele sorunu", gibi temel konularda teorik ilk açıklamaları yaptı. Marksizm-leninizmin ülkemiz topraklarına yaratıcı bir şekilde uyarlanması için yoğun bir uğraş verdi.

1. Kongresi sırasında Parti'nin örgütlü olduğu illerin sayısı 19'a, örgütlü olunan illerin nüfusu Türkiye nüfusunun % 56,4'üne ulaşmıştır.

1. Kongre, bugünkü Program'ı hazırladı ve onayladı. Aynı Kongre'de Genel Başkanlığa yeniden Ahmet Kaçmaz, Genel Sekreterliğe yeniden Yalçın Yusufoğlu getirildiler.

Bu Kongre ile birlikte, ajitasyon propaganda, örgütlenme faaliyetlerine hız veren Parti, örgütlenmesini 2. Kongre'ye giderken 45 ile çıkardı.

İkinci Kongre'ye giderken Parti, Türkiye kanunlarına göre "seçimlere katılmak için yasal zorunluk olan 15 ilde tüm ilçeleriyle örgütlü olma barajı"nı çoktan aşmıştı. 2.Kongre için hazırlanan Rapor bu konuda şöyle diyor: "Türkiye Sosyalist İşçi Partisi bugün 23 ilde bütün ilçeleri ile teşkilatlanmıştır. Toplam ilçe örgütlerimizin sayısı 220'dir. Bu örgütlülük, Türkiye nüfusunun % 77'sine ulaşmış bulunuyor..."

Parti'nin İkinci Kongresi, yine İstanbul'da 23 Aralık 1978 tarihinde toplandı.

Hemen hemen bütün önemli yurt sorunları ve bilimsel sosyalizm konuları üzerinde yoğun tartışmalara ve önemli kararların alınmasına sahne olan Kongre, en çok sosyalist birlik, demokrasi güçlerinin birliği ve siyasi işbirliği konularına dikkatleri çekti.

Yine 2. Kongre gündemine "Yığınsal bir Parti'nin yaratılması" görevini koydu. Kongre kapanış bildirisinde şöyle deniyordu:

"Kongremiz, bugün halkımızın en acil sorununu, son Kahramanmaraş örneğinde bir kez daha tanık olduğumuz geniş kitle katliamlarına kadar varan faşist teröre karşı mücedele olarak belirler...

2. Parti Kongresi demokrasi güçlerinin öncüsü ve bel kemiği olan sosyalist hareketin dağınıklığının bir an önce sağlam ideolojik temelde giderilmesi için işçi sınıfının bilimine ve enternasyonalizme bağlı tüm sosyalist siyasi örgütlenmelere SOSYALİST BİRLİK ÇAĞRISINI bir kez daha tekrarlamaktadır.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi 2. Kongresi, Parti'nin yığınsallaşması, kitle tabanının genişletilmesi, sosyalist çalışma ve örgütlenmenin kitleler içinde kök salması ve TSİP'in kitlelere malolması için tüm parti örgütlerinin ve üyelerinin önemli sorumlulukla karşı karşıya bulunduğunu ifade etmektedir.

Kongremiz Türkiye sosyalist ve demokratik hareketinin birliği konusunda da Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne tarihsel görev düştüğünü bir kez daha dile getirir."

Parti'nin 3. Kongresi 12 Eylül darbesi sonunda ortaya çıkan değişik şartlar nedeniyle ileri bir tarihe ertelendi. Darbe ile birlikte Parti'nin legal faaliyeti yasaklandı.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, 12 Eylül 1980'den beri faaliyetlerini illegal olarak sürdürüyor. Bu gün Parti'nin başlıca taktik hedefi askeri faşist Cunta'nın devrilmesi ve demokratik bir hükümetin işbaşına getirilmesi, en acil görevi ise, Cunta'yı devirecek demokrasi güçlerinin tek bir anti-faşist cephede birleştirilip mücadeleye seferber edilmesidir.

Kuruluşundan bu yana geçen 10 yıl içinde TSİP'in başlıca faaliyetlerinin dökümünü şöyle sıralamak mümkündür.

YAYIN ÇALIŞMALARI

İLKE: Aylık inceleme yorum belge dergisi.

12 Mart rejiminden çıkışta ilk yayınlanan dergi oldu. Dergide, tanınmış bilim ve toplum adamları incelemeler, araştırmalar yayınladılar. Geçmiş hareketler ve günümüzün sorunları ile ilgili eleştirilerin ve değerlendirmelerin yayınlandığı dergi, 12 Eylül darbesine kadar legal yaşamını sürdürdü ve Haziran 1983'te üç yıllık bir periyodla illegal olarak yeniden yayınlanmaya başladı. Darbe öncesinde tirajı 5-10 bin arasında değişiyordu.

KİTLE: Haftalık gazete.

Parti'nin ideolojik ve politik sözcüsü niteliğindeki Kitle, yayınına Mart 1974'de başladı. Aralıksız olarak 1979 Şubat'ında sıkıyönetim tarafında kapatılana kadar yayınını sürdürdü. Bu süre içinde 248 sayı yayınlanarak Türkiye'de en çok çıkan sosyalist yayın oldu. Bu dönemde tirajı 8000-10000 civarında idi. Ağustos 1982'den itibaren illegal olarak yeniden yayına başladı. Parti'nin merkez organıdır ve ayda bir yayınlanmaktadır.

BİRLİK: Haftalık gazete.

Kitle'nin kapatılması üzerine Parti Merkez Komitesi'nin organı olarak yayınlanmağa başladı. Şubat-Ekim 1979 döneminde yayınlandı. Tirajı: 8000-10.000.

GERÇEK: Haftalık gazete.

24 Mayıs 1975'de 15 günlük kitle ajitasyon organı olarak yayın hayatına başladı. 1977'den itibaten haftalık olarak yayınlandı. Ekim 1979'daki kısmi Senato seçimleri süresince 5 hafta boyu günlük çıktı.

12 Eylül darbesinden hemen sonra illegal biçimde aylık olarak yayınını sürdürdü. Daha öncesinde tirajı 20.000'e ulaşmıştı.

TSİP AJANSI: Parti'nin günlük demeç, mesaj, açıklama organı. Basın ve gerekli kuruluşlar için.

İNFORMATİON BULLETEN: Parti'nin uluslararası ilişkiler ve dış basın için İngilizce yayınlanan aylık organı.

GENÇ SOSYALİST: Parti'nin bağımsız gençlik örgütü Sosyalist Gençler Birliği'nin yayın organı. 15 günde bir yayınlandı. Trajı: 8000.

GENÇLİK GERÇEĞİ: Genç Sosyalist'in sıkıyönetim tarafından 1979 başında yasaklaması üzerine onun yerine yayınlanmağa başladı. Yayınını illegal olarak sürdürüyor.

KADIN DAYANIŞMASI: Parti'yi destekleyen Demokratik Kadın Birliği'nin 15 günde bir çıkan yayın organı. Tirajı: 10.000. 12 Eylül'den

bu yana çıkmadı.

KÖYLÜ BİRLİĞİ: Parti'yi destekleyen Emekçi Köylü Birliği'nin yayın organı. Ayda bir 10.000 tirajlı olarak yayınlandı. 12 Eylül'den bu yana yayınına ara verdi.

DAYANIŞMA: Yurtdışındaki işçilere seslenen aylık yayın organı. Darbeden sonra 1981 yılı başında yurtdışında yayına başladı.

ÖĞRETMENİN SESİ: Darbe sonrasında illegal olarak aylık periyotla yayınlanmaya başladı. Cunta'nın ağır saldırılarına hedef olan öğretmenler arasında ilgiyle karşılanıyor.

Bunlara ek olarak önemli konularda broşür, kitapçık ve kitaplar yayınladı. Bunların dökümü şöyledir:

TSİP Yayınları: 21 broşür ve kitapçık.

GERÇEK Yayınları: Sosyalizmin temel konularını ele alan öğretici kitaplar. 18 değişik konuda yaklaşık 1 milyon basıldı. Bu gün yurtdışında başka önemli konuları da kapsayacak şekilde yayınını sürdürüyor.

HAZİRAN Yayınları: Kitap boyutundaki yayınlar için oluşturuldu. 8 kitap yayınladı.

İLKE Yayınları: İlke dergisinin kitap yayını. 3 kitap çıkardı.

KİTLE Yayınları: Kitle gazetesinin broşür-kitap yayını. 8 adet broşür ve kitap çıkardı.

Bütün bunlara ek olarak Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, parti içi eğitimi sağlamak, üyelerinin ideolojik politik seviyelerini yükseltmek ve Parti örgütlerinin türdeşleşmesini sağlamak amacıyla 1976 yılında Parti Okulu'nu açtı. Bu okul hâlâ yurtdışında çeşitli kurslar ve seminerler düzenleyerek faaliyetini sürdürüyor.

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ'NİN EYLEMLERİ VE KAMPANYALARI

Parti, kuruluşundan bu yana çeşitli kampanyalar düzenledi veya eylemlere katıldı. Bunların belli başlıları şunlardır.

Bağımsız Kıbrıs Haftası: Kıbrısın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik "Türk işgaline" karşı düzenlendi. İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli illerinde işgale karşı çıkan, Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünü ve hükümranlığını savunan eylemler düzenlendi, toplantılar yapıldı.

Referandum Kampanyası: İşyerlerinde sendika anlaşmazlıklarının demokratik referandumla çözümlenmesini öneren etkin bir kampanya 1974 yılı Haziran'ında başlatıldı. Kampanya işçilerden gördüğü geniş ilgi nedeniyle aylar boyu canlılığını korudu. Referandum ve başka demokratik sendikal hakkın benimsenmesinde önemli katkısı oldu. Yüzbinlerce bildiri dağıtıldı, on binlerce afişleme yapıldı, yüzü aşkın toplantı ve miting düzenlendi.

Kürdistan'da Şoven Baskılara ve Zulme Son!: Viranşehir'de 20 Kürt köylüsünün kaçakçı oldukları gerekçesiyle katledilmeleri nedeniyle Ocak 1975'de başlatıldı. Kürdistan'ın çeşitli illerinde ve İstanbul'da yapılan çalışmalarla, toplantı ve mitinglerle yürütüldü.

Devlet Güvenlik Mahkemelerine Karşı Kampanya: Partimiz kurulduğu günden beri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin ilgasını halkımızın en acil taleplerinden *birisi* olarak göstermiştir. 1975 Ekim'inde DGM faaliyetlerinin durdurulması konusunda başlatılan kampanya, konunun geniş emekçi yığınlara maledilmesi açısından ileri bir adım olmuştur.

Demokratik Haklarımızı Çiğnetmeyiz: TÖB-DER'in baskı, sürgün ve kıyımlara karşı yürüttüğü çalışmaların, iktidar ve faşistler tarafından engellenmesi, sabote edilmesi üzerine 1975'in son aylarında TÖB-DER'i destekleyen bir kampanya açıldı.

İşsizliği Pahalılığı ve Faşist Baskıları Protesto Kampanyası: MC iktidarının emekçi düşmanı politikalarına karşı düzenlenen kampanyalar. Özellikle 1976 yılında etkin bir şekilde sürdürüldü.

Sendikal Haklar İçin İleri: Sendikal hakları üzerindeki baskıları ve kısıtlamaları protesto etmek amacıyla Haziran 1978 tarihinde başlatılıp 18 ay süreyle sürdürüldü.

Şili Halkıyla Dayanışma ve Corvalan'a Özgürlük: Tüm dünya'da yaygınlık kazanan bu kampanya Türkiye'de, proletarya enternasyonalizminin sadık takipçisi TSİP tarafından gerçekleştirildi.

Tüm 1 Mayıs Tutukluları Serbest Bırakılsın: Burjuvazinin işçi sınıfına, onun sendikal örgütü olan DİSK'e, sosyalistlere, ilericilere karşı, 1 Mayıs 1979 öncesinden başlayarak daha sonra da devam ettirdiği tutuklamlara karşı başlatılan imza kampanyası yaygın bir şekilde yürütüldü.

Bunların dışında TSİP geleneksel olarak, yılın belli günlerinde şu çalışmaları yapmıştır:

- 22 Ocak M.Suphi ve arkadaşlarını anma toplantısı.
- 27 Ocak Filistin halkıyla dayanışma toplantısı.
- 22 Nisan Lenin'in doğum yıldönümü toplantısı.
- 1 Mayıs mitinglerine katılma.
- 15-16 Haziran TSİP'in kuruluşunun ve 1970 Büyük İşçi Direnişi'nin yıldönümü toplantısı.
- Haziran Nâzım Hikmet'i anma toplantısı.
- 11 Eylül Dünya Barış Günü.
- 11 Eylül darbesinin yıldönümünde Şili halkıyla dayanışma.

Ayrıca her yıl yapılan ilçe ve il kongreleri de o günlerin özgül şartlarına uygun sloganlar ve hedefler doğrultusunda birer kampanya anlayışı içinde yığınsal çalışmalar olarak yürütülmüştür.

Bunlara ilaveten Parti kuruluşundan bu yana yapılan her tür seçim süresince etkin ve yoğun seçim kampanyaları düzenlenmiştir.

TSİP'İN KATILDIĞI SEÇİMLER VE ALDIĞI SONUÇLAR

11 Aralık 1977 Mahalli Seçimleri:
Katılınan toplam seçim çevresi: 73
Alınan oyların toplamı: 28.850
Alınan oyların yüzdesi: % 0,25
Seçilen aday sayısı: 9

14 Ekim 1979 Kısmi Senato ve Ara Seçimleri:
Katılınan toplam il sayısı: 28
Alınan oyların toplamı: 67.135
Alınan oyların yüzdesi: % 1,31

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi bu seçimlere Devrimci Demokratlar'la işbirliği yaparak katılmıştır. Bu işbirliği özellikle Kürdistan'da burjuva partilerini dahi şaşırtan boyutlarda başarılı sonuçlar vermiştir. Örneğin Siirt'de oyların % 14,2'si, Mardin'de % 13,6'sı alınmıştır.

TSİP VE YIĞIN ÖRGÜTLENMELERİ

● *TSİP ve Gençlik:* İşçi-köylü ve öğrenci gençliğin sosyalist örgütlenmesini sağlamak amacıyla TSİP üyeleri tarafından Sosyalist Gençler Birliği kurulmuştur. 12 Eylül öncesinde 36 şubeye, 40 temsilciliğe sahipti ve 4000 civarında üyesi bulunuyordu.

● *TSİP ve Köylülük:* Emekçi köylülüğün örgütlenmesi amacıyla TSİP üyelerinin insiyatifi ile 1979'da EMEKÇİ KÖYLÜ BİRLİĞİ kurulmuştur. 12 Eylül öncesinde 12 şubesi, 17 temsilciliği vardı.

● *TSİP ve Kadın:* 1979'da, TSİP üyelerinin insiyatifiyle, kadınların demokratik örgütlenmesini geliştirmek amacıyla Demokratik Kadın Birliği kuruldu. DKB 26 il örgütüne ve 43 temsilciliğe sahipti.

Bunlar dışında TSİP üyeleri demokratik meslek örgütleri içinde bu örgütlerin ve temsil ettiği yığınların demokratik hak ve özgürlükler mücadelesine aktif olarak kazanımlarını sağlamak amacıyla yoğun çalışmalar yürüttüler. Bu örgütlerin içindeki ayrılıkçı, uzlaşmaz akımlarla mücadele ettiler. Örgütlerin, temsil ettikleri kitlelerin çıkarlarını en iyi savunacak, onların birliğine hizmet edecek bir politika gütmeleri için çaba sarfettiler. Yönetimlerinde bulundukları örgütlerde kitlelerin saygınlığını kazandılar.

TSİP'nin etkinlik gösterdiği belli başlı yığın örgütleri olarak, DİSK ve ona bağlı sendikalarını, Türk-İş'in bazı sendikalarını, TÖB-DER, KÖY-KOP, TMMOB ve ona bağlı mühendis ve mimar odalarını, TÜDET, TÜM-DER, TÜS-DER ve Halkevlerini sayabiliriz.

TSİP VE BARIŞ MÜCADELESİ

Günümüz dünyasında "kalıcı bir barış ve yumşama" uğruna mücadelenin dünya devrimci sürecindeki birincil devrimci önemini yığınlara aktarmakta TSİP'nin büyük hizmeti geçti. Bu uğurda pek çok yayın yapıldı, kampanya düzenlendi, toplantılar yapıldı.

TSİP, kuruluşundaki grupçu tutumlara ve olumsuzluklara rağmen Türkiye Barış Derneği'nin güçlenmesine katkıda bulundu. TSİP üyeleri TBD'nin çalışmalarında önemli görevler yükümlendiler.

12 EYLÜL FAŞİZMİ KARŞISINDA TSİP

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, ayak sesleri uzun bir zamandır işitilmekte olan faşizmin engellenmesi için tüm demokrasi güçlerinin birliğini sağlamak amacıyla ısrarlı çabalar harcarken, bir yandan da Partinin sürekliliğinin sağlanması için, zaten yürütmekte olduğu çalışmalarını daha yoğunlaştırıyor ve hızlandırıyordu. Faşist bir darbeye karşı hazırlık iki cephede birden hummalı bir faaliyet haline daha 1980 yılı başında varmıştı. Bunlardan birincisi, faşizm gibi uzun ve karanlık bir dönem altında partinin hayatiyetinin ve gelişiminin garantisi olacak pratik alanda, diğeri ise parti üyelerinin ideolojik ve moral hazırlıklarıydı. Birinci alanda Partinin faşizm şartları altında da örgütsel, haberleşme ve yayın sürekliliğinin sağlanması için uğraş verilirken, ikinci alanda üyelere faşizme karşı mücadelenin bilimsel ilkelerini, çeşitli ülkelerde somut olarak yaşanan deneyleri aktaracak kitaplar eğitim programlarına alınıyor, roman türünde, faşizm altında mücadelenin kahırlı niteliğinin, dikkat, titizlik ve yaratıcılığın, disiplinin, gizlilik kurallarına kesinlikle uymanın öneminin anlatıldığı kitaplar tavsiye ediliyordu.

Bu çalışmaların sonucu olarak, TSİP Merkez Komitesi'nin 1983 sonunda İstanbul'da yaptığı toplantıya sunulan rapordaki ifadeyle; "...öteki sol güçler 'ilk şoku' atlatamayıp dağılıp veya bozguna uğrayıp çekilirken Partimiz yeni mevzilerinde 'ilk sayımını' yapmıştı bile."

Darbeden iki hafta sonra Partinin ilk illegal genelgesi tüm Parti örgütüne ulaşıyor ve rejimin niteliği net bir şekilde açıklanırken, soldan da gelebilecek çeşitli yanıltmalara karşı üyelerin dikkatleri diri tutuluyordu:

"İşbaşındaki faşist Cunta, ABD emperyalizminin ve yerli tekelci sermayenin güdümündedir ve ekonomik misyonu IMF'nin emirlerini uygulamak, tekellerin kârlarını arttırıp, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapmaktadır. Faşist cuntanın siyasal hedefi tekelci sermayenin sarsılan iktidarını sağlamlaştırmak, giderek etkinleşen emekçi halk mücadelesini, tüm emekçilerin sınıf hareketini daha şiddetli bir terörle bastırmak, emperyalizm ve yerli işbirlikçilerinin bölgemizdeki ve ülkemiz-

deki çıkarlarını korumaktır.

Burjuvazinin denetimindeki kitle haberleşme araçları Cunta'ya alkış tutmakta ve faşist diktatörlüğü kitlelere bir kurtuluş gibi göstermeye çalışmaktadır. Ne yazık ki, bu koroya katılanlar arasında kimi sözde ilericiler de bulunmaktadır.

Askeri faşist yönetimi sempatik göstermek için yapılan bütün sağlı sollu illüzyonları, en baştan itibaren ve kesinlikle reddetmek, şaşırtılmak istenen kitlelere Cunta'nın halk ve demokrasi düşmanı yüzünü tereddütsüzce sergilemek şu anki en önde gelen anti-faşist görevlerimizdendir."

TSİP Politikbürosu illegal şartlarda yayınladığı bu ilk genelgesinde, sonradan, özellikle sol revizyonist çizgilerin yakalanan bazı mensuplarının içine düştüğü, suçluluk ve pişmanlık kompleksi biçiminde ortaya çıkan manzaralara karşı, daha o günden komünist moralin altını çizerek üyelerini polis sorgusu sırasında ve sonrasında koruyacağı normlar konusunda da hazırlıyordu.

"Sorgulamalarda ve mahkemelerde, *işçi sınıfı bilimi ve Partimizin onuru* en yüksekte tutulmalıdır....Sorgucuların anti-demokratik nitelikleri ve hukuk dışı, insanlık dışı tutumları bilindiğinden, Partili onuru en yüksekte tutmak, kararlı, vakur davranmak şarttır. Şurası bilinmelidir ki, Partimiz insanlık önünde, tarih önünde, halk önünde ve demokratik hukuk ilkeleri önünde suçlu değildir. Asıl suçlu olan hukuku ve insan haklarını çiğneyen faşistlerdir. Hiçbir partilinin hiçbir koşulda en ufak bir suçluluk duygusuna kapılmasına yer yoktur. Sonuna kadar haklı olan, sonuna kadar onurlu olan ve halkımızın yüksek çıkarlarından başka hiçbirşey düşünmeyen bizleriz... Onlar ise halk oyuyla kabul edilmiş bir anayasayı silah zoruyla kaldırmışlar, emperyalizmin ve yerli tekelcilerin çıkarlarının zora dayalı egemenliğini şiddetlendirmeye talip olmuşlardır."

TSİP Politikbürosu 25 Ekim 1980 tarihinde üyelerine yayınladığı "12 Eylül Darbesinin Anatomisi" başlıklı genelgede diktatörlüğün sınıfsal karakterini irdelemekte, faşist niteliğinin altını çizmekte ve tam üç sene sonra 6 Kasım Seçimleriyle oluşacak kurumsal yapıyı o günden açıklamaktadır:

"... Bugünkü konjoktürde ve güçler dengesinde, tekelcilerin öngördüğü şey askeri diktayı uzun yıllar boyu işbaşında tutmak değildir. Yapılacak üsyapı düzenlemeleri ile silahlı kuvvetlere çok daha fazla yetkilerin verildiği, hatta müdahele hakkının yasalarla meşrulaşacağı –Brezilya veya Güney Kore tipi– yarı askeri bir polis devletini oluşturduktan sonra, buna uygun anti-demokratik seçimlerle göstermelik bir demokrasiye geçilerek zevahirin kurtarılması planlanmaktadır."

Darbeden iki ay sonra Merkez Komitesi organı GERÇEK gazetesi

yeniden illegal olarak basılmaya ve dağıtılmaya başlandı. Zamanla gerek yayınların teknik ve içerik olarak mükemmelleştirilmesi gerekse de çeşitlendirilmesi görevleri başarıldı. Faşizme karşı güncel ajitasyon görevini yerine getirirken işçi sınıfının nihai hedefinin ajitasyonunu da yapan GERÇEK, kadroların ideolojik ve teorik bakımdan daha yetkinleştirilmesi için yeterli olamazdı. KİTLE gazetesinin aylık olarak 1982 yılı ortasında devreye girmesi, 1983 yılında da üç aylık teorik organ İLKE'nin yayınlanması bu alandaki ihtiyacı karşılama hedefini güdüyordu. Bugün bu yayınlardan başka TSİP'in Türkiye'de illegal olarak dağıttığı iki yayın daha vardır: Sosyalist Gençlik Örgütü'nün organı GENÇLİK GERÇEĞİ ve faşizmin en şiddetli saldırılarını yönelttiği öğretmenler arasında dağıtılan ÖĞRETMENİN SESİ.

TSİP'in periyodik olarak çıkardığı gazetelerden ayrıca ülkemizde önemli politik olaylar sırasında ve işçi sınıfı mücadele tarihi açısından önemli yıldönümlerinde dağıttığı bildiri ve broşürlerin dökümü şöyle:

1) 1 Mayıs 1981, Demokratik İşçi Komiteleri Bildirisi.
2) 1 Mayıs 1981, Ortak Bildiri.
3) 16 Haziran 1981, TSİP'in kuruluş yıldönümü bildirisi.
4) 23 Ekim 1981, Cunta'nın kukla Danışma Meclisi hakkında bildiri.
5) Sendikal Özgürlükler Gazetesi.
6) Bir Yoldaşa Mektup broşürü.
7) Siyasi Demokrasi Taslağı.
8) 13 Şubat 1982, DİSK'le ilgili bildiri.
9) Mart 1982, Ortak Çağrı (TİP–TSİP–TKP)
10) 1 Mayıs 1982 bildirisi.
11) Ağustos 1982, Dimitrof, 7. Kongre Raporunun Anahatları broşürü.
12) Mayıs 1982, TSİP MK Toplantısı Raporu (Kitap olarak dağıtıldı)
13) Aralık 1982, Kürdistan'da Politik Süreçler Broşürü.
14) Ağustos 1982, Cunta'ya ve Anayasa'ya Hayır bildirisi.
15) 9 Mart 1983 Maden kazası ile ilgili bildiri.
16) Kadrolar Üzerine, Dimitrov broşürü.
17) 1 Mayıs 1983 bildirisi.
18) Mayıs 1983 Papa Suikasti ve CIA'nın Haçlı Seferi broşürü.
19) Kasım 1983 Kürdistan'da Politik Süreçler–II broşürü.
20) Şubat 1984, Şahinkaya ile ilgili GERÇEK Özel sayısı.
21) TSİP Merkez Komitesi 1983 Toplantısı Raporu (Kitap olarak dağıtıldı).

Bu listeye, parti üyelerinin eğitimi için çıkarılan broşürlerle, sayıları 30'u aşan iç genelgeler ve İl Komitelerinin çıkardığı bildiriler dahil edilmemiştir. Cuntaya ve Anayasasına Hayır bildirisini TSİP 50 bini aşkın

bir sayıda tümüyle yurt içinde basmış ve dağıtmıştır.

Cunta üyesi Tahsin Şahinkaya'nın rüşvet ve yolsuzluklarıyla ilgili bildiri de 20 bini aşan bir sayıda dağıtıldı. Bu son bildiri Cunta'yı yumuşak karnından vurduğu için faşist devlet güçlerinin TSİP'i ezme amacıyla seferber olmalarına yolaçtı. Tüm illerde emniyet ve sıkıyönetim güçleri bir dizi operasyonlar başlattılar. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, geçmişte başka tevkifat girişimlerinde olduğu gibi, bilimsel ilkelere dayalı örgütlenmeyle bu operasyonları asgari hasarlarla atlattı. Partinin temel fonksiyonları – son üç yılda geçirdiği 6 tevkifatta olduğu gibi– hiçbir şekilde aksamadı ve tutuklamalar lokal kaldı.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, faşizm altında Parti üyesi olmak son derece büyük fedakarlıkları gerektirdiği, işkence ve hapis tehlikelerini taşıdığı, kitlelerin demokrasiye ulaşma konusunda son derece umutsuz bir ruh hali içinde bulunduğu koşullarda, her yıl üye sayımızın % 8'i mertebesinde yeni üye kazanmıştır. Bu yeni üyeler için Politikbüro'nun çıkardığı genelge şöyle başlıyordu:

"Aramıza hoşgeldiniz Yoldaşlar!

Parti'nin kollektif yaşamında, Partili olma sıfatını henüz kazanmış olan siz yoldaşlarımızın, en geniş ve en canlı şekilde yararlanabilmesi mevcut koşullar gereği sınırlanmış durumda. Bu sınırların yarattığı engelleri bir ölçüde aşmak ve size Partili yaşamımızın ilk adımlarında yardımcı olmak üzere, bir deney aktarımı niteliğindeki bu yazıyı kaleme aldık."

Genelge, yeni üyelere, örgüt disiplini, örgütün bir parçası olarak kendi disiplinimiz, yoldaşlık bağı, eleştiri-özeleştiri, organ işleyişi, demokratik merkeziyetçilik, mevcut koşullarda aile ilişkileri, gizlilik, çalışkanlık, fedakarlık, cesaret gibi konularda temel bilgiler verdikten sonra söyle sona eriyordu:

"Partili olarak bizim diğer insanlardan çok farklı bir yanımız var. Sıradan insanlar hayatı kendileri için belirlendiği şekilde, kendilerine verildiği gibi yaşıyorlar. Oysa biz hayatı kendi ellerimizle biçimlendirmek üzere yola çıktık. Biz hayatı değiştirmek için yola çıktık. Ve bu yolun, çalışmak, çok çalışmak, fedakarlık, cesaret istediğini bilerek yola çıktık ve daha mücadeleye ilk başladığımız, Parti saflarına ilk katıldığımız andan başlayarak her adımda çalışkanlık, fedakarlık, cesaretin bilimle örülü zengin kapsamını öğrenmeye başladık. İnsanlar arasında en yüce, en soylu bağ olan yoldaşlık bağını tanıdık. Partimiz'in saflarına yeni yoldaşlar kazanmak için çaba sarfederken, Parti görevini yerine getirirken şimdiye kadar tanımadığımız bu heyecanı, coşkuyu duyduk. Ve görüyoruz ki, Parti saflarına katıldığımız ilk günden başlayarak bizi zorlu ama dopdolu hayat bekliyor.

Partili hayatın eşiğinde, sizi yoldaşça selamlıyoruz!"

SBKP MK GENEL SEKRETERİ YURİ ANDROPOV'UN SBKP MK PLENUMUNA SUNDUĞU KONUŞMA METNİ

Sevgili yoldaşlar,

Plenum toplantısına geçici nedenlerle katılamayacağım için üzgünüm. Ancak, gelecek yılın planını temellendiren bütün malzemeyi dikkatle okudum. Üzerinde çok düşündüm. Bu toplantıda konuşmak, düşüncelerimden bazılarını önünüze getirmek için hazırlanıyordum. İşte bu yüzden konuşmamın metnini SBKP Merkez Komitesi üyelerine ve yedek üyelerine, Merkez Denetleme Komisyonu üyelerine ve SBKP Merkez Komitesi Plenum toplantısına katılanlara yolluyorum.

Bildiğiniz gibi MK Politikbürosu, karşılıklı görüşleri de dikkate alarak, SSCB Bakanlar Konseyinin hazırladığı 1984 plan ve bütçe tasarılarını tartışmanıza sunmaya karar verdi.

Plenum toplantısında görüşülecek sorunlar ülke için hayati önem taşıyor. Gelecek için görevlerimizi ortaya koyarken, aynı anda 26. Kongrenin kararlarından ne kadarının yerine getirildiğini ölçüp biçmemiz, Merkez Komitesi Kasım 1982 Plenum toplantısından beri yapılan çalışmaların sonuçlarını derleyip toparlamamız ve gelecek için, doğru kararlar alabilmek için başarılarımızı ve eksiklerimizi analiz etmemiz siyasi olarak çok önemlidir.

İktisadi yönetimimizi mükemmelleştirmek, verimliliği arttırmak, devlet, emek ve plan disiplinini güçlendirmek için bazı yöntemlerin uygulanmasına ülkemizde bu yıl başlandı.

Bu, oldukça kısa bir sürede, bazı sektörlerde durumun iyiye doğru gitmesi, kadroların insiyatif ve sorumluluklarının, kendi yeteneklerine güvenlerinin artması, kitlelerin yaratıcı faaliyetlerinin çoğalması konusunda başarılara yol açtı. Uygulama komünistlerin ve diğer tüm emekçilerin tam onayını ve desteğini kazandı.

İnsanlar işlerini daha bir yürekten yapmaya başladılar. İktisadi büyüme oranları arttı, kalite göstergeleri bir parça yükseldi. Genel olarak, ulusal ekonomide iyiye doğru bir değişmenin belirtileri var. Bütün bunlar biçimlendirilen çizginin doğruluğunu teyit eder, ve ekonomiyi geliştirmek, varolan güçlükleri yenmek için partinin belirttiği görevlerin gerçekçi ve iyi somutlandırılmış olduğunu gösterir.

Gördüğümüz gibi, sonuçlar ortada. Ancak bu henüz bir başlangıç. *Şu anda en önemli şey işlerin yürümesi için hızı ve genel olumlu havayı gevşetmemek, ve pozitif süreci daha da aktif biçimde geliştirmektir.*

1984 plan hedeflerinin analizi, planlanan oranların ve hızların görevlerle genelde uyumlu olduğunu ve bu yıl görülen olumlu eğilimleri güçlendirdiğini gösteriyor. Sanırım yoldaşlar da aynı fikirdedirler. Plan, geçmişte olduğundan daha büyük oranda üretimin verimliliğini arttırmaya yöneliktir. Sosyal konulara verilen önem yoğunlaştırılmıştır. Ülkenin savunma kabiliyetini uygun seviyede tutmak için gerekli önlemler sağlanmıştır. Yani, plan tasarısı partinin siyasi ve iktisadi stratejisine uygundur, ve sanırım Plenum tarafından onaylanabilir.

Birkaç gün içinde, SSCB Yüksek Sovyeti'nin onayının ardından plan, tüm ekonomi sektörleri, binlerce işyeri, birlik ve teşekkül için ekonomik hayatın kanunu olacak. Üretim atelyelerinin, seksiyonların, ekiplerin, milyonlarca emekçinin, emekleriyle maddi ve manevi değer yaratan ve anavatanımızın gücünü yükseltenlerin çalışma ritmini belirleyecek.

Saldırgan emperyalist çevreler yüzünden son derece ağırlaşan günümüz uluslararası koşullarında, devlet planının titizlikle uygulanması sadece bir zorunluluk değil, her Sovyet vatandaşının, her iş kollektifinin, her parti örgütünün ve sosyal örgütün vatanperverlik görevidir.

Yeni yılın ilk günlerinden itibaren iyi bir başlangıç yapılması ve önümüze çok çıkacak olan güçlüklere aldırmadan, herkesin daha da güç işlere kendini hazırlaması çok önemlidir.

Herşeyden öte, herhangi bir işteki başarının çözümüne bağlı olduğu darboğaz denen en acil işlere dikkatleri yoğunlaştırmak gerekmektedir.

Yoldaşlar 1984 planını biçimlendirmenin hiç de kolay bir iş olmadığının farkındadırlar. Plan oldukça tutumlu bir yaklaşımla denkleştirilmiştir. Tabii ulusal ekonomideki bazı yetersizlikler ve ayrıca planlamanın kendisinin niteliği bunu epeyce etkilemiştir. Ancak nedeni ne olursa olsun, planın başarıyla uygulanmasını sağlamak görevimizdir, ve bunun en büyük koşulu, hem merkez hem de bölgelerde tüm işlerin verimli ve hızlı bir şekilde örgütlenmesidir.

İlk aşamada bile, tüm kaynakların, ham ve diğer maddelerin, enerji-

nin tasarruf edilmesi için, işgücü üretkenliğinin ve tüketim malları üretiminin arttırılması için plan tasarısında gösterilen yüksek hedeflere ulaşmakta kullanılacak yol, araç ve yöntemler konusunda her sektör ve iş kollektifinde tam bir berraklık olmalıdır.

Bütün bunların tekrar tekrar gözden geçirilmesi gerekir ve planın uygulanmasında, ulusal ekonominin kesintisiz işleyişini sağlamak için durmadan usanmadan ek kaynaklar bulmaya çalışılmalıdır.

Partiye göre, görevimiz ancak şöyle özetlenebilir: Plan tam olarak uygulanmalıdır, ama bu uygulamanın daha da ötesine geçebilmek için her ihtimalin kullanılması gerekmektedir. Parti, sendika, Komsomol organları ve mahalli Sovyetlerin tüm ekonomik faaliyetleri, sosyalist çabaları, iktisadi, örgütsel, ideolojik ve eğitime dönük çalışmalarının hedefi bu olmalıdır. Plan tasarlandıktan sonra en önemli şey, Lenin'e göre, "derhal işe koyulmaları için *kitlelerde* gayret ve insiyatif yaratabilmektir."

Kısa bir süre önce, emekçilerin insiyatifini daha çok geliştirmek maksadıyla bazı belgeler oluşturulduğunu belirtmek isterim. Bunlar, ilk olarak, İş Kollektifleri Kanunu, disiplini sıkılaştırma, işgücü örgütlenmesinde ekip çalışmasının geliştirilmesi vs. kararlarıdır.

Ekonomi yönetmenlerinin ve toplumsal örgütlerin halkın çalışmalarını toplama ve işlerinde yüksek sonuç alabilme yetenekleri, parti kararlarının işletme ve dernekte pratiğe nasıl yansıdığı ile ölçülmelidir.

Plan tasarısını tartışırken, SBKP Merkez Komitesi Politikbürosu, parti ve sendika örgütleri ile iş kollektifleri önüne somut bir görev koyma teklifini destekledi. Bu görev, *işgücü üretkenliğinde planın, meselâ, % 1 üzerine çıkabilmek, ürün maliyetinde planlanana ek olarak % 0,5 kesinti yapabilmektir. Bu, Partinin plana yüklediği ek ödev olarak görülmelidir.*

Viktor Grishin, Dinmukhamed Kunayer, Vladimir Shcherbitsky, Vitaly Vorotnikov ve Edvard Shevardnadze yoldaşlar, Moskova ve Leningrad, Ukrayna, Kazakistan, Gürcü kollektiflerinin önde gelenlerinin böyle bir hareketi başlatmaya hazır olduğunu bildirdiler.

Hararetle taktir edilmeye değer bir durum bu. Taahhütlerin detaylandırılması ve uygulanması heryerde bu temele dayanılarak örgütlenmeli, işletmelerde, inşaatlarda, devlet çiftliklerinde, tüm teşkilatlarda özel ekonomi hesapları açılmalı, ve en iyi sonuçları alanlar etkin biçimde desteklenmelidir.

Halk insiyatifinin diğer çeşitli biçimleri de, 1984 planı ve beş yıllık planın tümünün uygulanmasında iyi bir ek katkı olabilir.

Örneğin bir zamanlar ekipman-vardiya endeksinin arttırılması için ülke çapında bir hareket olmuştu. Ancak sebebsiz olarak hareket zayıf-

lamaya başladı. Yine de bu, üretimin rasyonelliği ve işgücü verimliliğinde çok geniş bir büyüme kaynağıdır.

Aslında bugünkü manzara nedir? Ülkenin en büyük Harkov Traktör Fabrikasını alalım. 1980-1982 arasında işletmedeki makina-alet filosu %9 artarken vardiya endeksi 1.5'ten 1.41'e indi. Buna sebep olarak işgücü sıkıntısı gösteriliyor, bir yandan da parmak ısırılacak bir inatla ve nasıl kullanılacağına pek de aldırılmadan daha ve daha çok makina talep ediliyor.

Başka türlü örnekler de var tabii. Dnepropetrovsk Harvester Fabrikasında, ki aynı Traktör ve Tarım Mühendisliği Bakanlığına bağlıdır, işçi sayısının bilimsel işgücü örgütlenmesi kurallarına uyup uymadığını belirlemek için zorunlu bir usül getirildi. Bunun sonucu olarak üç yıl içinde bir yandan üretim yükselirken, öte yandan da 600 kişilik bir işgücü tasarrufu sağlandı, yani belirli bir sermaye yatırımına gerek duyulmaksızın fabrikadan kaydadeğer bir işgücü kaynağı yaratılmış oldu.

Üretimin otomasyona çevrilmesi için gösterilen yoğun çaba ile birlikte, işgücü verimliliğinin büyümesi yolundaki dev potansiyeli işe yaratmaya yardım eden, kuşkusuz işte bu yaklaşımdır.

Son yıllarda, fabrikalarda her çıktı birimi başına belirlenen işgücü girdisi konusundaki eski başarılar, maalesef, neredeyse unutuldu. Çekinmeden söylenmeli: Bazı endüstrilerde işgücü girdisini azaltmak için henüz doğru dürüst bir endişe yoktur. Savaştan önceki yıllarda belirlenen işgücü randıman oranına erişmeyi çabuklaştırmak için yoğun bir çaba olduğunu hatırlayalım.

Ayrıca hem ekipman-vardiya endeksini arttırmak, hem de çıktı birimi başına belirlenen işgücü girdisine erişmek konularındaki çabaları canlandırmamız gerekiyor. Bunu da tabii, yeni teknik ve organizasyon temeline dayandırmalıyız. Bunun randımanı oldukça arttırırken üretim maliyetlerini azaltacağını ispatlamak gerekmez. Bakanlıklar, depertmanlar ve planlama bölümleri gerekli önlemlerin nasıl alınacağı hakkında çok ciddi düşünmelidirler.

Başka bir sorun. Merkez Komitesi ve SSCB Bakanlar Konseyinin *malların tesliminde sözleşme yükümlülüklerini yerine getirme* konusundaki kararının, disiplini sıkılaştırmak için belirlenen önlemler sistemi dahilinde büyük önemi vardır. Ancak veriler bu temel sorunun hâlâ tamamen çözülemediğini gösteriyor.

Ekonomi yöneticilerinin kontrat ve siparişleri yerine getirmedeki sorumlulukları arttırılmıştır. Bu böyledir. Ama hâlâ, mal teslimini tamamıyla yerine getirmeden primin verilmesine izin veren "gedikler" var. Doğru, yönetmenlik bu disiplinsizlik işaretinin –başka bir şey olamaz– yüzde bir ya da iki, ve sadece çok özel durumlarda yüzde üçle kısıtlan-

masını da içeriyor.

Ancak, sözleşmenin böylece bozulabilmesine ilke olarak izin verildiği için, bazı yöneticiler bu "hakkı" sonuna kadar kullanıyorlar. Örneğin bu yıl, bazı bakanlıklar, işletmelerinin hemen hemen yarısı için sözleşme yerine getirememe limitini maksimumda kullanmak üzere başvurdular.

Biraz anlayışla karşılamak lâzım: Mal teslimindeki disiplin sadece işletmelere değil, görevleri üretim sürecinin kesintisiz ve ritmik yürümesini sağlamak olan malzeme, teknoloji, nakliye ve yönetim halkalarına da bağlıdır. Ve sözleşmenin suistimali halinde, süreçle ilgisi olan herkes sorumlu tutulmalı, hatta kusurlu bulunmalıdırlar.

SSCB Bakanlar Konseyi bu konuları soruşturmalı, uygun öneriler getirmeli ve gerekli düzeni sağlamalıdır.

Son derece ciddi biçimde üzerine eğilinmesi gereken başka bir sorun daha var. Planlama teşkilatlarımız, bakanlıklarımız ve departmanlarımız, *ülkenin üretim, bilim ve teknoloji potansiyelinin tümünün en hızlı ve verimli şekilde kullanılmasını sağlamak için* gerekli çözümleri henüz getirmediler.

Örneğin, son yıllarda kimya ve petrokimya endüstrilerinde, ayrıca mühendislikte yaratılan muazzam kapasiteleri ele alalım. Sektörleriçi ve sektörlerarası koordinasyon eksikliği ve oransızlık yüzünden çoğu uzun süredir tam olarak kullanılmıyor.

Her bakanlık, SSCB Devlet Planlama Komitesi ve SSCB Devlet Malzeme ve Teknoloji Komitesi, mümkün olduğu kadar kısa zamanda, üretim potansiyelinin kullanımında verimliliği düşüren darboğazları ve oransızlıkları ortadan kaldırmak için özel önlemler getirmelidir.

Ve tabii ki, bilimsel ve teknolojik gelişmeyi hızlandırmak için durmadan, yorulmadan çalışmak görevimizdir. Birçok endüstri şimdi bu kesin yönde hızla ve güvenle ilerliyor. Plenum'un Kasım toplantısından beri alınan yeni kararlar ve yeni teknolojinin kullanılmaya başlanması ve geliştirilmesini sağlamak için yapılan önemli deneyler, bu sürece güçlü bir ivme verdi.

Ancak tüm bilimsel ve teknolojik işler kompleksinin örgütlenmesi henüz ayarlanamadı. Bir kısım endüstri yerinde sayıyor ve yeni makinalar kullanmaya başlama planlarını yürütmüyorlar. Bu arada planlar da kendi işlevlerindeki hedefler açısından istenilen düzeyde değil. Ulusal ekonominin durumu, bakanlıkların, departmanların ve SSCB Bilimler Akademisinin, üretimin teknik standardını yükseltmek ve mal kalitesini düzelmek yolunda kararlı adımlar atmasını gerektiriyor.

Birçok şey, fabrika kollektifleri, araştırma-geliştirme teşkilatları, mühendisler, teknisyenler ve bilim adamlarını, bilimsel ve teknolojik geliş-

meyi yoğunlaştırmak için nasıl harekete geçireceğimize bağlıdır. Bu, birincil önemi olan bir sorundur. Bunu çözmeliyiz ve çözebiliriz.

Her yıl, sosyal ve ekonomik gelişme planlarını tartışırken, inşaat sektörünün sorunları üzerinde durmaya mecbur oluruz. Bu, anlaşılabilir. Ülkede inşaatların çapı muazzamdır. Endüstriyel üretimi arttırmak, tarımın maddi ve teknolojik temelini sağlamlaştırmak ve çalışanlara götürülen konut olanaklarını kültür, günlük yaşam kolaylıklarını daha iyi sağlayabilmek planlarımızın yerine getirilmesiyle doğrudan bağlantılıdır.

Maalesef bu çok önemli sektörün durumundan hâlâ memnun değiliz. Bazı inşaatlara zamanında başlanması sağlanmış değil.

İnşaat teşkilatlarının başında olanlar çoğu zaman işteki başarısızlıklarını uzun uzadıya anlatmaya girişirler ve nesnel sebepler ararlar. Oysa ihtiyaç duyulan bunlar değil, inşaatların durumunun gerçekten düzelmesidir. Çünkü bu sektöre büyük fonlar yatırılmış, gelişmiş bir sanayi temeli yatırılmıştır, ve inşaat şantiyeleri daha iyi makinelerle teçhiz edilmiştir.

Başka her yerde olduğu gibi burada da başarının anahtarı, personelin sorumluluğunun attırılmasında, görevlerin titizlikle yerine getirilmesinin talep edilmesinde, yapılacak işlerin koşulsuz yerine getirilmesinde yatar.

Nakliyat işleri ekonomik, parti ve hükümet teşkilatlarından büyük ilgi ister. Tabii, son zamanlarda bu kesimde bazı olumlu gelişmeler ortaya çıkmıştır. Ancak, kısa bir zaman içinde harekete geçilebilecek rezervler ve henüz ortaya çıkarılmamış imkânlar heryerden çok nakliyatta vardır.

İlk önce rasyonel olmayan taşımacılığın azaltılması gerekir. Bu sorunun baştan aşağı incelenmesi, üretimin yeri, uzmanlığı ve birimleri arasındaki işbirliğinde doğru bir düzen sağlanması için gereken yöntemlerin bulunması ve ekonominin bütününe yük olan gereksiz bir çok işin hariç tutulması gerektiği açıktır.

Üretim güçlerinin gelişmesinin günümüzdeki çapı ve hızı, doğal kaynakların rasyonel kullanımı ve çevrenin korunmasıyla ilgili sorunlara karşı tavrımızda değişiklikleri lüzumlu kılmaktadır. Bu, iktisadi ve sosyal önemi büyük olan bir görevdir. Çünkü burada tehlikede olan insan sağlığıdır ve ülkenin ulusal zenginliğine dikkatli, tutumlu bir yaklaşımdır. Ayrıca bunlar geleceğin de sorunlarıdır. Bizden sonraki kuşakların yaşama şartları bunların çözülmesine bağlıdır.

Gösterdiğimiz ciddi gayretlere rağmen bu problemin bugün de hadsafhada durduğu vurgulanmalıdır.

Bu da doğanın korunması çalışmalarının daha da inatçı çabalar isdiğine işaret eder.

Burada dar sektörcü bir yaklaşım hoş görülmez, çünkü sermaye yatırımının kullanımındaki etkinliği aniden azaltır, çevre korunması önlemlerinin yürütülmesinde tutarlı bir politika güdülmesi imkânını tehlikeye sokar, verilen kararların ekolojik sonuçları hakkında sorumsuzluk yaratır, ve hayali tutumluluklara vesile olur ki bu da, son tahlilde, büyük kayıplara yol açar. Kısacası, bu soruna ülke çapında geniş bir yaklaşım gerekir ve tüm çevre idare ve kontrol sistemi geliştirilmelidir.

Yoldaşlar, ekonomideki tüm gayretlerimiz, halkın yaşam standartlarının yükselmesini sağlamak içindir. Bu, planlarımızın ana sosyo-politik amacıdır. Üretimin geliştirilmesindeki herhangi bir başarı, halkın refahında bir ilerleme sağladığı anda gerçek değerini bulur.

Bu konuda ülkemizde çok şeyler yapılıyor. Nüfusun gerçek gelirleri sürekli yükselmekte, konut, kültür ve günlük hizmet binaları için büyük çapta inşaat var, sağlık koruma ve kültür başarılı şekilde gelişiyor. 1984 planı yaşam standartlarının daha da yükselmesini sağlıyor.

Daha öncede olduğu gibi, Gıda Programının yürütülmesi çok dikkat istiyor. Bu yıl alınan önlemler, bazı gıda maddeleri arzının bir dereceye kadar düzeltilmesine imkân verdi. Son yıllarda ilk defa olarak canlı hayvan üretimi gibi bir alanda gözle görülür bir ilerleme kaydedildi. Süt, et ve yumurta daha çok alınıyor. Hayvan yemi stokları arttı. Gelecek yıl da işlerin daha iyi gideceğine dair ümit veriyor bu. Dolayısıyla, Komünist Partilerin Merkez Komiteleri, Birlik Cumhuriyetlerinin Bakanlar Konseyleri, mahalli parti, hükümet ve ekonomi teşkilatları ve kır işçileri sığırların başarıyla kışlatılmasını, baharda tohum ekiminin başarıyla tamamlanmasını sağlamalı, kısacası, tarım ve hayvancılık ürünlerinin artması için bir adım daha atmalı.

Gıda malları arzı sorununu tamamen çözebilmek için Cumhuriyetlerin, bölgelerin, bakanlık ve bölümlerin en önemli görevi, tarımda yaratılan potansiyelin kullanımını sürekli olarak arttırmak, ve kaynaklardan elde edilenlerin tarımsal endüstri kompleksinin geliştirilmesine kanalize etmektir.

Pazarın gerekli tüketim maddeleriyle doyumu acil bir iş olmakta devam ediyor. Nüfusun alım gücünün büyümesi ve çeşitli metanın arz seviyesindeki artış ile son zamanlarda malların çeşitliliği ve kalitesi konusundaki talepler fazlalaşmıştır. Ama endüstri modern tüketim mallarının üretimine ayarlanmakta çok ağırdır.

1984 satışları için yapılan eğlence ve ev aletleri toptan satış fuarında, ticari teşkilatlar 500.000 TV, 115.000 radyo, neredeyse 250.000 fotoğraf makinesi, 1.5 milyon saat, 160.000 ev tipi buzdolabı ve bazı diğer malları almayı reddettiler, çünkü bunların kaliteleri tüketici talebine uygun yükseklikte değildi.

Birçok malın satış için yetersiz sayıda olduğu bir sırada, yüksek kalitedeki temel maddelerin pazarlanamayacak malların imalatında harcanmasına ve bu malların depolara kaldırılıp fiyatlarının da düşürülecek olmasına hoşgörüyle bakılamaz.

Ayrıca ticaret ve sanayideki yetkililerin titiz çalışmaması, nüfusun gerçek talebi ve pazarın durumu hakkında bilgi sahibi olunmaması yüzünden, bazı mallar bazen bulunmamakta, bazen de dükkan ve fabrikalarda birikmektedir. Bu durum sadece üretimin yeniden düzenlenmesi ve kayıplara değil, aynı zamanda halk arasında huzursuzluğa da sebep olmaktadır.

Talebin yetersiz karşılanması bazı olumsuz olayların kaynağıdır ve vurgunculuğu da içerir. Bu tiksindirici olaya karşı mücadele, tabii ki devletin elindeki tüm imkânlarla yürütülmelidir. Ancak önemli nokta, sürekli olarak üretimi arttırmak, malların kalitesini yükseltmek, hizmet alanlarını genişletmek ihtiyacıdır, çünkü böylece hem mal hem de hizmetlerdeki yetersizlikler tamamiyle ortadan kaldırılır. Bu, hem merkezdeki hem de yerel yöneticilerin kişisel sorumluluğu haline getirilmelidir. Halk için mal üretiminde darlıklardan değil, bu darlıklara sebep olan tek tek yetkililerden söz etme zamanı gelmiştir. Bu önemli sorunu sürekli kontrol altında tutmak Parti, hükümet ve ekonomi örgütlerinin görevidir.

SBKP Merkez Komitesi Politikbürosunun, 1986-1990 beş yıllık planı ve SSCB'nin uzun vadeli iktisadi ve sosyal gelişmesinin anahatları dahilinde, tüketim malları üretiminin ve Sovyet halkının hayatındaki en önemli yönleri kapsayan hizmetler sisteminin geliştirilmesi için kapsamlı bir program çizmek ihtiyacını duyduğunun farkındasınız.

Tabii biz bu çalışma bitene kadar beklememeli, acil sorunları gecikmeden, adım adım çözmek için işe koyulmalıyız.

Günlük hedeflerin anahatlarını çizerken ekonominin gelişmesindeki stratejik sorunlara dikkat etmeliyiz.

İktisadi yönetimi geliştirmek ve çalışma kollektiflerinin insiyatifini daha da güçlendirmek konusundaki çalışmalar iyice yoğunlaştırılmalıdır.

Bazı bakanlıklarda, işletmelerin haklarını geliştirmek ve çalışmalarının sonuçlarındaki sorumluluklarını arttırmak için yapılacak ekonomik deneye çok önem vermekteyiz. Bu deney süresinde bazı yeni idari unsurlar- tecrübeye tabi tutulacaktır. Sonuçları, ekonominin tümü için geçerli önerileri geliştirmekte temel olacaktır. Diğer sektörlerde de önceden buna hazırlanmak gerekir. 12. Beş Yıllık Plan dönemine, ekonomimizin potansiyelini herzamankinden daha iyi kullanacak, iyi ayarlanmış bir iktisadi mekanizma ile girmeliyiz.

Son zamanlarda devlet planlarının kalitesini yükseltmek için çok şeyler yapıldı.

Yine de planlama mekanizmamızda birçok zayıf nokta var. Ekonomik gelişmenin bazı ana çalışmaları çoğu kez tek tek bölge ve sektörlerde biçimlenen koşullara uygun hale getirilmiş gibi görünüyor. Planlamadaki bu, tabiri caizse, pasif yaklaşımı bırakmalıyız.

Planlamayı ve yönetimi mükemmelleştirme doğrultusundaki en acil görevlerden biri ulusal ekonominin gelişmesindeki en etkin yolları, ve ülke ekonomisinin yoğunlaşma yolunda hızla ilerlemesini mümkün kılan ana unsurları seçmektir.

Bu bağlamda bazı düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Yönetim ve planlamanın somut biçimleri ülkenin toplumsal gelişmesindeki her safhanın gerçek şartlarına tekabül etmelidir. Bu, oldukça açık olduğu gibi, kimsenin değiştiremeyeceği ve iptal edemeyeceği objektif bir uyumdur. Bu yüzden iş idaresi sisteminin demokratik merkeziyetçilik ilkeleri temelinde düzeltilmesi, sosyal sistemimizin mükemmelleştirilmesinin bölünmez bir parçasıdır.

Şu anda acil sorun, tüm iş idaresi mekanizmasının karmaşık mükemmelliğine uygun, gelişmiş sosyalizmin ekonomisine ve yapılan işlerin tabiatına tam tekabül edebilen bir program yapmaktır.

Böyle bir programın aşağıdakileri sağlaması gerektiği düşüncesindeyim.

Her seviye ve her sektördeki iş idaresi örgütsel yapısının, iş idaresi organları ve işletmelerinin fonksiyon hak ve sorumluluklarının açıkça tanımlanması da dahil olmak üzere, devlet ve çalışma kollektifleri çıkarlarının organik biçimde birleştirilmesi yoluyla mükemmelleştirilmesi;

Sosyal üretimin sosyo-ekonomik etkinliğini arttırmak için gerekli şartların ışığında ulusal ekonomik planlama sisteminin geliştirilmesi;

Fiyat oluşumu, kredi ve finans sistemi, ekonomik faaliyet sonuçlarını değerlendirme yöntemleri, vs. dahil, iktisadi mekanizmanın tüm uyarıcılarının ve tüm ekonomik araçlarının daha büyük çapta etkili olması.

İş idaresi sistemini geliştirirken önümüze çıkan sorunların birbiriyle ilişkili biçimde ve derinlemesine incelenmesiyle ancak, sosyalist üretim biçiminin avantajlarını tamamiyle kullanabilme sorunu çözülebilir. Bu, SBKP Programının yeni edisyonunun önemli ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Üzerinde durmak gereğini hissettiğim konulardan bazıları bunlar. Tabii ki çözüm bekleyen ekonomik problemlerin hepsi bunlar değil, olamaz da, çünkü hayat yenilerini ortaya çıkarmaya devam ediyor.

Başarımız kitlelerin harekete geçmesine, insanların kendilerine verilen görevlere yaratıcı şekilde yaklaşmalarına, ve sosyalistçe bir rekabetin ve gayretin daha da artmasına bağlıdır.

Çok önemli bir nokta da kadroların idari ve siyasi niteliklerine göre çok dikkatli seçimi, gerçek üretim örgütçülerinin, yetenekli ve yaratıcı işçilerin eğitimidir. Onlara karşı zaten gösterdiğimiz iyi niyetli yaklaşım, titizlik ve kusursuzluk konusunda ilkeli bir yaklaşımla daha da fazla birleştirilmelidir.

Bütün bunlar parti çalışmasının acil görevleridir.

Parti içindeki bir gözden geçirme ve seçim kampanyası şimdilerde sona ermek üzere. Yapılmış olan toplantı ve konferanslar, 26. Parti Kongresi, Merkez Komitesinin Kasım ve Haziran Plenum Toplantılarının tam desteklendiğini ve parti rehberliğinin biçim ve yöntemlerinin azimle ıslah edilmesi için tüm parti örgütlerinin yönlendiğini göstermiştir. Bunu, ulusal ekonominin geliştirilmesi ve Sovyet halkının refahının arttırılması hakkında yeni görevlerin başarıyla üstesinden gelinmesi için bir garanti olarak görüyoruz.

Yoldaşlar, son olarak, bu salonda Merkez Komitesi Plenum Toplantısına katılanların tümünün, Partiye ve SBKP Merkez Komitesi üyelerine karşı sorumlulukları hakkında bazı düşüncelerimi sizinle paylaşmak isterim.

Kasım Plenum Toplantısında kollektif olarak ayrıntılarıyla hazırlanan kararlarla emekçi halkı gayrete getirdik, iyi işe yönlendirdik ve aynı zamanda büyük umutların doğmasını sağladık. Çok şeyler başarıldı ama daha yapılacak çok iş var.

Milyonlarca komünist ve partisiz halkın, partiye sınırsız güveni vardır ve ekonomi ile toplumumuzun yaşamındaki başka alanların daha da iyileştirilmesi için alınacak önlemleri desteklemeye hazırdırlar. Bu bize büyük sorumluluk yüklüyor ve görevimiz halkın yüksek güvenine lâyık olmaktır.

Biz Merkez Komitesinin, Merkez Denetleme Komisyonunun üyeleri ve yedek üyeleri nerede çalışırsak çalışalım –hükümette yada ulusal ekonominin çeşitli sektörlerinde, parti yada mahalli hükümet organlarında, bilimde, kültürde ya da diplomatik alanda– siyasi lider olduğumuzu ve parti ve halkın tüm çıkarlarını herşeyden üstün tutmayı daima hatırlamalıyız.

Günümüzde önemli olan, çalışma hayatında iyi bir kişisel örnek olmak, ekonominin ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi ve halkın yaşamının düzeltilmesi için herşeyi yapmak, ve herşeyde Lenin'in yüksek ilkelerini rehber almaktır.

Pravda, 27 Aralık 1983

Bu yazı INFORMATION BULLETIN'in 5/1984 sayısından Türkçeye çevrilmiştir.

Kapitalist Ülkelerde Ekonomik Buhran Ve İşsizlik

Y.Şiskov
İktisat Doktoru

Tüm kapitalist ülkeleri etkisi altına alan 1980-1983 devri bunalımının, ekonomik ve sosyal sonuçları bakımından son elli yılın en ağır ve uzun bunalımı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu krizin en korkunç yönü, 1929-33 bunalımındakini yanında cüce barakan misli görülmemiş işsizlik seviyesidir. 1932'de işsizlerin sayısı, aradabir iş sahibi olabilen 6 milyon kişiye ilave olarak, ortalama 24 milyon kadardı. 1982'de ise, resmi istatistiklere göre, tüm OECD ülkelerindeki işsizlerin sayısı 30.3 milyonu bulmaktadır. Bu sayının 1983'te 33-34 milyon seviyesine çıkması beklenmektedir. Açıktır ki, bu rakamlar olduğundan az gösterilmiştir, gerçekte işsizlerin sayısı % 40-50 oranında daha yüksektir.

Kapitalist ülkelerdeki kitlesel işsizlik sınıfsal gerilimleri şiddetlendirmiş, siyasi istikrarsızlığı yoğunlaştırmış ve "refah toplumu"nun iflası karşısında büyük sosyal reformları gerçekleştirme zaruretini ön plana getirmiştir. Bu durum, batı ülkelerinin egemen çevrelerini, en azından resmi olarak, işsizliğe karşı mücadelenin birinci öncelikli görev olduğu konusunda beyanlarda bulunmaya zorlamıştır. Ama "insan fazlası" ordusu azalma yerine büyümeye devam etmektedir. Batılı ekonomistler bu artışın 1980'li yılların ortalarına, hatta sonlarına kadar süreceğini tahmin ediyorlar.

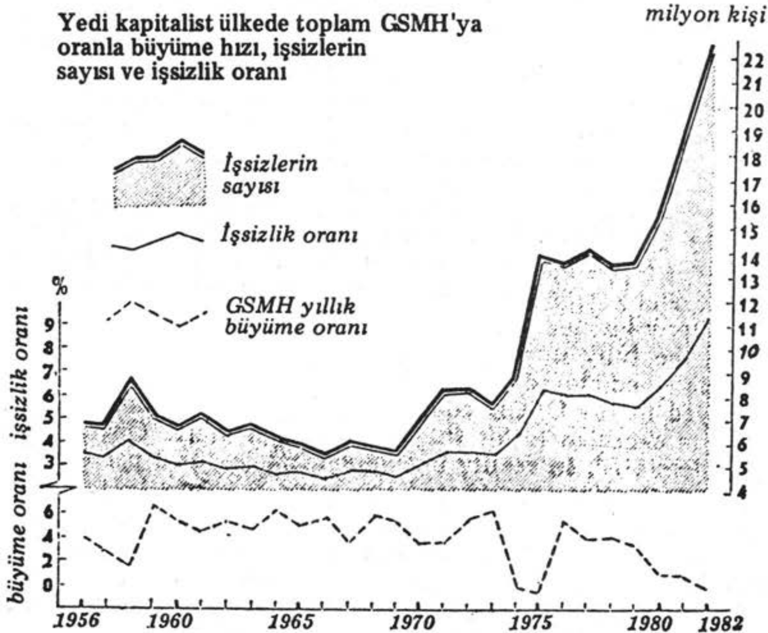
"TUHAF" BİR İŞSİZLİK

Büyüyen işsizliğin sebebi nedir? Ana sebep, hiç şüphesiz, süregiden buhran nedeniyle üretimin kısılmasıdır. 1979-82 yıllarında ABD imalat sanayiinde 3 milyondan fazla işçi kapı önüne konulmuştur. Aynı dönemde, Ortak Pazar Ülkelerinde 3.140.000 sanayi ve 767.000 tarım işçisi işsiz kalmıştır. Küçük ve orta büyüklükte işletme ve çiftliklerin kitlesel iflası buhran'a eşlik etmektedir. 1979'da altı büyük batılı ülkede 58 binden fazla çiftlik tasfiye olmuştur. 1982'de iflas eden çiftçilerin sayısı ikiye katlanarak 102 bini bulmuştur. Yıkılmış küçük işletmelerin ve çiftliklerin sahiplerinin çoğu işsizler ordusuna katılmıştır.

Bu kitlesel, füze gibi yükselen işsizlik yalnızca devri bunalımla açıklanabilir mi? Şayet iş faaliyetinin daralması işsizliğin tek nedeniyse, ni-

ye 1974-1975'teki daralma sonucu işsizlerin seviyesinde mütekabil bir artış ortaya çıkmamıştır? 1974-1975'te işsizlik seviyesi (çalışabilir durumdaki nüfus içinde işsizlerin oranı), batılı ülkelerin toplam gayri safi milli hasılalarında (GSMH) her % 1'lik azalmaya karşılık, sadece binde üç oranında artmıştır. 1979-82 döneminde oran 1:0.7 olmuştur. (GSMH' daki % 1 azalmaya karşılık, işsizlerin sayısında binde 7'lik artış –çevirenin notu–) Dahası, iki kriz arasında, iş faaliyetlerinin canlanmasına rağmen (ABD hariç) birçok batı ülkesinde işsizlik seviyesi aynı kalmıştır. Ortak Pazar Ülkelerindeki işsizlik seviyesi ise, 1975'deki % 4.3 oranından, 1979'da % 5.5 oranına yükselmiştir.

İşsizliğin bu "davranışı" "normal" kapitalist gelişim içinde biraz tuhaftır. Kapitalist ekonominin devri bir gelişme çizgisi gösterdiği son yüzelli yıl içinde, daralmalar işsizliği arttırmış, canlanma ve yükselmeler azaltmıştır. Tabii işsizlerin (Marx'ın ihtiyat ordusu şeklinde adlandırdığı) bir bölümü her zaman işsiz olarak kalmıştır.

Kaynak: OECD tahminleri, OECD Economic Outlook, 1982 Haziran, sf. 142, 153

On yıldan beri mutlak ve nisbi işsizlik parametreleri ekonomik dalgalanmalardan neredeyse bağımsız hale gelmiştir. Bu olgu, tüm OECD ülkelerindeki işsizlerin % 80'inin yaşadığı ve gene tüm OECD GSMH'sının % 83'ünün üretildiği devlet tekelci kapitalizminin hüküm sürdüğü yedi ülkenin ABD, Batı Almanya, Britanya, Fransa, Italya ve Kanada verilerinin biraraya getirildiği diagramdan kolaylıkla görülebilmektedir. 1950'lerin sonlarında ve 1960'larda işsizlik seviyesindeki dalgalanmalar, iş faaliyetlerindeki iniş ve çıkışlara açık bir şekilde tekabül etmektedir. 1973'ten itibaren eğilim değişmiş, işsizlik neredeyse otonom bir karakter kazanmış, ekonominin daralmalarından etkilenen, genişlemelerinden etkilenmeyen bir hale gelmiştir.

Bu gayritabiiliğin sebeplerinden biri, işgücünün yeniden üretilmesindeki demografik (nüfusla ilgili) özelliklerdir. 1950'lerde ve 1960'ların başlarında, muhtelif batı ülkelerindeki doğum oranlarından geçici bir yükselme ortaya çıkmış ve bu yıllarda doğan yeni nesil 1970'lerde emek pazarını istila etmiştir. Tek tek ülkelerde bu istilanın zirve yılları değişiktir: İngiltere ve İtalya 1979-1980; Batı Almanya 1980-1982; Avusturalya 1987-1988; Japonya 1988-1989; ve İrlanda 1990'ların ortaları.

Kuzey Amerika'da bu istila 1977-1978'de azalmaya başlamıştır, ama daha hafif bir istila 1984-1986'da ABD'de beklenmektedir. Gelecek birkaç yıl içinde genç nüfusun artışı, Batı Avrupa ve Japonya işgücü piyasalarını etkileyecek ve "insan fazlası" ordusunu büyütecektir. 25 yaşa kadarki genç erkek ve kadınlar bu ordunun büyük bölümünü oluşturmaktadır. Örneğin Otak Pazar Ülkelerinde, işsizler arasında bu yaş grubunun oranı, 1983 baharında % 37 idi.

Kadın işgücünün artan bir şekilde piyasaya akması, ekonominin iyileşme ve canlanma dönemlerinde işsizliğin geleneksel olarak azalma eğilimini engelleyen bir başka demografik faktördür. OECD ülkelerinde 1970-1981 döneminde toplam işgücündeki 46.4 milyonluk artışın 30.3 milyonunu kadın emek arzı meydana getirmekteydi. Bu durum bir yandan kol emeği ihtiyacını sağlayan teknolojik gelişmenin aynı zamanda otomatik üretim süreçlerinde sadece nezaret ve kontrol gerektiren türden iş imkânları yaratmasıyla, bir yandan da aile bütçelerini aşındıran, hayat standartlarını düşüren enflasyonun kadını da çalışmaya zorlamasıyla izah edilebilir.

Ekonomistler, genç nesil-kadın işgücü birleşik faktörünün sonucu olarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ülkelerinde işgücü arzının yılda % 1'lik bir artışla 1985'e kadar yükseleceğini, olası bir yavaşlamanın ancak bu tarihten sonra ortaya çıkacağını tahmin etmekte ve bunun, işsizliğin daha fazla büyümesinin engellenmesi için, GSMH'da yılda % 3-4'lük bir büyüme ihtiyacı anlamına geldiğini söylemektedirler. Di-

ğer batılı ülkelerde de aşağı yukarı benzeri bir gelişme gözlenmektedir.

Bununla birlikte, demografik faktörler, işsizliğin "tuhaf" gelişimini tam olarak açıklamamaktadır. Bu faktörlerin"insan fazlası" ordusuna katkısı, ekonomik iyileşme dönemindeki işsizlik artışını açıklayacak kadar büyük değildir. 1970'lerin birinci yarısından bu yana, tüm belirtilerin gösterdiği üzere, ekonomik dalgalanmadan bağımsız olarak ortaya çıkan işgücü fazlasının başka bir güçlü kaynağı varolmalıdır. Bu kaynak, Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve kısmen Japonya'daki geleneksel endüstrilerin başına bela olan derin yapısal krizden başkası değildir. Batı ülkelerindeki istihdamın % 55-60'ına olanak sağlayan bu endüstriler çelik, tekstil, konfeksiyon, ayakkabı, ağaç ve gemi inşa endüstrileriyle, son yıllarda bunlar arasına katılan otomobil, kimya ve genel mühendislik endüstrileridir.

Daha sonra incelenecek olan bir dizi sebep yüzünden endüstrilerin satışları 1960'lardan itibaren yavaşlamaya ve nihayet düşmeye başlamıştır. 1970'lerin ilk yarısından itibaren bunların çoğu, üretimi kısmaya ve istihdamı azaltmaya başlamıştır. Örneğin 1970'lerin başında 30 milyon ton olan İngiliz çelik üretimi 1982'de 10 milyon tonun biraz üstüne kadar düştü. Sonuç olarak son 5-7 yılda istihdam hemen yarı yarıya azaldı.Diğer Batı Avrupa ülkelerinde de demir-çelik üretimi düşmekte bunun ardından istihdam da azalmaktadır. Bu azalma yüzde olarak Lüksemburg'da 40, Fransa'da 30 ve B.Almanya'da 17'dir. ABD'de bu endüstrideki istihdam sadece 1979-1982 arasında % 47 oranında azalmıştır. 1974'ten 1982'ye kadar, Ortak Pazar Ülkelerinde hemen hemen 500 bin çelik işçisi işini kaybetmiştir.

Benzer bir durum, Batı Avrupa ülkelerinin bir çoğunda, tekstil ve konfeksiyon endüstrilerinde de gözlenmektedir. 1973-1980 döneminde AET ülkeleri, tekstil ve konfeksiyon endüstrilerinin % 15'ini kapatmışlar, bu endüstrilerde çalışan sırasıyla 512.000 ve 330.000 işçinin işine son vermişlerdir. Sonraki yıllarda, bu endüstrilerdeki durum daha da kötüleşmiştir. Birçok başka emek-yoğun endüstrilerde de aynı durum yaşanmıştır. Dahası, 1970'lerin sonlarında yapısal kriz hastalığı oto imalatı da dahil olmak üzere, bazı makine yapım endüstrilerine de sıçramıştır.

ABD otomobil endüstrisine de bulaşan kriz sonunda, 1982 yılında bu ülkedeki oto üretimi son 23 yılın en düşük seviyesine inmiştir. Son yıllarda, her üç otomobil devi de (General Motors, Ford Motor ve Chrysler) işgücü istihdamında büyük kesintilere gitmişlerdir. Krizin ne kadar büyük olduğu, oto endüstrisine bağımlı çelik, cam, plastik, makine-aksamı ve yedek parça üreten endüstrilerdeki üretim kısıntılarını gözönüne alarak kavranabilir. Otomobil endüstrisi etrafındaki üretim

kompleksi 1978 yılında 2.4–2.6 milyon işçi istihdam etmekteydi. Uzmanlar, 1985 yılında genel ekonomik durumdan bağımsız bir biçimde, bu endüstrilerde 500.000-600.000 işçinin istihdam edileceğini (eski istihdamın % 20-25'i kadar) tahmin etmektedir. Bu süreçler, gelişmiş oto endüstrilerine sahip olan batılı ülkelere benzer bir şekilde –şayet daha yoğun olmazsa– sirayet etmektedir.

Yapısal krizin, geleneksel kol emeği oranı nisbi olarak yüksek endüstrileri etkilediği doğrudur. Emek tasarruf eden teknolojilere dayanan bilim-yoğun yeni endüstriler (elektronik, cihaz yapımı, uzay. vb.) sıkıntıda değildir, tam aksine gelişme içindedir.

Soru doğal olarak ortaya çıkmaktadır: Şayet ağırlık merkezi bir endüstriden diğerine kayıyorsa, işsizlik niye artıyor? Yeni endüstriler, milyonlarca kişilik işgücü olmadan işleyebilir mi? Aslında bunlar oldukça yüksek oranda ücretli emek kullanıyorlar da. Batı kitle haberleşme sistemi, bu konuda kamuoyunu teskin etmeye ve ona iyimserlik aşılamaya çalışıyor. Örneğin, *US New and World Report* "Bundan böyle, –bir zamanlar ekonominin belkemiği olan– çelik, otomobil, lastik gibi eski sistem imalat endüstrileri ulusal istihdamdan daha küçük bir paya sahip olacaktır. 1978'den beri bu ve buna bağlı endüstrilerde 1 milyon kişilikten fazla iş imkânı yokolmuştur. Bunun yerine, ulus, bazı uzmanların tanımıyla endüstri ötesi topluma doğru yol alırken istihdam, hizmet ve enformasyon sektörlerindeki yüksek teknoloji alanlarında artacaktır."(1)

Realitede işler bu kadar iyimser gitmemektedir. Yeni endüstriler, kaide olarak, imalat maliyetinin her ünitesinde çok daha az canlı emek gerektiren yüksek verimlilikteki teknolojilere dayanmaktadır. Sermayenin eski endüstrilerden, yeni endüstrilere yolculuğu arasında teknik ve organik yapısında bir gelişime uğrayacağı ilk defa Karl Marx tarafından belirtilmişti. Teknik yenilikleri kullanan sermaye "derisini değiştirir ve daha küçük miktarda emeğin daha büyük miktarlarda makine ve hammaddeyi harekete geçirmeye yeteceği mükemmelleştirilmiş bir teknik biçime...yeniden doğar."(2) Bu da, her sabit sermaye biriminin eskiye göre daha az işgücü gerektirmesi anlamına gelir.

Dolayısıyla, eski tip endüstrilerde istihdamın azalması, her zaman yeni endüstriler tarafından telafi edilemez. Sonuç olarak, bazı kapitalist devletlerde toplam endüstriyel istihdam, son yıllarda sistematik olarak daralmaktadır. Devri bunalımların etkisini bertaraf etmek için (daralma döneminden önce gelen zirve yılları olan) 1970 ve 1979 istatistiklerini mukayese edelim. Bu dönem içinde endüstriyel istihdam, tekil ülkelerde yüzde olarak aşağıdaki şekilde daralmıştır: Belçika 15.8; Hollanda 12.8; B. Almanya 12.3; İngiltere 8.4; ve Fransa 5.1.

GELENEKSEL ENDÜSTRİLERDEKİ KRİZİN NEDENLERİ

Geleneksel endüstrilerdeki mevcut kriz böylesi krizlerin ilki değildir. Endüstri tarihi şu veya bu endüstrinin, üretici güçlerde yeni ve önemli değişiklikler sonucu ortaya çıkan başka endüstriler tarafından devre dışı bırakılarak, çürüdüğünün örnekleriyle doludur. İngiltere, Hollanda, Fransa ve başka ülkelerde, erken kapitalizmin belkemiği olan tekstil endüstrisi daha sonraki aşamalarda yerini demiryolu endüstrisine, gemi yapımcılığına bıraktı. Bunlar da bir süre sonra otomobil ve uçak imalatı, elektirik ve polimer kimya endüstrileri tarafından geride bırakıldılar. Bu endüstriyel dönemlerin her birinde, başı çeken sektörün etrafında hammadde, yardımcı madde ve diğer destekleyici hizmetlerden oluşan bir sistem meydana gelir. Bu endüstri, inşaat, ticaret ve ulaştırmada kendine özgü, ayırdedici biçimler yaratır. Kapitalist toplumda, rakipleri altetmek ve bir servet kazanmak amacıyla yeni ürünler keşfetmek ve geliştirmek, endüstride yeni dallar oluşturmak, mevcut imalat tekniklerini geliştirme yollarını aramak, mümkün olan en yüksek kârı elde etmek amacından kaynaklanır ve sözünü ettiğimiz değişikliklerin oluşmasına yolaçar. Ama yeni ürünün, piyasaya girip benimsendiği andan itibaren diğer kapitalistler, arının bala üşüşmesi gibi aynı dala hücum ederler.

Senaryonun devamı hep aynıdır ve herkesçe bilinir: Sözkonusu endüstrideki sermaye birikimi belli bir doygunluk noktasına ulaşır, piyasa malla dolar, arz talebi geçer, malın fiyatı ve kârlar düşmeye başlar. Artık bu endüstriyle ilgilenmeyen kâr arayıcıları sermayelerini yatıracak yeni, daha kârlı alanlar aramaya ve sözkonusu endüstride istihdam edilen işçileri bilinen sonuçlarla başbaşa bırakarak sermayelerini çekmeye başlarlar. Kapitalizmde, tüm endüstrilerin hikayesi böyle cereyan eder.

Ama bu sermaye yatırımı ve çekişi niye böyle devasa boyutlarda ortaya çıkmaktadır? Niçin birbiri ardına pekçok endüstriyi, –sadece "emektar"ları değil, kısa bir süre önce servet umutları veren nisbeten genç endüstrileri de– etkilemektedir? Bunun muhtelif sebepleri vardır.

Birincisi, tüm kapitalist yeniden üretim mekanizmasının, sermaye birikiminin ve kâr oluşumunun normal süreçlerinden birçok zorluk yaratan genel kargaşası gözönüne alınmaladır. Bu kargaşanın yüzeydeki arazları şunlardır: Kapitalist para (moneter) sistemindeki kriz; evrensel boyutlarda enflasyon; düşük ekonomik büyüme oranlarıyla birlikte yüksek fiyat artışları (stagflasyon); dünya kredi sistemindeki sürekli gerilim:, vs..

Aslında bu durum, kapitalizmin –bir taraftan ulusal ve uluslararası olarak süratle gelişen sosyal karakteri ile diğer taraftan bu üretimin sonucu olarak ortaya çıkan bölüşümün kapitalist karakteri arasındaki– te-

mel çelişkinin keskinleşmesinden kaynaklanan, onun ekonomik mekanizmasının sebep olduğu yeni bir krizdir. Sürmekte olan bilimsel ve teknolojik devrimin ve iktisadi faaliyetlerin süratle uluslararasılaştırılmasının 1960'ların sonlarından itibaren, önce uluslararası, sonra ulusal bölüşüm süreçlerinde yarattığı sıkıntılar, ve bundan kaynaklanan hedefleri sağlam seçilmiş, planlı bir sosyal üretim sürecine olan ihtiyacın şiddetle artması karşısında, mevcut ekonomik düzenleme mekanizmaları artık yeterli olmamaktadır. Bu da daha düşük kârlara ve yüksek yatırım risklerine yolaçmaktadır. Birçok endüstride, teşvik edici unsurların yetersizliği karşısında yatırım oranları düşmeye başlamıştır. Sonuç olarak 1973-1974'ten itibaren önceden kestirilemeyecek kadar uzun bir daralma dönemi başlamıştır.

Krizin en şiddetli olduğu endüstriler, doğallıkla, sermaye birikiminin üst sınırına ulaştığı veya yaklaştığı endüstrilerdir. Bu endüstrilerde kârlar çok düşük, dolayısıyla dışarıya sermaye akımı çok yoğundur. Normal koşullarda bu "sönümlenme" süreci onyıllar alır ve düzenli bir sıra ile yeniden örgütlenebilirdi. Günümüz muhtevasında süreç daha kısa bir zaman aralığına sıkışmıştır ve tüm ana endüstrilere aynı anda çarpmaktadır.

Batının geleneksel endüstrilerindeki yapısal krizin bir başka temel objektif nedeni, bilimsel-teknolojik devrimin girdiği yeni aşamadır. Elektronik, sibernetik, optik, biyoloji alanlarındaki gelişmeler; iletişimde yeni bir çağ açan mikroprosesörler, optik lifler; teknolojinin pekçok alanına uygulanabilen laser teknikleri; jenetik mühendisliğinin ilaç, gıda ve diğer endüstrilere uygulanması 1970'lerin başta gelen teknolojik kazanımlarıdır. Bu gelişme, üretimde, haberleşme ve bilgi iletişiminde çığ gibi büyüyen yeni buluşlara yol açmıştır.

Optik lif gibi yeni endüstriler ve üretim alanları fışkırmış, mevcut bilim yoğun endüstrilere taze kan verilmiş, bu alanlarda büyük sıçramalar ortaya çıkmıştır (elektronik, ilaç, radyo mühendisliği, cihaz yapımı vs.). Bu ürünlere olan talep artmakta ve fiyatlar ek artı değeri garanti edecek kadar yüksek bir seviyede bulunmaktadır. Sonuçta, eski endüstrilerden bu yeni veya modernleştirilmiş sektörlere devasa boyutlarda bir sermaye akışı ortaya çıkmaktadır.

İşte bu durum, büyük öz kaynaklara ve kredi olanaklarına sahip bulunan tekelci sermayenin yeni stratejisini oluşturmaktadır. İşte bir örnek: Paris'te yayınlanan *Le Monde Diplomatique*'in yazdığına göre "United States Steel 1975'ten 1979'a kadar yatırımlarının % 37'sini çelik üretimi dışındaki alanlara kaydırmış"tır. "Bu dönemin son yılında (şirketin) yatırımlarının çelik üretimindeki payı % 13'e düşmüş, diğer alanlardaki payı % 80'e çıkmıştır. Örneğin 1979'da bu firma Pitsburg yakın-

larında büyük bir ticari merkez açmış, Youngstown (Ohio)'daki çelik fabrikasının kapandığını duyurmasından birkaç hafta sonra Houston'da dev bir kimya endüstrisi tesisi kurmak için Tenneco Chemicals ile bir mukavele imzalamıştır. Firmanın başkanı Devid Roderick *New York Times* muhabirine "Para, nerede daha çok kâr getiriyorsa, oraya yatırılmalıdır" demiştir.(3)

Kapitalist ekonomik mekanizmanın yukarıda sözünü ettiğimiz krizi ve daralma (resesyon) sonucunda sermaye, geleneksel endüstrilerden yeni endüstrilere akmış, teknik buluşlar bu yeni endüstrilere uygulanmıştır. 1970'lerin ortalarından itibaren bu süreç, farkedilir bir hız kazanmış ve eski endüstrileri birbiri ardına etkilemeye başlamıştır.

Sanayileşmiş batı ülkelerindeki yoğun yapısal krizin bir başka objektif nedeni de 1960 ve 1970'lerden itibaren ucuz işgücüne dayalı yeni endüstrileşme alanlarının ortaya çıkmasıdır.

Sömürgecilik döneminde, sömürgeler ve bağımlı ülkelerdeki ucuz işgücü çoğunlukla madenlerde ve zirai plantasyonlarda yoğun olarak kullanılmıştı. Sömürgeciliğin çöküşünden sonra, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerde gerçek bir sanayileşmenin olanakları ortaya çıkmıştı. Bu, yalnız bir objektif ihtiyaç değildi. Eski sömürgelerin kendi ağır ve hafif sanayilerini, demir-çelik, makina yapımı, tekstil, konfeksiyon ve diğer alanlarda geliştirmeleri için gerçek bir fırsatları vardı. Bu ülkeler, ulaşım altyapısının yaratılması ve sanayi işçilerinin modern makina ve ekipmanı verimli bir şekilde kullanabilmesi için gerekli eğitimi sağlama amacıyla çaba sarfetmeye başladılar.

Bu temel görevler başarıldığı ve dünya kapitalist ekonomisinin çevresinde (sömürgecilerin isteklerinden bağımsız olarak) sanayileşmeye esas olarak hazır ülkeler ortaya çıktığı zaman, ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın çokuluslu şirketleri buralarda yatırımlar yapmaya başladılar. Batı ile karşılaştırıldığında işgücü, bu ülkelerde çok ucuzdu. Örneğin ABD'de imalat sanayiinde bir işçinin ortalama saat ücreti 7.53 dolarken, Güney Kore ve Tayvan'da 1.53 ve 1.43'tü. Hammadde, enerji ve muhtelif hizmetlerle, endüstriyel tesisin kurulacağı arazi de bu ülkelerde çok daha ucuzdu.

Doğaldır ki, buralara ilk koşacak olan, Batı'nın kriz içindeki emek-yoğun endüstrilerinin sahibi durumundaki tekelci sermayeydi. Bu sermayenin bir kısmı, yukarda bahsedildiği gibi ülke içindeki yeni, yüksek kârlı endüstrilere kaymıştı. Ama sadece bir kısmı. Çünkü sosyal gereklilik yüzünden bazıları eski endüstrilerde kalmak zorundaydılar. Ama daha düşük kârlarla sermayenin bu alanda tutulması da mümkün değildi. Rekabetin kanunları gereği kâr oranı ortalama kâr oranlarının altına düşemezdi. Ortalama orana iki şekilde ulaşmak mümkündü: Ya imalat

maliyetinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere üretim kaydırılacaktı, ya da yurtiçinde endüstri modernleştirilecek, emeğin verimliliği ve sonuç olarak kâr oranları yükseltilecekti. Buhranla malul endüstrilerin yatırımcıları ve imalatçıları her iki yöntemi de kullandılar.

General Motors ve Ford gibi Amerikan firmaları Asya ve Latin Amerika'da oldukça geniş yatırımlara sahiptirler. Fransız otomobil yapımcıları Peguot-Citroen-Talbot, Fransa'ya yılda 200.00 araba ihraç edecek yatırımları yurtdışında gerçekleştirmektedir. B.Alman Volkswagen'in Asya ve Latin Amerika'daki yatırımları imalata geçmek üzeredir.

Benzer şekilde, Batı Avrupa ve Japon sanayicileri Asya ve Latin Amerika'daki gelişen gemi inşa endüstrilerine büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Buralarda mahalli özel veya kamu sermayesinin de katılımıyla ortak şirketler kurulmaktadır. Ama genellikle, bu bir kamuflajdan ibarettir. Örneğin Brezilya'daki en büyük gemi inşa şirketleri İşikavajima-Harima do Brazil ve Verome do Brazil tamamiyle Japonlara ve Hollandalılara aittir. Aynı taktik, tekstil, konfeksiyon, deri, ayakkabı, çelik ve diğer emek-yoğun endüstriler gibi yaşlı sanayi dallarında da Batı Avrupa sermayesi tarafından izlenmektedir.

Bir bütün olarak, 1970'lerin ortalarından beri, sanayileşmiş ülkelerden gelişen ülkelere yapılan sermaye ihracı farkedilir boyutlarda artmıştır. 1960'ların ilk yarısında, Batılı ülkelerin doğrudan yatırımlarının yılda % 7'yi bulan kısmı, gelişmekte olan ülkelere yapılırken, bu oran 1960' ların sonlarıyla, 1970'lerin başlarında % 9.2'yi ve 1970'lerin ikinci yarısında % 19.4'ü bulmuştur.

Yaşlı Batı sanayilerinden gelişmekte olan ülkelere sermaye akımı birinciler üzerinde ikili bir ekti yaratmaktadır. Birincisi, bu ülkelerdeki üretim ve istihdam seviyesi düşmektedir. Sadece Japonya'da 1975, 1979 arasında 1 milyon kişilik işyeri kaybı ortaya çıkmıştır. İkinci olarak, yurtdışında aynı endüstrilere yatırım yapmak kendi ülkelerindeki endüstrileri daha da rekabet edemez hale getirmekte ve onu yavaş bir ölüme mahkum etmektedir.

Gelişmekte olan kapitalist ülkelerden, önde gelen Batı ülkelerine yapılan mamül madde ihracatı, düzenli bir şekilde artmaktadır. Sözkonusu ihracat 1960-1980 döneminde 26 misli büyümüştür. Oysa aynı dönemde, OECD ülkelerinin karşılıklı ihracatları 16.5 misli artmıştı. Bu eğilim, özellikle tekstil, konfeksiyon ve diğer emek-yoğun ihracatta göze batmaktadır. 1981'de B.Almanya, Hollanda ve diğer Batı Avrupa ülkelerindeki erkek ve kadın konfeksiyonu mamülleri talebinin yarısı Yunanistan, Hong Kong, Güney Kore, Tayvan gibi ülkelerden ithal edilmiştir. Güney Kore, Brazilya, Tayvan, Arjantin ve diğer ülkeler, bu gün dünyanın başlıca gemi ihracatçıları haline gelmişlerdir.

Tüm Bunlar Batı'nın tekelci sermayesinin aktif çabalarıyla emek-yoğun endüstrilerin, tedricen Batı'dan, gelişmekte olan genç ülkelere taşındığını göstermesine rağmen, yüzmilyonlarca işsize sahip bu ülkelerdeki istihdam sorununu çözmeye yetmemektedir. Aynı zamanda dünya üretici güçlerindeki bu kaymanın sonucu olarak, Batı ülkelerinde geleneksel endüstrilerin, büyük acılara yolaçan daralması milyonlarca işçiyi şiddetle etkilemektedir. Bunlar, geri ülkelere sermaye akışı sonucunda fabrikası kapanıp işsiz kalanlardan ibaret değildirler sadece. İşini kaybetmeyecek kadar "talihli" olanlar ise, daha yüksek kâr arayışı içindeki fabrika sahiplerinin bu endüstrilerde imalat, özellikle işçi maliyetini düşürmek için işgücünün daha yoğun sömürülmesine dayanan her metodu denemeleri sonucunda oluşturulmuş koşullarda çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Son yıllarda, çelik, tekstil, otomobil ve diğer hasta endüstrileri modernize etme amacıyla işgücü tasarruf eden teknolojilerin yoğun bir şekilde uygulanması için büyük gayretler sarfedilmektedir. ABD oto endüstrisinin lideri durumundaki General Motors, robotlar ve diğer otomatik sistemleri montaj bantlarındaki insanların yerlerine yerleştirmektedir. 1980'de 150 kaynakçı robotun yerleştirilmesi bu işlemdeki işgücü maliyetinde % 70 tasarruf sağlamıştır. 1990'a kadar 13.000 robot daha kullanmayı planlayan(4) firma 2000 yılında bugünkünün yarısı kadar işgücü istihdam etmeyi tasarlamaktadır.

Bu gelişme, sadece kriz içindeki endüstrilerle sınırlı değildir. Otomasyonun yararları diğer "sağlıklı" endüstriler, hatta endüstri dışı –ticaret, ulaştırma, bankacılık gibi– sektörlerde ihmal edilmeyecek kadar fazladır. Fransız maliye bakanının tahminlerine göre, 1978-1990 arasında Fransız bankalarının kompüterize olması sonucunda işgücü kullanımı % 30 azalacaktır.

Robot ve kompüterler Batı ülkelerinde yüzbinlerce kişilik işi ortadan kaldırmaktadır. Batılı ekonomistler, robotların, endüstrileşmiş Batı ülkelerinin imalat sanayilerindeki işgücünün % 65-70'inin yerini alacağını tahmin etmektedirler.(5) İngiliz İşçi Partisi'nin yaptırdığı bir araştırmaya göre yeni, tasarruf eden teknolojilerin kontrolsuz kullanımı, nüfusun yarısını (25 milyon civarında) yoksulluğa mahkum edebilir. İşte Batı'nın yüksek kârlar için uyguladığı modernizasyonun sosyal fiyatı.

KURBAN EDİLENLER İŞÇİLER

Böylece, tekelci kapitalist ülkelerde eski endüstrilerin krizi, yapısal bir işsizliğe yolaçmıştır. Demagrofik faktörlerle birlikte ortaya çıkan

büyük "insan fazlası" ordusunun ve bunun ekonominin devri hareketinden bağımsız bir şekilde düzenli büyüyüşünün sebebi budur. Etkisi nisbeten kısa süre devam edecek olan demografik faktörler uzun süreli ve tedavisi zor bir hastalık olan yapısal işsizlik katagorisine girmemektedir.

Burada önemli olan, işini kaybeden kişinin, uzun yıllar eğitim ve tecrübeyle elde edilen meslek ve maharetini de kaybetmesidir.

Genellikle, bu sosyal hastalığın kurbanları, kalifiye olmayan ve düşük ücretli bir işi kabul etmedikçe (şayet böyle bir iş bulabilirlerse) uzmanlaştıkları alanı değiştirmeden yeni bir iş bulma şansına sahip değildirler. Realitede bu, ya maharetlerini geliştirmeleri ya da yeni bir meslek edinmeleri anlamına gelmekte, bu da çok miktada masraf ve zamana ihtiyaç duyurmaktadır. Belli bir yaşa gelmiş kişiler için böyle bir şey tamamen imkânsızdır. Çoğu bilim-yoğun ve karmaşık teknolojilere dayanan yeni endüstrilerde iş bulabilmek için, yeniden eğitim, kural olarak daha gelişmiş bir nitelik ve maharet edinmek demektir. Tüm bunların sonucu olarak yapısal işsizlik kalıcı bir biçim almaktadır.

Batı ülkeleri, acil bir soruna cevap bulmak zorundalar: Ulusal gelirin yaratılmasına katkıda bulunmayan, elden ayaktan düşmemiş bu geniş kitlenin geçimi için kaynak nereden bulunacaktır. Bu "fazla insanlar" istihdam edilmiş nüfusun % 3-4'ü mertebesindeyken ve ekonomi iyi bir gelişme içindeyken, burjuva devleti bütçenin küçük bir kısmını (devlet tekelci kapitalizmi ülkelerinde ulusal gelirin % 1-1.4'ünden fazla değil) işsizlik yardımı olarak ayrılabilir. Ama bu oran % 10'a ve daha yukarı çıktığında ve süregelen resesyon yüzünden bütçe gelirleri azalırken, genel olarak sosyal yardım ve özel olarak işsizlik fonları fena halde can sıkıcı bir sorun olmuştur. Dahası, eski endüstrilerdeki milyonlarca işçinin yeniden eğitim programları için kaynaklar bulunmalıdır. Son yıllarda bu ve diğer sosyal sorunlar etrafında had safhada bir sınıf mücadelesi süregelmektedir.

Batı ülkelerinin en gerici çevreleri, sosyal programların kısıtlanması ve endüstrinin kaptanlarına iktisadi faaliyetleri geliştirmeye olan ilgilerini sürdürmeleri için daha fazla mali yardım yapılması gerektiğini savunmaktadırlar. Böylesi politikalar mevcut ABD yönetimi ve İngiliz, B. Alman, Japon ve diğer bazı Batı ülkeleri tarafından açıkça uygulanmaktadır. Sadece 1981-1982 mali yılında ABD'de 250 sosyal program ya kısmen ya da tamamen iptal edilmiştir.

Bu işten kazançlı çıkanlar, en başta büyük tekeller, özellikle askeri endüstriyel kompleksleri ellerinde tutanlardır. Ekonomik büyümeyi teşvik etme fikrine dayanarak ABD, İngiltere ve bazı başka ülkeler büyük miktarlarda fonları sosyal harcamalar üzerinde açıkça olumsuz etki yapan, askeri araçlara ayırmaktadırlar. Oysa, bu fonların sivil endüstrilere yatırılması halinde resesyon ve işsizliğe karşı mücadelede daha etkili olunacağı yeterli delillerle uzmanlar tarafından ortaya konulmuştur.

Burada, silahlanma yarışının emek-yoğun endüstrilerindeki krizi derinleştirdiğine dikkatleri çekmek önemlidir. Askeri harcamaların büyük kısmını elektronik sistemlerin, füzelerin, laser ve kimyevi maddelerin ve diğer bilim-yoğun endüstrilerin gelişimine ayırmak, yaşlanan endüstrilerle yenileri arasındaki uçurumu, hem teknik standartlar, hem kârlılık açısından büyütmekte, geleneksel endüstrilerden sermaye kaçışını ve bu gelişimin yarattığı tüm sosyal etkileri kamçılamaktadır.

Yani, nükleer bir savaşa karşı, barış için, tüm insanlığın yaşama hakkının savunulması için mücadele, aynı zamanda Batı ülkelerindeki işçilerin çalışma hakkı için mücadele demektir. İşte bu yüzden, bu ülkelerde işsizliğe, geleneksel endüstrilerin zayıflatılmasına karşı yürütülen kitlesel işçi hareketi, ekonominin militarizasyonuna karşı mücadeleyle içiçe geçmektedir. Onuncu Dünya Sendikalar Kongresinin (1982, Havana) Ana Belgesinde "İstihdam sorunu, diğer ana sosyo-ekonomik sorunlardan ayrı olarak çözümlenemez. Bu yüzden, işyerlerinin kapatılmasına ve işten çıkarmalara karşı mücadele eden sendikalar, tekellerin güçlerinin sınırlanması, askeri bütçelerin indirilmesi ve bu fonların barışçı endüstriyel kullanımlara savkedilmesi için sosyo-ekonomik kalkınma programları önermektedirler".

Tüm bu gelişmeler, Batı ülkelerinde sosyal ve siyasi durumu kızıştırmakta, egemen çevrelerin, iş işten geçmeden çözümler bulma zorunluluğunun farkına varmalarına yolaçmaktadır. Londrada yayınlanan *Financial Times* şöyle yazıyor; "Şimdiden açıkça görülmektedir ki, sanayileşmiş ulusların karşılaştığı yapısal işsizlik, ya bu ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi yapılarında önemli değişikliklere gidilmesini gerektiriyor, ya da bu ülkelerin süregelen istikrarına karşı ciddi bir tehdit oluşturuyor".

Kapitalist toplum, boğazına kadar çelişkilere batmış, büyük sosyal değişikliklerle karşı karşıya gelmiştir. Had durumdaki işsizlik sorununa karşı bir çare bulamamakta, gittikçe artan ekonomik problemlere gömülmektedir. Başta gelen kapitalist ülkeler, kendi iç ekonomik ve sosyal

politikalarında kökten değişiklikler yapmaya da muktedir değiller. Bu da anlaşılması kolay bir olgudur: Şayet kapitalizm bu kadarını yapabilseydi, kapitalizm olmaktan çıkardı.

Bu yazı İNTERNATİONAL AFFAIRS'in 1/1984 sayılı nüshasından türkçeye çevirilmiştir.

Notlar:

(1) U.S. News and World Report, Eylül 13, 1982, sf.53
(2) Karl Marx, Kapital, vol. 1, sf. 628
(3) Le Monde Diplomatique, Mart 1982
(4) Business Week, Mart 16, 1981, sf. 27
(5) The Futurist, Ağustos 1981, sf. 12-13

Monetarizm'in Ekonomik Ve Sınıfsal İçeriği

Laurence Harris
Ekonomi Profesörü
(Büyük Britanya)

Geçen yıllarda en büyük kapitalist devletlerden ikisi "monetarizm" olarak nitelendirilen bir yolu takip ettiler. Dünya kapitalist ekonomisindeki kriz koşulları altında İngiltere'de Thatcher hükümeti ve ABD'de Reagan yönetimi, savunucularının "deflasyon politikası" diye adlandırdıkları politikayı uyguluyorlar. Bu politika daha önceden, 2. Dünya savaşından sonra devam eden 30 yıllık ekonomik patlama döneminde de uygulanmıştı. Günümüzdeki uygulama o zamanlar belirleyici olan Keynesçilik'ten ayrılmaktadır. Ayrılık ideolojik temeller açısındandır; bugünkü politikanın ağırlık noktası para ve mali operasyonlarda yatıyor. Bu operasyonlara dayanarak keynesçi tavsiyelerden tamamen ayrı yönde bir politik ve ekonomik program ortaya konmaya çalışılıyor.

İngiltere ve ABD monetarizm'in tecrübe edildiği en önemli ülkeler fakat bu alanda ilk ve tek değiller. Federal Almanya'da yönetici çevreler onyıllar boyu monetarist'lerin aynı temeller üzerinde politikalarını hazırladıkları bazı mali prensipleri uyguladılar; Fransa'da 1981'de sol bloğun seçimlerdeki zaferine kadar o zamanların başkanı Raymond Barre monetarist karakterli sıkı bir tasarruf politikası gerçekleştirdi.

Bundan başka, tekelci devlet kapitalizminin oluşmadığı birçok ül-

keye monetarist politika zorla kabul ettirildi. Bu konuda en tanınmış örnek Şili'dir. Allende hükümetinin devrilmesinden sonra faşist Pinochet diktatörlüğü uluslararası ABD tekellerinin isteği ve Şikago Üniversitesi'ndeki ekonomi bilim adamlarının doğrudan kontrolu altında ekonomide monetarist prensipleri uygulamaya geçti. Daha önce, 50'li yılların ortasından itibaren çeşitli politik rejimler altındaki gelişmekte olan ülkelerin bazıları da Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) baskısı altında Monetarizm'i uygulamaya zorlanmışlardır. Bu ülkeler, ödemeler dengesi açıklarını kapatmak için sadece bu koşul altında mali yardım alabiliyorlardı.

Monetarist uygulama birbirine bağlı 3 unsurdan oluşur. Birinci olarak, para miktarı ve büyüme oranının üzerindeki kontrol vasıtasıyla enflasyonu yenme iddiası; ki bu konuda aynı zamanda nakit paranın artması ve banka mevduatları üzerinde sınırlamalar konulmaktadır. İkinci olarak, bütçe açığını azaltmak amacıyla, sosyal amaçlar için yapılan devlet harcamalarını, özellikle bunun borçlanma yoluyla finanse edilen bölümünü azaltma çabaları. Üçüncü olarak Laissez-faire politikası, yani pazar güçleri arasındaki serbest rekabeti canlandırma. İlân edilen amaçlarla gerçek sonuçlar birbirini tutmadığı halde, bu unsurlar monetarist programın parçaları durumundalar.

Monetarizm ilk bakışta paradoks gibi gözüküyor; çünkü onun devlet harcamalarının ve borçlanmalarının azaltılmasına, kapitalist devletin rolünün kısıtlanmasına ağırlık vermesi, tekellerin faaliyetlerinin kolaylaştırılması koşullarının yaratılması için devletin ekonomiye gittikçe daha fazla müdahele etme eğilimine uygun düşmüyor gibi bir izlenim yaratıyor. Monetarizmin dayandığı teorik tabanın zayıflığı ve genel uygulamaların böylesine derin değişimi göz önüne alındığında, çelişki izlenimi daha da kuvvetlenmektedir.

Bu yazıda önce monetarist doktrinin teorik temellerini gösterip marksist ekonomi politika aracılığıyla zayıflıklarını ortaya çıkarmaya, ikinci olarak da tekelci devlet kapitalizminde monetarist politikanın rolünü tarihi materyalizm açısından değerlendirmeye çalışacağız.

İŞE YARAMAYAN ARAÇLARIN KULLANILIŞI

Monetarist politikayı haklı çıkarmak için burjuva iktisatçılar iki teorik savdan yola çıkıyorlar: Paranın nicelik kuramı ve piyasadaki rekabet sisteminin esnek fiyatlarda "genel denge"yi ve kaynakların optimal kullanımını sağlayabileceği görüşü.

Paranın nicelik kuramı daha Marx'dan önce burjuva ekonomi politikasının öncüleri Hume ve Ricardo tarafından ortaya atılmıştı. Marx bu

teoriyi o zamanlar köklü bir biçimde eleştirdi. Daha sonra ise burjuva iktisatçıları bu teorinin temel görüşlerini yeniden gözden geçirerek tekrar ortaya sürdüler. Bu önce 19. yüzyılın ve 20. yüzyılın başında neoklasikçiler'in çalışmalarında, daha sonra da Keynesçi'ler nicelik kuramını sert biçimde eleştirdikten sonra, Milton Friedman'ın neo-klasikçi öğrencileri tarafından yapıldı.

Nicelik kuramının temel tezi çok basit: fiyat seviyesi, malların ortalama fiyatları, dolaşımdaki para miktarı tarafından belirlenir. Kavramdaki "para miktarı"nın içeriği zaman boyu değişime uğramış bulunuyor; günümüzde banknotlar ve madeni paralar, çeşitli banka mevduatları da buna dahildir. Ne ki para miktarının ve banka mevduatlarının arttırılması halinde fiyatların da artacağı iddia ediliyor. Bu bir enflasyon teorisidir; çünkü, buna göre örneğin yılda % 10'luk enflasyon oranı % 10'luk bir para miktarı artışından kaynaklanmaktadır: Kategorik olarak, monetaristler tarafından savunulduğu şekliyle, bu teoriye göre enflasyonun *tek* nedeni burada yatmaktadır: (monetaristlere göre ç. n) artan hammadde fiyatları, hükümetin para miktarını arttırmaması koşuluyla, enflasyona yol açmazlar.

Paranın nicelik kavramının dayandığı başka savlar da vardır: Onu Keynesçi teoriden ayıranlardan en önemlisi, malların toplam hacminin sabit kaldığı savıdır. Keynesçiler'in dediğine göre, eğer bu önkoşuldan yola çıkılmazsa, para miktarının fazlalaştırılması mallara olan talebin artmasını beraberinde getirecek, bu da varolan malların fiyatlarının artmasına değil, aksine o malların üretimlerinin arttırılmasına yol açacaktır. Keynesçi Teori'ye göre: Para miktarının fazlalaştırılması ile mallara olan talep artarsa, bu, para miktarının büyümesi oranında fiyatların artmasına değil, aynı seviyede kalan veya hafif artan fiyatlarla üretimin artmasına yol açar. Bütün bunlar için bir önkoşul vardır: Yedek işçi ordusunun çok fazla azalması, üretimin daha da arttırılmasının mümkün olabilmesi. Buna karşı teorinin savunucuları esnek fiyatlarda, piyasadaki rekabetin maksimal üretim seviyesini ve maksimal istihdam oranını garantilediğini iddia ediyorlar. Onlar, işsizliği ya sendikaların işgücü piyasasındaki rekabeti engellemesi, sonuç olarak da emeğin fiyatının (ücretin) esnek olmamasıyla, ya da esnek ücret koşulunda işsiz olarak kayıtlı bulunan insanların çalışma arzusuyla açıklıyorlar.

Monetarist görüşün yukarıda adlandırılan üç unsuru bu teorik yapıya uymaktadır. Paranın nicelik kuramından şu sonuç çıkarılıyor: Enflasyonu dizginlemek için para miktarı kontrol altına alınmalıdır. Piyasadaki rekabetin, kaynakların optimal kullanımını ve optimal üretim seviyesini sağladığı tezi, Lassiez-faire'nin kabulüne, devletin piyasa mekanizmasına müdahelesini önlemeye ve nicelik kuramını kuvvetlendirmeye yaramaktadır. Buradan yola çıkarak, devlet harcamalarının azaltılması

gerektiği, aksi durumda mal miktarının büyükçe bir kısmının özel sektöre yaramayacağı görüşüne varılıyor. Bu iddia, kapitalizmin durgunluğunun (Stagnation ç.n) devlet harcamaları yoluyla talebin ve bunun sonucu olarak da üretimin arttırılmasıyla önlenebileceği şeklindeki Keynesçi görüşten tamamen değişiktir. Monetarizm devlet harcamalarının azaltılması yolundaki istemlerini, bu harcamalar için yapılan borçlanmaların aynı zamanda para miktarını arttırdığı ve sonuçta da fiyatların yükselmesine yol açtığı şeklinde temellendirmektedir.

Monetarizm'in kuvvetlendirilmesi için burjuva iktisatçıları tarafından geliştirilen teorik görüşler, monetarist politikaya niçin geçildiğini açıklamıyorlar. Bu (geçiş ç. n), doktrinin teorik olarak iknâ ediciliğinden değil, ideolojik, politik ve ekonomik alandaki sınıf mücadelesinin güçler dengesinden sonuçlanmaktadır. Marksist öğretinin ışığında değerlendirildiğinde, monetarist teorinin zayıflığı tümden ortaya çıkıyor.

MARKSİST ANALİZ NE SONUÇ VERİYOR?

Marx eserlerinde, özellikle "Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı" ve "Kapital" adlı çalışmalarında monetarist görüşlerin de kesin olarak çürütüldüğü kapitalist iktisat teorisini geliştirdi. Bu, onun burjuva vülgerekonomik teorilerini eleştirisinden çıkarılabilir. Monetarizm de bunların günümüzdeki en aşırı uygulamasından başka birşey değildir. Marksizm hem paranın nicelik kuramını, hem de piyasadaki rekabetin optimal bir denge noktasına götüreceği tezini çürütmektedir.

"Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı" adlı çalışmasında Marx ayrıntılı olarak Hume, Ricardo ve klasik ekonominin diğer temsilcileri tarafından ortaya konmuş bulunan Paranın Nicelik Kuramı'nı analiz etmektedir. (1) (Marx'ın ç. n) görüşleri iki temel üzerinde şekillenmektedir. Birincisi: Malların değişim değeri, onların üretim koşulları tarafından belirlenir; buna göre fiyatlar dolaşımdaki para miktarına bağlı değildir. İkincisi: Para, nicelik kuramında olduğu gibi sadece dolaşım aracı olarak kavrandığında, (paranın ç. n) rolü anlaşılamaz.

Değişim değerinin son tahlilde üretim koşulları tarafından belirlendiği tesbiti şüphesiz sermayenin analizinin temel taşı olan marksist değer teorisinin çekirdeğidir. Marx Kapital'de mal değerinin üretim alanında nasıl oluştuğunu, onun mal dolaşımının vukubulduğu değişim alanında üretim fiyatı ve pazar değerine dönüşmüş şekilde nasıl gözüktüğünü ispatladı. Marx, "Ekonomi Politiğin Eleştirisi'nde Mill gibi iktisatçıların değişim değerini dolaşımın ve para miktarının bir *sonucu* olarak gördüklerinde nasıl yanıldıklarını gösterdi. Marx şöyle yazıyordu: "Mill' in bütün kavrayışı saçma oldukları kadar keyfi olan bir sürü varsayımdan ibarettir. O, meta fiyatlarının ya da para değerinin 'bir ülkede mev-

cut olan paranın tüm miktarı tarafından' belirlendiğini ispat etmek ister. Eğer, dolaşımdaki metaların kitlesinin ve değişim değerinin tıpkı dolaşım hızı gibi, tıpkı kıymetli madenlerin üretim masraflarıyla belirlenen değeri gibi aynı kaldıkları *varsayılırsa* ve gene aynı zamanda buna rağmen *dolaşan* madeni para miktarının, ülkede *mevcut* para kitlesiyle orantılı olarak artmış ya da eksilmiş olduğu varsayılırsa, gerçekten de ispat edilmesi ileri sürülen şeyin varsayılmış olduğu 'apaçık' belli olur. Mill, belli değişim değerindeki metalara değil, fakat kullanım değerlerine dolaşım yaptırarak Hume'un düşmüş olduğu hataya düşer ve bunun içindir ki, onun kaziyesi, bütün 'varsayımları' kabul edilse bile, gene de yanlış olur. Dolaşım hızı, tıpkı değerli madenlerin değeri gibi, tıpkı dolaşımdaki metaların *miktarı* gibi pekâlâ aynı kalabilir, bununla birlikte, değişim değerindeki değişirlikle onların dolaşımı kimi daha yüksek bir para kitlesi, kimi de daha düşük bir para kitlesi gerektirir." (2)

Günümüzdeki monetarizm teorisinin temel kategorisi olarak "maksimal üretim kapsamı" kategorisine – Mill'de olduğu gibi – dolaşıma değişim değerlerinin değil, kullanım değerlerinin girdiği varsayılıyor; değişim değerleri bu görüşe göre dolaşımda ortaya çıkıyorlar.

Dolaşıma kullanım değerinin mi yoksa değişim değerinin mi girdiği sorusu paranın nicelik kuramının marksist eleştirisi için büyük öneme sahiptir. Bu teorinin (monetarist ç. n) savunucuları paranın sadece bir yanını, yani dolaşımdaki rolünü, dolaşım aracı görevini göz önüne alıyorlar. Marx'a göre , metaların fiyatları ile para arasındaki ilişkinin analizi paranın rolünün, özellikle bir değer ölçütü olarak ve "para" olarak fonksiyonunun gözönüne alınmasını gerektirir. Marx şöyle yazıyordu: "Paranın sadece bir hesap aracı olarak ve altının da sadece nominal altın olarak hizmet gördüğü durumda, bir değer ölçüsü fonksiyonu taşıdığında, kullanılan fiziki malzeme hayati önem taşır..... Diğer taraftan dolaşım vasıtası olarak işlev gördüğünde, paranın imajiner olmayıp, diğer metalarla gerçek bir şey olarak yanyana bulunduğu durumda, malzemesi değil, miktarı hayati önem taşır."(3) "Para" gibi işlev görmesi ise dolaşımdan çekilebilen ve aylak bırakılabilen bir değer ifadesi anlamına gelir. Böylece, klasik ekonomi politiğin hatasının "paranın bir dolaşım aracı olma veçhesini para olma veçhesine üstün tutması"(4) olduğunu söylüyordu, Marx.

Marx'ın "para olarak" para teorisi, onun değişim değerlerinin belirleyiciliği teorisiyle birlikte, paranın miktar teorisini savunanların tam zıddı olan sonuçlara götürür. Dolaşımdaki para miktarının metaların değişim değerlerini belirlemesi yerine, değişim değerleri dolaşımdaki paranın miktarını belirler. Böylece, klasik nicelik teorisyenlerinin paranın dolaşım hızının sabitliği varsayımı bile kabul edilse, Marx "fiyatların yüksek veya alçak oluşu dolaşımdaki paranın az veya çok oluşundan

değil, dolaşımdaki paranın az veya çok oluşu fiyatların alçak veya yüksek oluşundandır"(5) sonucuna varmaktadır.

Bu "dolaşım kanunu" para dolaşımdan çıkıp tekrar girdiği, böylece değişim değerlerine uygun denge kurulduğu için etkisini gösterebilir. İki süreç de para sadece dolaşım aracı olarak değil de, aynı zamanda "para" olarak görev yaptığı için mümkündür. Nesnelleşmiş bağımsız değer olarak para dolaşımın dışında hareketsiz varolabilir. (Keynes, teorisi marksist olmadığı halde böylesine bir düşünceyi likidite teorisinde geliştirmiştir.)

Dolaşım için gerekli para miktarı sadece malların değişim değerlerine değil, aynı zamanda değişim değerlerinin paranın değişim değerine oranına da bağlıdır. Para mal olarak görev yaptığında (örneğin altında olduğu gibi), değeri altının üretim koşulları tarafından belirlenir. Altının kendisi üretilebilen bir mal olduğu için diğer malların değer ölçüsü olarak görev yapabilir. Paranın değer ölçüsü ve "para" görevlerinden yola çıkarak Marx paranın dolaşım aracı olarak görevindeki dolaşım kanunlarını analiz eder. Paranın "para" olarak ihtiyaca göre paranın dolaşımdan çekilmesini veya tekrar konulmasını mümkün kılarken, paranın diğer değerlere göre oranlı değeri dolaşım için gerekli para miktarına etkide bulunur. Diğer malların değerlerinin yükselmesi halinde paranın ve diğer ekonomik değişkenlerinin aynı kalması sonucunda dolaşımdaki para miktarı artar. Çıkarılan bu sonuç nicelik kuramında öne sürülen nedensel bağlantılara tamamen ters düşmektedir.

Marx sadece altının dolaşım kanunlarıyla yetinmedi. Aynı zamanda başka değiştirilmeyen (konvertibl olmayan ç. n) kağıt para dolaşıma girdiğinde ve altın belirli ölçülerde para görevlerini sürdürdüğünde bu kanunların nasıl değişime uğradıklarını gösterdi. Dolaşım koşulları değiştiği halde analizdeki metot aynıydı ve bu göze çarpıcı biçimde klasik nicelik kuramı taraftarlarının metotlarından ayrılıyordu.

Elbette Marx tekelci devlet kapitalizmiyle ortaya çıkan bu sisteme özgü dolaşım kanunlarını inceleyemedi. Burada kağıt para altın garantisi ve kredi olmadan dolaşır (geniş manada buna devlet tarafından çıkarılan banknotlar ve banka mevduatları gibi resmi dolaşım araçları girerler). Bu koşullar altındaki dolaşım kanunlarını incelemek, monetarist'lerin paranın nicelik kuramını kullanmak için en son girişimleriyle mücadele içinde bulunan marksist ekonomistlerin konusudur.

Marksist para teorisinin onu monetarist teoriden ayıran ve aynı zamanda günümüzde etkide bulunan dolaşım kanunlarının analizi için bir çıkış noktası olan bir özelliği, Marx'ın çeşitli para biçimlerinin gelişimini tarihsel olarak incelemesidir. (Marx ç. n) analizinde paranın mal şeklinde nasıl madeni para ve sonra da kağıt para ve kredi'ye dönüştüğünü

gösterdi. Paranın gelişme biçimleriyle ilgili bu son olarak açıklanan sözler para dolaşımının günümüzde etkili olan kanunlarının incelenmesi için temel teşkil etmektedir. Marx'ın yaklaşım biçimi yeni para biçimlerinin gelişim ve önemini dikkate almayan monetarist görüşlerden temelde farklıdır.

Gördüğümüz gibi, Marx'ın para teorisi nicelik teorisine tamamen ters düşüyor. Bunun dışında, marksist birikim teorisi monetarist doktrinin piyasadaki rekabetin esnek fiyatlar koşulunda kaynakların optimal kullanımını garantilediği ve istihdamın da optimal yüksekliğe ulaşacağı tezini de çürütüyor.

Kapitalist birikim kaçınılmaz olarak ekonomik krizleri, refah ve durgunluk dönemlerini beraberinde getiren çelişkili eğilimler ortaya çıkarır (her şeyden önce kâr oranlarının düşme eğilimini). Birikimin genel kanununun işlemesi kendisinin de bir yandan bağlı olduğu sayıca değişken yedek işsizler ordusunu ortaya çıkarır. İşsizler ordusunun işlevi sadece ücretin ve işgücünün değerinin artmasını önlemek değildir, o, aynı zamanda daha sonraki muhtemel bir birikim imkânı ortaya çıktığında sermayenin genişleme için kullanabileceği bir işgücü ordusunu da hazırda tutar. Marksist teoriye göre (ve de monetarist teorinin tam tersine) işsizler ordusunun varoluşu kapitalist birikimin temel kanunlarından birisidir.

Birikim (ki kaçınılmaz olarak krizleri doğurur) ve işsizler ordusu konularında Marx'ın çıkardığı sonuçlar onun kapitalizmin çelişkilerinin kompleks analizine bir örnektir. Ekonomiyi ileriye götüren eksen ve temel nokta, temel çelişkisi emek ve sermaye arasındaki uzlaşmaz çelişkidir. Somut birikim sürecinde buna belirleyici unsurlar olarak çeşitli sermaye gruplarının kapitalist rekabeti ve mücadelesi de eklenir. Marx'a göre bu diyalektik süreç zorunlu olarak krizleri ve zaman zaman ortaya çıkan zorlukları beraberinde getirir. Bu sonuç monetaristlerin esnek fiyatlarla serbest pazarlarda varolan rekabetin harmonik dengeyi sağladığı iddialarına tamamen terstir.

"THATCHERİZM" VE AMAÇLARI

Monetarizmin kendisi doğrudan ekonomik sorunlarla ilgili olmasına rağmen, burjuvazinin en saldırgan çevreleri tarafından uygulanan politik ve ideolojik saldırıyla bağıntılıdır. İngiltere'de "Thatcherizm" kavramı kullanım diline "monetarizm"de ifadesini bulan ekonomik yönden çok politik yönü vurgulayarak girdi. Ekonomik alanda burjuvazinin politikasının en önemli amacı örgütlü işçi sınıfının, onun sendikalarının gücünü kırmaktır. Keynesçiler için sendikaların devlet mekanizmasına daha sıkı bağlanmasını sağlayan önlemler karakteristikti. Böylece sendikaların bü-

yük etkide bulundukları imajı yaratılıyordu. Aslında keynesçiler bu şekilde sendikaları devletle ortak çalışmaya çekerek ve ücretlerin yükseltilmesine karşı devlet sınırlamaları getirerek (gelir politikası) sendikaların mücadele potansiyelini sarstılar.

Monetarizm aynı amaçlara 1979'dan beri İngiltere'de burjuvazi için başarılı sonuçlar veren başka metodlarla ulaşmak istiyor. Monetarizmin tezlerine uygun olarak – "devletin geriletilmesi" ve pazar güçlerinin serbestisini – Thatcher hükümeti görünüşte özel sektörde çalışanların ücretleri üzerindeki devlet kontrolünü azalttı (gelir politikası). Gerçekte ise çalışanların önemli bir kısmının, devlet sektöründe görevli olanların ücretlerine sıkı bir kontrol getirdi. Gelir politikasından vazgeçme sendikaların grev örgütleme haklarını kısıtlayan ve onların örgütsel gücünü zayıflatan kanunlar hükümetin serbest piyasa rekabetine inancı ile haklı çıkarılmak isteniyor. Sendikalar tekelci durumları (iş piyasasındaki ç.n) nedeniyle rekabeti önledikleri iddiasıyla eleştiriye uğruyorlar. Yedek işsizler ordusuna ait emekçilerin işgüçlerini daha ucuz fiyata satarak diğer çalışanlara karşı ortaya çıkmaları – monetararistlerin sendika örgütlerine karşı saldırılarıyla yapmak istedikleri pazar rekabetinin biçimi budur. Ekonomik krizin kapsamı ve muazzam yedek işsizler ordusunun varlığı rekabette bulunan bu güçlerin mücadelesini kuvvetli biçimde arttırıyor.

Monetaristler sendikalara karşı saldırılarını tüm sermayenin çıkarları adına yapıyorlar, ama Thatcher hükümetinin ulusal ekonomiyi tamamen uluslararası pazar güçlerine açma çabaları aynı zamanda başka özel etkilerde de bulunmaktadır. O, bu şekilde dış sermaye ve uluslararası tekelleri ulusal sermayeden daha çok teşvik ediyor ve yurt içinde finans kapitalin sanayi sermayesinden daha fazla faydalar elde etmesini sağlıyor.

Monetarizm, hükümetin önemli ölçüde kur fiyatlarının belirlenmesi operasyonlarından çekilmesini ve genelde rekabet edemeyecek durumdaki işletmelere subvansiyon ve desteğin reddedilmesini beraberinde getirdi (hernekadar eski Labour hükümeti gibi şimdiki tutucu hükümet de firmaların vergisini, birçok şirketin pratikte hiç vergi ödemesine gerek kalmayacak derecede azaltmasına rağmen.) Bütün bunlar kapitalist dünya ekonomisinin eşitsiz gelişimi sonucu uluslararası iş bölümünde derin değişikliklerin sürdüğü bir zamanda yapıldı. Çeşitli endüstri dallarında öncü merkezler ya bir kapitalist ülkeden diğerine ya da kapitalist sanayi ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere kayıyorlar. Bu kayış, ekonomik krizle birlikte, İngiltere gibi ülkelerde önemli endüstri sektörlerinin çöküşüne sebep olan rekabete yol açmaktadır. Ve Laissez-faire'in (bırakınız yapsınlar ç.n) teşvikiyle bu, çöküşün daha da şiddetlendirilmesi demektir.

Uluslararası rekabetin güçlenmesinin monetarizm tarafından teşvik edilmesi uluslararası tekellere ve finans kapitale yarıyor. Birinci olarak onlar tüm dünyada kâr ediyorlar, ve eğer yeni uluslararası işbölümü kapitalizmin uzun dönemli kârlarının sağlanması yolunda dönüşümse, o zaman bu sermaye grupları durumdan fayda sağlayanlar olacaktır, çünkü onlar İngiltere veya herhangi bir diğer ülkede endüstri sermayesinin zayıflaması ile hiçbir kayıba uğramıyorlar. İkinci olarak, Laissez-faire'nin teşviki 1979'da İngiltere'de sermaye ihracı üzerindeki her türlü kontrolun kaldırılmasına yol açmıştır. Yani, finans kapital ve uluslararası tekeller kredi verme veya alma, yurtdışında yatırım yapma serbestisinden faydalanmış oldular.

Monetarizmin politik ve ideolojik gücü onun ekonomi üzerindeki etkisi ve yeni uluslararası işbölümü koşullarında pazar ekonomisine doğru radikal bir dönüş yapma çabasından kaynaklanmaktadır. İngiliz marksistlerinin görüşüne göre bu yol ülkedeki sınıf ilişkilerini önemli ölçüde değiştirme çabasının bir göstergesidir. İşçi sınıfına yapılan bu saldırılarda sorun sadece varolan sınıflar arasındaki güçler dengesini değiştirme değildir, burada yapılmak istenen sömürülen sınıflara özgü yapıyı değiştirme çabasıdır. En önemlisi de şudur: Sınıfsal dayanışma duygusunu kurutup yerine bireyci ahlâk yerleştirilmek isteniyor; kişinin sadece kendini düşünmesi, rekabet ruhu, görüşü. Böylece işçi sınıfının sendikaları ile olan birliği ve devletin işyerlerini koruma, sağlık, emeklilik ve eğitim gibi sosyal icraatları sağlayacağına olan inancı sarsılmak isteniyor. Monetarizm ve "Thatcherizm", işçi sınıfının birlikteliğini bozmak ve böylece içinde orta tabakaların dünya görüşünün filizlenmesini istiyor. Bu orta tabakalara dayanan yeni sağ güçlerin şekillenmesiyle işçi sınıfı üzerinde yeni bir hegemonya kurulması ve uluslararası sermayenin hareket serbestliği için sağlam bir taban yaratmak amaçlanıyor.

BÜYÜK SERMAYENİN ÇIKARINA

Monetarizm şüphesiz tekelci devlet kapitalizmi çerçevesi içinde yeni bir görünümdür. O, kapitalizmin gelişmesinin bu aşamasının incelenmesinde önümüze bazı sorular çıkarıyor.

Devletin ekonomiye müdahelesinin artması tekelci devlet kapitalizmine özgüdür. Bu aşamada devletin müdahelesinin daha da artacağı, sosyal programların gerçekleştirilmesiyle işgücünün yeniden üretimini garanti altına alacağı, kredi ve finansman araçlarını devreye sokacağı ve keynesçi metotları uygulayarak pazarları stabilize edeceği tahmin ediliyordu. Halbuki monetarizm, devletin ekonomiye müdahelesini önemli ölçüde kısma yolunda ciddiye alınması gereken bir teşebbüstür. Sosyal

programlar kısıtlanıp ticari bir temele oturtuluyor; endüstrinin devlet tarafından finansmanı sona erdirilip banka kredilerinin verilmesi üzerindeki kontrol kaldırılıyor; pazarın istikrarsızlığı gözle görülür şekilde ortaya çıkmatadır. Monetarizm tekelci devlet kapitalizminin çözülüşüne götürmüyor mu?

Marksist analiz bunun böyle olmadığını söylüyor. Monetarizm tekelci devlet kapitalizminin *çerçevesi* içinde sadece kısmi bir eğilimdir. Monetarizmin ekonomi politikasından en çok uluslararası sermayenin büyük tekelci kuruluşları ve onlarla bağlantılı olan finans kapital faydalanıyor. Bu anlamda monetarist politika kapitalizmin bu aşamasına özgü politik çizgiden hiç ayrılmamaktadır. İkinci olarak, monetarizm onun ideologları devletin ekonomiye aktif müdahelesine karşı olduklarını iddia etmelerine rağmen devletin zayflamasına yol açmıyor. Gerçekte monetarizmin amacı kapitalist devletin gücünü arttırmaktan ibarettir. Bireysel görüşlerin ve sağcı küçük burjuva ideolojisinin hegemonyasının sağlanması ile monetarizmin kurucularının amacına göre sınıfsal dayanışma ve sermaye güçlerine karşı mücadele eden sınıfsal örgütler zayıflatılmalıdır. Bu politikanın İngiltere'deki etkileri 1982'de –Arjantin'e karşı savaş sırasında– militarist ve şovenist duygular arttığında ve hükümetin politik yükünün diğer karşı devrimci yanları kuvvetlendiğinde kendini gösterdi. Monetaristler sözde devlet harcamalarının kısıtlanmasını istedikleri halde, Thatcher hükümeti zamanında ordu ve polis örgütü için yapılan harcamalar en yüksek düzeye ulaşmış bulunuyor.

Sonuç olarak monetarist bir yönelimle devlet politik olarak güçlendirilir ve ekonomik gücü açıkça sağlamlaştırılır. Pro-keynesçi politika güttüğü zaman devletin üzerine aldığı ekonomiye olumlu müdahelenin kapsamı azaldı. Monetarist yönlendirme sırasında ise olumsuz müdahele artmış bulunuyor. Devlet işçi düşmanı konulara yönelip kendisinin arttırdığı işsizliği sendikaların üretim ve ücret sözleşmeleri sırasındaki güçlü durumunu sarsma yolunda kullanıyor. Bütün devlet kuruluşlarındaki bütçeler üzerindeki sıkı kontrolla devlet ekonomiye etki için daha sağlam, daha büyük ölçüde merkezileşmiş ve böylece daha istikrarlı bir temel yarattı. Daha önceden devlet mekanizmasının çeşitli halkaları harcamalarının planlanmasında ve finansmanında belirli ölçüde bağımsızdılar. Fakat 1970'li yıllarda sıkı mali talimatnamelerin uygulanmaya konmasıyla bu bağımsızlık azaldı ve Thatcher kabinesinin monetarist yönelimi ile toptan kaldırıldı. Şimdi devletin bütün organlarının çalışmaları merkezden etkili biçimde kontrol ediliyor. Devletin finanse ettiği harcamaların toplam miktarı ülke içinde üretimin (brüt) yarısına denk olduğundan, bu, hükümetin ekonomik gücünün büyük ölçüde artması demektir.

Monetarizm hiçbir zaman sermayeye Keynesçilik'ten daha yararlı olduğunu garanti edemedi. Sermaye monetarizme yanaşarak büyük bir ri-

zikoya giriyor; çünkü devletin ekonomiye olumlu müdahelesinin kaldırılmasıyla istikrarsızlık kuvvetlenmektedir. Gelecekte egemen sınıfın Keynesçiliğin ilk biçimlerinden birine dönmesi muhtemeldir. Marksist teori şunu açığa çıkarıyor ki, Keynesçilik ve monetarizm egemen sınıfın kendi isteğine göre seçtiği basit iki rakip yönelim değildir. Onlar objektif güçlerin, maddi koşulların etkisinin sonucudur. Burjuvazi için Keynesçiliğin kuvvetli yanı şu objektif faktörden oluşmaktadır:Devletin günümüz kapitalist ekonomisinde büyük rol oynadığı ve monetaristlerin devletin olumlu müdahelesini sınırlama çabalarıyla bile devlet tarafından kontrol edilen harcamaların ve üretimin önemli ölçüde azalmayacağı. Buna rağmen, bazı kapitalist grupların monetarizmi desteklemesinde çeşitli faktörler rol oynadı.

Keynesçilik zamanındaki devlet harcamaları sermayeye fayda sağlıyorlardı, fakat bunlar üretken olmayan harcamalardı. Onlar dolaylı olarak artı-değer üretimini teşvik etmektedirler fakat kendileri artı-değer üretmiyorlar ve son tahlilde vergi ve borçlanmalar yoluyla finanse ediliyorlar. Bu yolla, özel birikim için artı-değer kayıba uğruyor. Bu yüzden sermaye Keynesçi politikaya karşı ikili bir tutum aldı ve 70'li yılların ortasında endüstride kârlar büyük ölçüde düşünce, sermayenin monetarizmin kâr kayıplarını azaltmak için gösterdiği çabalara yanaşması için şartlar oluşmaya başladı. Bununla beraber, devletin ekonomiye Keynesçi prensiplere göre müdahalesi kârlar büyük ölçüde zarar görmeden tekrar mümkün olunca sermaye monetarizme olan yardımını kesecektir.

İşçi sınıfı açısından monetarizme karşı mücadele tekelci devlet kapitalizminin tüm biçimlerine karşı bir mücadeledir. Bu İngiltere'de işçi sınıfının alternatif ekonomi politika kampanyası temelinde gelişiyor. Önce İngiltere Komünist Partisi tarafından formüle edilen alternatif strateji şunları öngörmektedir: Finans kapitalin hareketine karşı ağırlık noktası olarak sosyalist önlemlerin uygulanması, sosyal icraatlar alanında devletin görevinin yeniden kurulup geliştirilmesi ve kamu mülkiyetinin genişletilmesiyle endüstrinin planlı biçimde teşviki. Alternatif ekonomi politikanın başarısı parlamento ve parlamento-dışı mücadelenin kuvvetine ve son olarak da devlet iktidarının sosyalist dönüşümüne bağlı olacaktır.

(1) Karl Marx—Friedrich Engels Cilt 13, sf. 133-160
(2) a.g.y. sf. 154-155
(3) a.g.y. sf. 99-100
(4) a.g.y. sf. 135
(5) a.g.y. sf. 86

Bu yazı PROBLEME DES FRIEDENS UND SOZIALISMUS'un Eylül 1983 tarihli sayısından türkçeye çevrilmiştir.

Yeni Teknoloji: İşçilere Dost mu, Düşman mı?

Richard Clarke
Londra Üniversitesi'nde Doçent
(İngiliz Komünist Partisi)

Bilim ve tekniğin 1945 yılından sonraki hızlı gelişimi kapitalizmdeki yapısal değişikliklere ve hayatın her alanındaki dönüşümlere ayrılmaz biçimde bağlı bulunuyor. Bu gelişim bilimin sağlığa ve doğaya zarar vermemesini, bunun dışında savaşa, toplumsal eşitsizliğin derinleşmesine, serbest zamanın ve çalışmanın insana yabancılaşmasına değil de, insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına hizmet etmesini isteyenlerin önüne çok ciddi *politik* sorunlar çıkarmaktadır.

Bu sorunların farkına varıldığına en çarpıcı ve yüreklendirici örnek, bir atom felâketi tehlikesine karşı Batı Avrupa'da yeni bir güçle gelişen hareketlerdir.(1) Barış hareketinin yükselmesi ve "en yüksek derecede teknik devrim"in (zamanın Labour-yöneticisi Harold Wilson tarafından ortaya atılan ve Labour partisinin 1964 yılında bunu kullanarak seçim mücadelesini yürüttüğü ve seçimi kazandığı slogan) iflas etmesi tekniğin toplumsal rolü üzerine yürütülen tartışmaları ülkemizdeki politik hayatın merkez noktası haline getirdi. Burada sözü edilen, sol güçler arasındaki alışılmış teorik tartışmalar değil, çoğunlukla tabandaki girişimler yoluyla ortaya çıkan yeni tipten politik eylemlerdir.

İngiliz sendikalarında da hiç de önemsiz olmayan hadiseler cereyan etmektedir. Bütün büyük sendikalar teknoloji ile ilgili konuların işverenlerle yapılan ücret anlaşmalarına dahil edilmesini öngören normlar kabul ettiler. Bu şekilde "yeni teknoloji üzerine" çerçeve anlaşmalar hazırlanıp dağıtılmaktadır. Bazı sendikalar, örneğin Association of Scientific

Technical and Managerial Staffs (ASTMS), bu konuların hazırlanması için uzmanları görevlendiriyor, çalışma koşullarının düzeltilmesi yolunda kampanyalar için dökümanları basıyor ve gittikçe daha kararlı ve örgütlü biçimde hükümet organlarına etkide bulunuyorlar.

Aynı zamanda İngiliz işçi sınıfının yeni teknolojilerin yayılması özellikle mikro-elektroniğin üretime sokulmasıyla edindiği tecrübeler, günümüz tekelci kapitalizm koşullarında bilimsel kazanımların kullanımının hangi çelişkileri ortaya çıkardığı konusunda klasik bir örnektir. Muhakkak ki ücret anlaşmaları yardımıyla ücretler yükseltilebilir veya mikro-elektroniğin üretime girmesiyle işlerini kaybetmiş olanlar için çalışma koşulları düzeltilebilir. Fakat genellikle (mikro-elektronik yüzünden ç.n) işyerleri yok oluyor ve işsizlik artıyor. Bu, ülkenin bazı kısımlarında özellikle gençler arasında salgın hastalık gibi yayılmaktadır. Eğer sendikalar "rasyonelleştirme" çabalarına karşı koyacak güçte oldukları takdirde, bu sefer de "üretim fazlası ve durgunluk" koşullarında yeniliklerin üretime sokulmasına ilgi azalıyor (fabrika sahipleri yatırım kararı alırken kamu çıkarını değil, kâr amacı güttüklerinden) veya sermaye yurtdışına çıkarılıyor. Savaş sonrası görülen eğilim, yani Birleşik Krallık iç pazarında kumaş, ayakkabı, araba, elektronik gibi İngiliz mallarının işçi sınıfının büyük kısmının sendikal alanda örgütsüz bulunduğu düşük-ücret-ülkelerinden gelen daha ucuz ve çoğu zaman da daha kaliteli mallar karşısında tutunamaması eğilimi bu şekilde daha da artmaktadır.

Bu içinden çıkılmaz durumun kavranması Labour-muhalefetini ve sendikal hareketi "alternatif ekonomik strateji" hazırlamaya yöneltti. Sözü edilen, özünde hükümetin günümüzdeki monetarist politikasının tam tersi yönündeki Keynes'çi sosyal ve ekonomik önlemler paketidir. Bu şekilde, çalışanların sayısını yükseltmek, yatırım faaliyetlerini teşvik etmek, çevre korunması, tıbbi yardımı ve eğitimi iyileştirmek, ithalatı kontrol altına almak ve sermaye çıkışını önlemek için devlet harcamalarının arttırılması planlanıyor. Bu programın gerçekleşme olasılığı her şeyden önce 1984 yılındaki parlamento seçimlerinin sonuçlarına bağlıdır. Fakat İngiliz Komünist Partisi'nin vurguladığı gibi, kriz içindeki kapitalizmde –Labour partisinin zaferi durumunda– bir Labour hükümeti dahi teknolojik değişimlerin yol açtığı sorunları çözemeyecektir. Ve sosyalizm'e giden yolun programı olarak "alternatif ekonomik strateji" de son derece sınırlıdır. Bu, mikro-elektronik örneğinde gösterilebilir.

Teknolojinin mükemmelleşmesinin ilerlemeyi sadece potansiyel olarak değil, aynı zamanda zorunlu olarak da teşvik ettiği şeklindeki ütopik görüşler, mikro-elektronik ve onun topluma etkileri konularında İngiltere'nin popüler burjuva yazarlarından Dr. Chirstopher Evans'ın

eserlerinde görülebilir. O şöyle yazıyordu: " 'Bilgisayar devrimi' bilgisayarların kullanıldığı tüm ülkelerde genel refahın çok hızlı bir şekilde yükselmesini beraberinde getiriyor; bu en azından Batı dünyasının endüstri devrimi sırasındaki kazançlarıyla karşılaştırılabilir."(2)

Ters yöndeki görüş alışagelmiş biçimde orta tabakaların (teknolojik yeniliklerin olumsuz etkilerinden memnun olmayanlar) ve "radikal" Utopit Sosyalist'lerin temsilcilerinden geliyor. Onlara göre yeni teknoloji,yapısı gereği insanları baskı altına almakta, yabancılaştırmaktadır ve de ökolojik olarak zararlıdır.

Eğer geniş işçi tabakalarına kadar ulaşan bu birbirine karşıt görüşlerden gerçek ortaya çıkarılmak istenirse, doğru anlaşılması politik eylemlerimizin temelini teşkil edecek olan yeni teknolojik sorunların ekomi-politik içeriği açığa kavuşturulmalıdır.

Günümüzde işsizlik hayaleti sadece Avrupa'da değil, tüm kapitalist dünyada dolaşıyor. Sadece AET ülkelerindeki işsizlerin sayısı 11 milyonun üzerindedir (gelecek iki yıl içinde bu sayı 13 milyona çıkacak; bu, tüm emekçilerin % 12'sine eşittir).(3)

Kapitalizm'de sermayenin emeğin yerini almasının tekniğin temel fonksiyonu olduğu çok uzun zamandanberi biliniyor. "Kapital"in ilk cildinde Marx, 1851 yılında makina işçilerinin kitlesel grevinden sonra daha iyi makinaları alarak aşağıdaki açıklamayı yapan buharlı çekicin bulucusu Nasmyth'den alıntı yapıyordu: "Modern mekanik gelişmelerimizin belirleyici özelliği kendi kendine çalışan makinaların üretime sokulmasıdır. Şimdi bir işçinin yapması gereken ve de herkesin başarabileceği iş, kendisinin çalışması değil, makinanın çalışmasını kontrol etmesidir. (İşçi sınıfının ç.n.) becerisine doğrudan bağlı olan özelliği şimdi sona ermiştir. Önceden bir makinist başına 4 genç çalıştırıyordum. Bu yeni mekanik kombinasyonlar sayesinde yetişkinlerin sayısını 1500' den 750'ye indirdim. Sonuçta kârım önemli ölçüde arttı."(4)

Bu durumu –100 sene sonra– benzer bir olayla, National Cash Register adlı şirketin 1975 raporlarıyla karşılaştıralım. Sözü edilen, şirketin ürettiği elektro-mekanik kasaların mikro-proseder ihtiva eden yeni bir modelle değiştirilmesinin ortaya çıkardığı sonuçlardır: "Günümüzdeki elektronik malların üretimi için harcanan emek... öncekinin % 25'idir. Bugün esas olarak satın aldığımız bitmiş parçalar monte ediliyor.... Bunun sonucunda üretimde görevli olanların toplam sayısı 1970'den beri 37.000'den 18.000'e düşmüştür."

Yenilik şurada ki, bugün "yeni teknoloji" her yerde büyük ölçüde kullanılmakta ve ekonomide çok önemli rol oynamaktadır. National Cash Register çalışanlarının başına gelenler diğer işletmelerde ve branşlarda da ortaya çıkmaktadır. Bu alanda ucuz yabancı malların rekabeti

en azından işletmelerdeki "rasyonelleştirme" kadar işyerlerinin yokedilmesini hızlandırmaktadır. Ayrıca, bazı şirketlerin raporlarından anlaşılacağı üzere, İngiliz ekonomisinin sorunu "yeni teknoloji"nin çokluğunda değil, aksine –ülkenin ekonomik ilerlemesinin gerekleriyle karşılaştırıldığında– eksikliğinde yatmaktadır. Bazı kimselerin bilgisizlik yüzünden "makinaların hücümundan" bahsetmelerine rağmen, sendikalar birçok dalda yeni yatırım alanları bulmak için uğraşıyorlar ve fabrika yönetimlerine bu fırsatları kaçırmamaları için baskı yapıyorlar.

Açıktır ki, teknolojik dönüşümlerin genel olarak istihdam üzerine önemli ölçüde etkileri vardır. İngiliz hükümeti muhtemelen bilerek soğukkanlı gözükmeye çalışıyor: Onların iddiasına göre, yenilikler, geçmişte işyerleri sayısının genel azalmasına yol açmıyormuş, bazıları (örneğin son 20 yıldaki bilgisayarların gelişimi) baştaki korkuların tersine yeni alanlar ve meslekler yaratmış.

Bu türden "analizler" ve otomasyonun ilk sonuçlarıyla karşılaştırmalar o zamanlar üretimden çıkarılmak zorunda kalan işgücünü kucaklayabilen bir hızlı kapitalist gelişme ve genişleyen hizmet sektörü dönemi olduğu gerçeğini görmezlikten geliyorlar. Ayrıca (o zamanlar ç.n) İngiltere'nin öncü konumu dünya pazarında endüstri mallarının satışını garantiliyordu. Şaşılacak şey, fakat birçok sendika yöneticisi de mikroeloktronikle ona bağlı olan ve 60'lı yılların "bilgisayar devrimi"nden temelinde farklı olan teknolojinin ekonomik yapı ve üretim ilişkilerinde köklü değişimler olmaksızın yerleştirilebileceğini kabul edebiliyorlar.

Genel olarak mikro-elektroniğin yerleştirilmesi muhtemelen çalışanların sayısına önemli etkilerde bulunacaktır. Bununla beraber, kaç işyerinin azalacağı hakkında tahminler yürütmek oldukça zordur. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre işsizliğin aşağıdaki gibi artacağı hesap ediliyor: Tarımda % 8, imalat sanayiinde % 22, "bireysel hizmetler" alanında % 9 ve bilgi servisi dallarında % 27 kadar. Bu sektörlerde çalışanların sayısı gözönüne alındığında, bu durumda ABD ekonomisindeki işyerlerinin % 18,2 oranında azalacağı görülür. İngiltere için yapılan buna benzer bir araştırmada 4 milyon işyerinin yok olacağı hesaplandı; bu % 16 oranında bir azalma demektir. Tahminlere göre diğer kapitalist endüstri ülkeleri için de benzeri sonuçlar ortaya çıkacaktır.

İş sürecinde de önemli niteliksel değişiklikler ihtimal dahilindedir. Kapitalist ülkelerde sık sık kalifiye işçilerin yetkinliklerinin düşmesinden sözediliyor. Bu tez "iş süreci" teorisinin savunucularından olan Braverman gibi burjuva ekonomistlerinden kaynaklanmaktadır. Onların görüşüne göre emeğin yerini sermayenin doldurması çalışanların yetenek ve becerilerinin makinalara "aktarılmasını" beraberinde getiriyor; bu şekilde iş gücü "kenara itiliyor", çalışanların iş sürecindeki yabancılaşma-

sı artıyor ve sendikal olarak örgütlü işçilerin durumlarını düzeltme olanakları azalıyor.

Özellikle "kadınların işleri" (çoğunlukla kadınların yaptığı, yeni tekniğin etkisinin en çok kendini göstereceği büro işleri), yeni teknolojinin işçilerin sağlığı, emniyet tekniği, iş hızı, psikolojik gerginlik ve yönetim mekanizması üzerinde etkileri sorun yaratmaktadır.

Mikro-proseder'ler çalışma koşullarını önemli ölçüde iyileştirebilirler. Bununla beraber pratikte daha çok tersi gerçekleşmekte.(5) Son Labour-hükümetinin baş danışmanı Euan Maddock şu görüşte: "İş gücünün bir tarafta teknik ilerlemenin hızına uyum gösterip sonuçlarından faydalanan ve değişen koşullara uyabilen küçük bir teknik elit grup, diğer tarafta ise becerileri artık sorulmayan ve değişikliklere uyum gösterme konusunda eğitimleri yetersiz büyük bir işçi tabakası şeklinde kutuplaşma olasılığı mevcuttur."(6)

Şunu vurgulamak istiyoruz ki, yeni teknolojinin iş süreci üzerindeki bu sonuçları kaçınılmaz değildir. Üretimdeki otomasyon "erkek" ve "kadın" işi arasındaki farkın kaldırılmasına, işyerindeki emniyet tekniğinin düzeltilmesine ve gerekli değişimler yapıldığı takdirde iş süreçleri yönetiminin daha yüksek düzeye getirilmesine yardım edebilir. Bu değişimler de çalışanlardan büyük ölçüde teknik bilgi ve üretim organisazyonu sistemi konusunda girişim isteyecektir. Mikro-proseder'ler vasıtasıyla erişilen muazzam üretkenlik artışı günlük çalışma zamanının kısaltılmasını, tatilin ve de bunun yanında meslek eğitimi sürecinin uzatılmasını, ayrıca emeklilik yaşının indirilmesini mümkün kılabilir.

Bununla beraber, tekelci kapitalizm koşullarında bu alanda büyük ilerlemeler beklemek de hayalcilik olacaktır. Tabii ki tek tek bazı branşlarda ve mesleklerde iyileşmeler görülebilir. İşverenlerle yeni teknoloji konusunda sözleşmelere girmek kavramı sendikal harekette alışılmamış bir yol değildir. Bu, 70'li yıllarda Labour-hükümeti zamanında TUC'nin teknolojik değişimler konusundaki politikasının temel noktası olarak ortaya çıktı. Fakat ücret anlaşmalarının hazırlanması, uzlaşmanın amaçlandığı bir süreçtir. Eğer ekonomik krizin yanında üretim otomasyonu yüzünden bir de işçi örgütlerinin zayıflaması tehlikesi belirirse, uzlaşmanın sağlanması çok daha zorlaşacaktır.

Üretimdeki işçilerin, "mavi yakalıların" birçoğunun mesleki yeteneklerine yeni teknoloji koşullarında artık ihtiyaç duyulmuyor. Tarihi gelişim içinde sendikalar, bu nitelikte işçi azlığı yüzünden, işverenlerle yaptıkları görüşmelerde daha iyi iş koşulları veya işyeri garantisi değil, daha yüksek ücretler talep ettiler. Alışılagelmiş mesleki becerinin gerilemesi ve ücretlerin eşitlenmesi ile belli işçi katmanları, örneği mekanik iş safhalarını yapanlar için taviz alma imkanları azalmış bulunuyor.

Tabii ki tek tek ülkelerdeki koşullar birbirinden çok farklıdır. Avrupa Sendika Enstitüsü'nün (ETUI) yaptığı bir araştırmaya göre, Norveç ve İsveç'te ücret anlaşmaları ve kanunlar sendikalara yeni teknolojilerin uygulanması üzerine yapılan görüşmelerde geniş haklar tanırken, diğer ülkelerde bu sadece temenni halinde. İtalya'da bu konuda hiç somut uygulama yok. Mikro-elektroniğin üretime sokulması ve iyi pratik uygulamalar "sadece teknik olarak çok modern donatımlı, yüksek derecede kalifiye ve gerekli teşviki gören iş gücüne sahip toplumlarda" mevcuttur.[7] Fransa'da "sendikalar yeni teknolojinin uygulanması için ulusal planda temel yönelimleri hazırladılar, fakat işverenler genel olarak bu konuyu görüşmeye yanaşmadı, bu sorun da tabii anlaşmaların içinde yer almıyor." İngiltere'de sendikaların politikasında yeni teknik konusunda benzeri anlaşmalara büyük önem veriliyor. Buna rağmen " en azından bedensel olarak çalışanlarda yeni tekniğin uygulanması daha çok istisna durumunda". Nerede bu şekilde anlaşmalar imzalanmışsa, "kısa süreli oldu ve iş piyasası ile endüstri'de durumun hızla kötüleşmesine yol açtı".

Örgütlü işçi hareketinin yeni tekniğin getirdiği sorunların üstesinden gelmek için karşılaştığı güçlükler sendikaların üye sayısının azalmasıyla daha da artmaktadır. TUC içindeki örgütler 1 yıl içinde 600.000 üye kaybettiler. (Şu sıralar TUC 11 milyon üyeye sahip. Bu sayı savaş sonrası döneminin rekor düzeyi olan 12,2 milyonun oldukça altındadır.) Sorun metal işçileri ve kalifiye olmayan işçilerin sendikalarında özellikle daha ciddi.

Avrupa Sendika Enstitüsü'nün yukarıdaki araştırmasında, ücret anlaşmalarında teknolojik değişimlerle ilgili sorunların sadece istihdam oranı *arttığı* ve hayat standardı yükseldiği takdirde çözülebileceği sonucuna varılıyor. Fakat sendikalar bugün tam tersi bir durumla karşı karşıyalar. Genel olarak durumları yeni teknolojinin ortaya çıkardığı sorunların üstesinden gelebilecek kadar sağlam (stabil ç.n) değil.

Şüphesiz bu durum tekelci kapitalizmde yeni teknolojinin ortaya çıkardığı derin çelişkileri yansıtıyor. Sorun –en azından gözüktüğü şekliyle– şurada yatmaktadır: Tüm kapitalist endüstri ülkeleri aynı durumda olduklarından (yeni veya genişleyen pazar yokluğu ve sermayenin uluslararası planda yoğunlaşması) bu ülkelerden bazılarının ekonomik durumu kötüleşmekte. Sermaye daima en uygun yatırım alanlarını arayacağı için, işçi sınıfı örgütlerinin en güçlü olduğu, tekellerin gelirlerinin daha büyük kısmının ücretler ve iş koşullarının iyileştirilmesi için kullanılmasının sağlanabildiği ülkeler, ki yeni teknolojinin eksikliği yüzünden bu teknolojilere sahip ülkelerle rekabet etme durumundadırlar, en çok zorluğu çekmektedirler.

İngiltere'nin endüstrileşmede hızla ters yönde ilerlemesinin en önemli sebebi de burada yatıyor. Endüstri malları ithalatı ve sermaye ihracı üzerinde denetimi de içeren uluslararası ve ulusal bir ekonomi politika yoksa, yeni teknolojilerin hızlı bir şekilde uygulanmasıyla ekonomik büyüme sağlamayı amaçlayan talepler birer temenni olmaktan öteye geçemezler.

Kısa dönemde otomasyonun sonucu olarak üretkenliğin önemli ölçüde yükselmesi, emek miktarının ve üretim masraflarının azalması yoluyla rekabet mücadelesi kaçınılmaz olarak keskinleşecek ve pazardaki yoğunlaşma (Konsantrasyon ç.n) hızlanacaktır. Ayrıca yeni teknoloji sermayenin dolaşımını da arttırıyor: İşverenler gözü kapalı en modern yenilikleri uygulamaya zorlanmaktadırlar.

Uzun dönemde ise –yeni teknolojinin işçi sayısını azaltmasıyla ortaya çıkan– genel talebin gerilemesi yeniliklerin teşviğini köklü bir şekilde azaltıp son tahlilde ekonomik ve teknik durgunluğa yol açmaktadır.

Yeni teknolojinin ve onun bugünkü ekonomi politikasının tarihi incelendiğinde, mikro-elektronikleşmenin sermaye tarafından sermaye için geliştirildiği ve Marx'ın genel olarak teknik değişimler üzerine yazdığı gibi onun (sermayenin ç.n) varlığının devam edebilmesi için gerekli olduğu görülür. Ama aynı zamanda o kapitalizmin *iç çelişkilerini* önemli ölçüde arttırıyor. Talebin azalması şeklinde kendisini gösteren ve "teknolojik" işsizliğin sonucu olarak ortaya çıkan alım gücünün gerilemesi, üretkenlik yükselişi veya daha fazla kâr şeklinde hızlı ve kaydadeğer bir fayda sağlanmadığı sürece tesislerin modernleştirilmesi, yeni malların üretilmesi ve yeni üretim süreçlerinin uygulanması çabalarını önleyecektir. Azalan rekabet gücü ve üretim gerilemesi veya "rasyonelleşme" ise durgunluğa yol açacaktır. İngiltere'de bunun önlenmesi sadece işyerlerinin yaratılması ve genel talebin muhafaza edilmesi için daha fazla devlet harcamaları yoluyla mümkündür. Böylesine bir politika ise şimdiki hükümetin yönüne tamamen terstir.

Üretimin tümden otomatikleşmesi teorik olarak kabul edildiğinde ve analiz sonuna kadar devam ettiğinde, kapitalizm ekonomik sistem olarak *emeğin* sömürüsüne dayandığından sermayenin *çöküşünün* kaçınılmaz olduğu sonucuna varılır. Fakat, aynı (Evans'ın yukarıda alıntısı yapılan sözlerini hatırlayalım) kapitalizmin ortaya çıkardığı kötülükler sistemin çerçevesi içinde yok edilebilir görüşü gibi sistemin *kendiliğinden çökeceği*'ni zannetmek de yanlış olacaktır. Sonuçların her ikisi de teknolojik determinizm'in değişik kutuplarını tasvir ediyorlar. Bazıları kapitalizmdeki teknolojik dönüşümlerin sisteme bağlı iç çelişkilerini inkâr ediyor, diğerleri ise sadece bunları görüp sistemin *esnekliğini, yedi-*

canlılığını ve bilimle tekniğin kâr elde etmeye yaramaktan öte aynı zamanda *toplumsal kontrolun* bir aracı haline geldiği gerçeğini dikkate almıyorlar. 19. yüzyılın ortalarında yeni fabrika araçlarının üretime sokulmasının sonuçlarını incelerken Marx İngiliz ekonomisti Ure'nin şu sözlerinden alıntı yapıyordu: "Sermaye, bilimi kendi emrine aldığı müddetçe, emeğin isyankâr ellerini de itaata zorlar."(8)

Teknik kontrol araçları bugün montaj bantlarının dışında elektronik bilgi bantlarını, elektronik "gözetleme tekniğini" ve "savaş elektroniğini"de içeriyor. Ekonominin gerilemesi ve kapitalizmin içinde bulunduğu kriz derinleştikçe, bu tipten tekniğin önemi de artacaktır.

Her zaman olduğu gibi kapitalist dünyanın krizi dış sebeplerden değil, (örneğin petrol sorunu, hammadde fiyatları veya "aşırı ücret artışları") ekonomik sistemin temel iç çelişkileri ve iç dengesizliğinden sonuçlanmaktadır. Devresel krizler, kapitalist ekonominin işlevlerinden ve yapısından, kapitalizmin genel krizinden ayrı düşünülemez. Savaş sonrası dönemlerde tek tek kapitalist ülkelerde 5 ilâ 11 kez bu tür devresel krizler ortaya çıktı. Bununla beraber en azından kapitalist endüstri ülkelerindeki emekçilerin büyük çoğunluğu ve aileleri için bu krizler çeşitli nedenler yüzünden ağır sonuçlar doğurmamıştı. Bu sebeplerden birisi, kriz sonuçlarının öncelikle azgelişmiş ülkelere ihraç edilmesinde yatmaktadır. (Dünya ticaretinin ve fiyatların az ölçüde dalgalanması bile bu ülkelerde felâkete yol açabilir.) Bir diğer sebep de egemen sınıfların faiz oranları, kredi koşulları ve vergiler yoluyla etkide bulunarak özellikle "talebi yönlendirip" kapitalist ekonomiyi daha iyi kontrol altına almalarıdır. Fakat bu seferki kriz öncekinden tamamen farklıdır ve de bu fark kapitalist ülkelerdeki işçi hareketine yeni bir politika gerektiriyor.

Kısa süreli "devrelerin" yanında kapitalizme özgü daha uzun süreli bir istikrarsızlık daha mevcuttur : 45-50 sene süreli büyüme ve gerileme devreleri veya "dalgaları". Bu uzun süreli devrelerin mekanizması tartışma konusu olabilir. Bizim için tartışma götürmez şekilde açık olan taraf şudur ki, onlar (uzun süreli devreler ç.n) tekniğin şu veya bu şekildeki gelişimiyle ilgilidirler. Endüstri'de yeni tekniğin uygulanmasıyla, pazarın "doyması", kapitalist ülkelerin içinde ve kendi aralarında rekabetin artması, malzeme ve ücret maliyetlerinin fazlalaşması ve sermaye yoğunluğunun yükselmesiyle kâr elde etme olanakları ve yeni yatırımlar için teşvikler azalıyor, işyerleri yok oluyor, talep azalıyor ve ekonomi kötüye gidiyor.

60'lı yılların sonunda ve 70'li yılların başında "savaş sonu ekonomi patlaması" en yüksek noktasına ulaştı ve tüm kapitalist dünyada durgunluk baş gösterdi. Şimdi kapitalist ülkelerde birbiri ardına ekonomik gerileme görülüyor. Tabii bu süreç eşitsiz bir şekilde oluşmaktadır.

Görünüşe göre bütün kapitalist dünya eğer hükümetler temelden farklı yeni bir politika takip etmezlerse, daha zayıf ülkelerin (İngiltere bunların arasındadır) mahvına yol açabilecek ciddi ve önüne geçilmez bir ekonomik çöküntü dönemine girmiş bulunuyor. Yeni tekniğin 80'li yıllarda uygulanmasında durum işte sırf bu açıdan 50'li ve 60'lı yıllardakinden farklıdır.

Savaş sonu ekonomik patlamanın en yüksek noktaya erişmesinin ve gerilemenin başlangıcının Labour-hükümetlerinin ve tutucu hükümetlerin politikalarını belirleyen ve gittikçe pahalıya malolan "Keynes-Beveridge-Anlaşması"nın sonuyla aynı zamana düşmesi tesadüf değildir. Yüksek kâr dönemlerinde ekonomik devresel gerilemeyi frenleme ve istikrarı sağlama aracı olarak büyük devlet harcamaları, "sosyal ücretler" kullanılabiliyordu. Fakat "uzun ekonomik patlamanın" en yüksek noktası aşıldığında ve ekonomide kriz başgösterdiğinde sağcı güçlerin belirleyici felsefesi olarak monetarizmin ortaya çıkması kaçınılmaz hale geldi. Thatcher hükümetinin İngiltere'deki politikası egemen sınıfların ekonomiyi yeniden inşa etme ve sınıfsal güçlerin dengesini büyük ölçüde sermayenin lehine değiştirme çabaları hesaba katıldığında onların açısından mantıklıdır. Bu değişimde yeni teknik belirleyici rol oynuyor.

İlerisi için çıkarılabilecek sonuçlar nelerdir? Her şeyden önce şunu söylemek gerekir ki, sadece teknoloji' dönüşümler tekelci kapitalizmin sorunlarını çözemez. Bunların yükü artan bir şekilde emekçiler ve aileleri üzerine atılacaktır. Kendisini gittikçe daha fazla hissettiren yeni teknoloji kapitalizmin şimdiki gelişme aşamasına doğrudan bağlıdır.

Bu bağlılığı ortaya çıkarmak ve ekonomik yapıyla sınıf güçlerinin yapısında işçi sınıfı yararına önemli değişiklikler ortaya çıkmadığı takdirde işsizlik, ekonomik gerileme ve çevre tahribatının kaçınılmaz olarak artacağının farkına varmak gerekiyor. Bu perspektifi, yeni teknolojinin kâr amacı için değil de sosyalizm'de olduğu gibi halkın yararına kullanıldığı büyük potansiyel olanaklarına sahip diğer şekliyle karşılaştıralım. Kapitalist krizin derinleşmesiyle şu daha da açığa çıkmaktadır: *Tümden otomasyon* sadece *sosyalizmde mümkündür*, ve onun (otomasyonun ç.n) avantajları sosyalizmde kullanılabilir. Kapitalizm yapısı gereği sadece *kısmi otomasyon* gerçekleştirebilir. Günümüzdeki otomasyon plansız, anarşik ve karmaşık uygulanıyor ve istihdam oranı ile yaşama standardı üzerine olumsuz etkilerde bulunuyor. Bu yüzden atom silahları, dünyadaki yoksulluk, tıbbi bakım sorunlarına bağlı olan ve görünüşte birbirleriyle hiçbir alakası olmayan çelişkiler genel olarak sosyalizm mücadelesinde politik içerik alabilirler.

Bu da gerek işçi hareketinin içinde gerekse onunla diğer halk tabakalarının örgütleri arasında yeni bağlaşıklıklar için olanaklar yaratmak-

tadır. Aynı zamanda sendikal hareket teknolojik sorunları mutlaka ücret anlaşmalarının ve genel politik eyleminin önemli bir parçası olarak görmelidir. Burada komünistlerin girişimleri çok önem kazanıyor. Bununla sadece işçi hareketindeki yeni teknoloji tartışmalarına politik gerçekliliğin getirilmesi değil, aynı zamanda işçi sınıfı mücadelesine somut bilimsel temel sağlayan *marksist* teori ve pratiğin geliştirilmesi de kasdediliyor.

Sorunun işçilerin yararına çözümünde temel konular teknolojinin *seçimi* ve *kontrolu*'dur. Sendikaların genel ulusal planda şimdiye kadar olduğundan daha fazla sosyal politika ve bilim politikasında etki göstermeleri gerekmektedir. İşçi hareketi ve sendikal hareket teknolojik yeniliklere yıllar sonra, bunlar kendilerini kabul ettirdikten sonra tepki gösteriyorlar. Ekonomik zorluklar yeni bir teknolojinin hızla uygulanmasını gerektiriyorsa ve kısa dönemli faydaların (artan iş üretkenliği ve ihracatın rekabet gücü) sağlanması için iş gücü sayısının azaltılması *kaçınılmaz* ise alternatif bir ekonomi politikaya bu durumda her zamankinden daha acil ihtiyaç duyulur.

Kapitalist ülkelerin büyük çoğunluğundaki sosyalist ve komünist partilerin hazırladıkları, egemen çevrelerin şimdiki yönetimlerine karşı çıkarılan alternatif stratejiler bazı farklılıklar göstermektedirler. Bununla beraber ortak noktaları bağımsız dış ticaret politikası, tam istihdam ve ekonomik büyüme için ulusal strateji'dir.

İngiltere'de mikro-elektroniğin uygulanmasının en çok hissedildiği yerler ithal mallarının rekabetinin en kuvvetli olduğu dallardır. Sosyalist ülkelerle ticaretin geliştirilmesi politikasıyla bağımlı, tercihli ithal kontrolu yeni üretim teknolojisinin uygulanmasını bütünleyici bir rol oynayabilirdi.

Tercihli bir ekonomik büyüme yönünün seçimi de belirleyici öneme sahiptir, çünkü sosyal etkiler mikro-proseder'lerin uygulamaya konma *şekillerine* bağlıdır. Eğer yeni bir Labour-hükümeti altında endüstri'de uzlaşma için bağlayıcı planlar tekrar uygulamaya konulsaydı, üretime yeni sokulan, daha az emek gerektiren üretim süreçleri ve ürünlerle beraber üretim kapsamının da artması sağlanabilirdi. İşgücü fazlalığının ortaya çıkması günlük çalışma saatinin kısaltılması ve işçilerin diğer işletmelerde istihdamı vasıtasıyla önlenebilirdi. Hükümet tarafından yeni teknolojinin uygulamaya konmasını sağlayan yatırımların teşviği toplumа yararlı iş hakkını garanti altına almalıdır. Bütün bunlar yatırım politikasının yönü üzerinde *çok önemli kararlar* almayı gerektirir. "Böyle 'sol alternatiflerin' detaylı hazırlanmış politika içinde geliştirilmesi tüm sol güçlerin sorumluluğu altındadır" diye yazıyor Dave Cook. "Fakat biz (İngiliz Komünist Partisi –R.C.) sol güçler arasında en büyük örgütlü güç olarak burada özellikle önemli bir sorumluluk taşıyoruz..."(9)

Tabii ki yeni teknolojinin yapısı, uygulanmasının hızı ve sosyal sonuçları son tahlilde teorik tartışmalar ve hükümet politikası yoluyla değil, sınıf mücadelesiyle belirlenecektir. Perspektif olarak sorun sosyalizm ve barbarlık arasında seçimde yatıyor. Açıktır ki, sendikalara, komünistlere, tüm çalışanlara bilim alanında ve yeni teknolojinin *kontrolunda* büyük sorumluluk düşmektedir. Bu alandaki savaş şimdiden başlamış bulunuyor.

Bu yazı PROBLEME DES FRIEDENS UND SOZIALISMUS'un Mart 1983 tarihli sayısından türkçeye çevrilmiştir.

(1) Haziran 1982'de Londra'da atom silâhlarına, özellikle İngiliz hükümetinin ABD'ye ülkede atom füzelerinin yerleştirilmesi için izin vermesine karşı güçlü bir yürüyüş yapıldı. Bu yürüyüşe 250.000'in üzerinde, 60'lı yıllarda yapılan büyük Aldermaston yürüyüşünden de fazla insan katıldı.
(2) "New Scientist" Eylül 6, 1979.
(3) Bu istatistik en pis, en tehlikeli işleri yapan yüzbinlerce yabancı işçiyi dikkate almıyor. Dahil edilmeyenler arasında başkaları da var. Evli kadınlar ve okuldan yeni mezun olanlar kanunlara göre işsizlik yardımı almadıkları için çoğunlukla işsiz olarak gözükmüyorlar.
(4) Karl Marx—Friedrich Engels, Eserler, Cilt 23. sf. 459
(5) Ticaret alanında, bankacılıkta ve bürolarda yönetimin eline geçen kontrol olanakları büyük ölçüde artmaktadır.
(6) Euan Maddock The Future of Work. B. A. Symposium, 1978.
(7) Burada ve diğer yerlerde alıntılar: ETUI, Negotiating Technological Change, October 1982.
(8) Karl Marx—Friedrich Engels, Eserler, cilt 23, sf. 460.
(9) Dave Cook, The Britisch Road to Socialism and the Communist Party "Marxism Today" December 1978, P. 373